

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Aadress kirjjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 5 (459)

1. septembril 1933. a.

XII aasta

Tellimise hind:	Kuulutuste hinnad:				
			Kaantel		
Aastas	Kr. 4.50	1/1 lhk.	Kr. 40.—	1/1 lhk.	Kr. 45.—
Poolaastas	" 2.25	1/2 "	" 20.—	1/2 "	" 22.50
Üksiknumber	" —.75	1/4 "	" 10.—	1/4 "	" 11.25
		1/8 "	" 5.—	1/8 "	" 5.65
		1/16 "	" 2.50		

Valimisseaduse uuendamise küsimus.

A. Tammann

Riigikogu poolt 10. 11. ja 12. juunil rahvahääletusel olnud Põhiseaduse muutmise eelnõu sisaldas valimisseaduse kohta järgmise põhimõtte: „Riigikogu liikmed valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtte alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida isikuid.“ Vabadussõjalaste põhiseaduse muutmise eelnõus, mis rahvahääletusele tuleb oktoobris, on vastav lause sõnastatud järgmiselt: „Riigikogus on viiskümmend liiget, kes valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtte alusel, kuid nõnda, et valijal oleks võimalus valida üksikuid isikuid.“

Sisuliselt taotlevad mõlemad Põhiseaduse muutmise eelnõud seega üht ja sedasama. Kuigi ühes eelnõus kõneldakse ainult isikute valimisest ja teises üksikute isikute valimisest, erinevus praegusest korrast seisab mõlema eelnõu järgi ikkagi ühes ja sellesamas: valijal enesel peab võimalus olema nimepidi ära märkida isikuid, keda ta soovib saata Riigikogusse, ilma et tal tarvitseks valimisümbriku panna erakondade poolt juba ette valmistrükitud kandidaatide nimekirju.

Seda nõuet mõlemad Põhiseaduse muutmise eelnõud ei toonita ka sugugi ilmaaegu. Juba Asutava Kogu valimistest saadik on kodanikkude seas nurinat kuulda selle vastu, et tema valimisvabadus on olnud piiratud pikkade nimekirjadega, milles paljud kandidaadid valijale võivad olla täitsa vastuvõtmatud, ilma et ta neid siiski saaks välja jätta valimisedelilt. Hiljem, Riigikogu valimisseaduses, on valijaile osaliselt küll tulnud vastu seega, et 120 nime asemel, mida sisaldasid Asutava Kogu valimisedelid, riik jaotati üheteistkümmesse valimisringkonda, ning ühele valimisedelile va-

limisringkonnas lubati märkida ainult kuni 20 kandidaati, sisuliselt see palju ei muutnud asja. Nagu valijale vastuvõtmatu võib olla 120-nimeline kandidaatide nimekiri, niisamuti võib talle vastuvõtmatu olla ka 20-nimeline. Seda enam, et valija on seotud üheainsa erakonnaga, hoolimata sellest, et talle vastuvõetavaid isikuid võib leiduda mitme erakonna kandidaatide nimekirjades. Paljudele valijatele, võib olla, ei ole vastuvõetav ükski erakondade poolt ülesseatud kandidaat, vaid ta tahaks valida hoopis teisi isikuid, kui on seatud üles erakondade kandidaatide nimekirjades.

Iga uue Riigikogu valimisega on tung aina kõvenenud valimiseaduse järele, milles puuduksid seesugused valija vabaduse kitsendused, ja seepärast võetigi mõlemasse Põhiseaduse muutmise eelnõusse isikuvalimise võimaluse rõhutamine.

Küsimus seisab ainult selles, kuidas liita üksikvalimise põhimõtet proportsionaalsuse põhimõttega? Proportsionaalsuse põhimõtte seisab teatavasti selles, et iga mõttesuund, iga poliitiline rühmitus, esinegu see „erakonna“, „liidu“, „koondise“, „ühingu“ või ükskõik missuguse nimetuse all oma kandidaatide nimekirjadega, peab saama Riigikogusse nii mitu esindajat, kui tal õigus on saada sellele rühmitusele antud häälte arvule vastavalt. Järelikult: iga proportsionaalsuse põhimõttele rajatud valimisviis tähendab esmajoones rühmituse valimist, häälte arvu lugemist rühmitusele, kelle kandidaatide poolt valija on hääletanud, ja alles siis isikute valimist, keda valija ühest või teisest rühmitusest Riigikogus oma huvide kaitsjana soovib näha. Nii oli see rahvahääletusel juba tagasilükatud Riigikogu Põhiseaduse muutmise eelnõu järgi ja nõnda on see ka rahvahääletusele tuleva vabadussõjalaste eelnõu järgi, kuigi selles eriliselt on rõhutatud, et peab võimalus olema valida üksikuid isikuid. Rühmituse täielikku kõrvalejätmist valimistulemuste kokkuvõtmisel võimaldaks ainult enamusvalimine (näit. puhtisikuvalimine ühe-kandidaadi valimisringkondades), kuid seesugune valimine ei seisaks enam proportsionaalsuse põhimõtte alusel, mille maksvaks on jätnud nii Riigikogu kui ka vabadussõjalaste Põhiseaduse muutmise eelnõud.

Tahtes ettevalmistatud olla juhuks, kui valimiseaduse reformi nõudev Põhiseaduse muutmine rahvahääletusel peaks minema läbi, võeti isikuvalimise võimaldamise küsimus Kohtu- ja Siseministriumis päevakorraks juba eelmise valitsuse ajal Kohtu- ja Siseminister Anderkopp'i juhatusel. Tutvudes mujal praegu tarvitusel olevate valimisviisidega, jäädgi lähemalt peatuma Soome valimiseaduse juures, kuna see võimaldab teostada maksimumi, mis üksikute isikute valimise mõttes proportsionaalsuse põhimõtte raamides üldse võimalik teostada, ilma et seejuures valimiste tehnika põhjalikult lahku läheks meie praegusest valimiste tehnikast. Viimast asjaolu tuleb hinnata seisukohalt, et täiesti uue valimistehnika tarvituselevõtmine kodanikkude hulkades võiks tekitada rohkesti segadusi ja arusaamatusi, millest tuleb hoiduda.

Soome valimisviisi erinevus Eesti senisest valimisviisist seisab tema suures painduvuses valija tahte väljendamise võimaldamiseks. Eriti siis, kui seda valimisviisi käsitatakse nõnda, nagu see viimasel ajal on sündinud Soomes — kandidaatide ükshaaval ülesseadmise-ga.

Soome valimisseadus võimaldab kodanikkude gruppidel (milleks muidugi võivad olla ja tegelikult peamiselt ka ongi poliitiliste erakondade kohapealsed korraldused) kandidaate valimiseks üles seada ühe-, kahe- või kolmekaupa. Enam kui kolm kandidaati ükski kodanikkude grupp (seaduses „valijateühenduseks“ nimetatud) ei või esitada valimiseks. See mitte ainult põhimõttelistel, vaid ka valimistehnilistel põhjustel maksmapandud kitsendus hoiab ära pikad kandidaatide nimekirjad, milles kodanik meil leiab, nagu eespool selgitatud, oma valimisvabaduse kitsendamist. Edasi, kui valimiseks on esitatud kandidaatide kolmik või kandidaatide paar, siis ei ole valija kuidagi seotud nende ülesseatud järjekorraga, vaid võib vabalt muuta seda järjekorda järjekorranumbrite 1, 2, 3 kirjutamisega kandidaatide nimede ette. Isegi sellega ei ole kodanik seotud, et ta peaks valima kandidaate ainult ühest erakonnast; ta võib vabalt koostada oma kandidaatide kolmiku või paari, võttes ühe kandidaadi ühest, teise kandidaadi teisest ja kolmanda kandidaadi kolmandast erakonnast. Niisugusel puhul peab valija soovitatavate kandidaatide nimed ise kirjutama, milleks valimisedelile on jätud vastav tühi ruum. Sinna omalt poolt soovitud kandidaatide nimesid kirjutades võib ta erakondade (valijateühenduste) poolt ülesseatud ja valimisedelile valmistrükitud kandidaatide nimed kõik ka täiesti kõrvale jätta ja kirjutada valimisedelile ülesseadmata jätud oma kandidaatide nimed.

Jääb ainult lühidalt veel pilku heita sellele, kuidas sünnib tehniliselt seesuguse valimisseaduse teostamine. Siin on märkida neli tähtsaimat etappi: 1) kandidaatide ülesseadmine, 2) hääletamine, 3) häälte lugemine ja 4) valimiste tulemuste väljaarvutamine.

Kandidaatide ülesseadmine Soomes sünnib, nagu meilgi, kodanikkude gruppide poolt. Nimelt: iga 50 kodanikku võib esitada oma kandidaadi, kandidaatide-paari või kandidaatide-kolmiku. Niisugust kodanikkude gruppi nimetab Soome valimisseadus valijateühenduseks. Kandidaatide ülesseadmine sünnib, nagu meilgi, valimisringkondade viisi, kandidaatide esitamise-ga ringkonna valimiskomiteele, kes iga valijateühenduse kandidaadid sisseandmise järjekorras kannab erinumbri alla. Valijateühendused omavahel võivad ühineda valimisliitudeks, mil puhul kõik samaks valimisliiduks ühinenud valijateühenduste kandidaadid trükitud valimisedelile koondatakse ühte selgesti eraldatud gruppi, ühise valimisliidu pealkirja alla.

Selgemaks arusaamiseks toome siin Soome rahvusliku eduera-konna (kansallinen edistyspuolue) valimisliidu kandidaatide sedeli Uusimaa (Helsingi) kubermangu valimisringkonnas tänavusuvistel Soome eduskonna valimistel, mis käib järgmiselt:

Rahvusliku Eduerakonna valimisliidu kandidaatide sedel Uusimaa kubermangus.

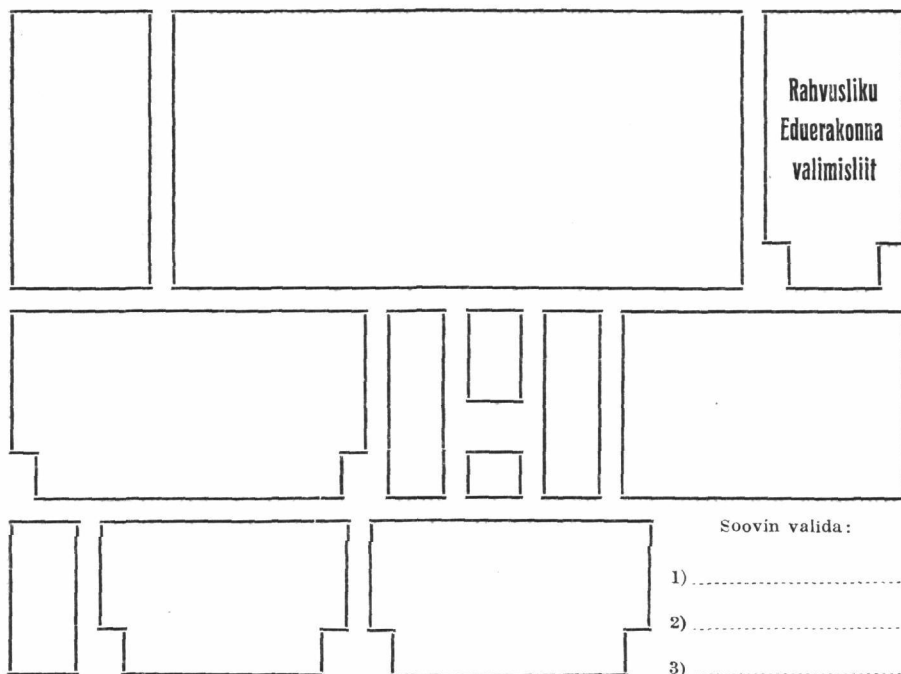
<p style="text-align: center;">8</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— J y s k e, Jalmari, agronomi, maanviljelijä, Järvenpää.</p>	<p style="text-align: center;">30</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— R y d m a n, Eero Hj., lakit. kand., pankinjohtaja, Helsinki.</p>
<p style="text-align: center;">31</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— M a n n i o, Niilo A., esittelijäneuvos, Helsinki.</p>	<p style="text-align: center;">32</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— E r k k o, Eljas, lakit. kand., päätoimittaja, Helsinki.</p>
<p style="text-align: center;">33</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— K a h i l a, K. J., järjestelymestari, Helsinki.</p>	<p style="text-align: center;">34</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— H a n n u l a, Mandi, opettaja, Helsinki.</p>
<p style="text-align: center;">35</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta. Moottoriajoneuvoliikenteen etu.</p> <p>— T u o k k o l a, J. E., insinööri, Helsinki.</p>	<p style="text-align: center;">36</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— S i h v o l a, Lauri, agronomi, maanviljelijä, Orimattila.</p>
<p style="text-align: center;">37</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— S e d e r h o l m, J. P., opettaja, Kuusankoski.</p>	<p style="text-align: center;">38</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— T a m m i n e n, A. J., kaupunginagronomi, Pukinmäki.</p>
<p style="text-align: center;">151</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— P ä ä k k ö n e n, Pekka, pienviljelijä, Kerava.</p>	<p style="text-align: center;">152</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta. Pienviljelijät edustetuiksi.</p> <p>— S o i n i n e n, K. M., agronomi, Helsingin maalaiskunta.</p>
<p style="text-align: center;">153</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta.</p> <p>— E s k o l a, Pentti, professori, Helsinki.</p>	<p style="text-align: center;">154</p> <p style="text-align: center;">Laillisuus ja kansanvalta. Nuortasavtalaisten Liitto.</p> <p>— L a s s i l a, Väinö, professori, Helsinki.</p>
<p style="text-align: center;">155</p> <p style="text-align: center;">Vapaamielinen työväki. Työ kunniaan.</p> <p>— S a a r i n e n, Iivari, tullivartija, Helsinki.</p>	

Nagu siit näeme, on kõnesoleva erakonna valijateühendused Helsingi valimisringkonnas seadnud üles 15 kandidaati. Sama hulka kandidaate kolmekausa üles seades oleks kandidaatide sedel tarvitsenud sisaldada ainult 5 ruudukest, kuid et valijaile võimalust anda hääletada ainult ühele tema poolt kõige soovitamaks peetud kandidaadile, on kohasemaks peetud neid üles seada üksikhaaval. Iga valijateühendus võib oma kandidaadile juurde lisada mingisuguse hüüdsõna või juhtlause, mille all valimisele minnakse. Soome rahvusliku eduerakonna valijateühendused on selleks hüüdsõnaks valinud enamasti „seaduslikkus ja rahvavalitsus“, et alla kriipstada oma võitlusasendid Lapua liikumisele. Kuid leidub üksikuid erihüüdsõnu. Näiteks valijateühendus nr. 153 on eriline kõnesoleva erakonna väikepõllupidajate valijateühendus ja selle tunnuseks on ta valimisliidu üldisele juhtlausele lisanud veel teise: „Väikepõllupidajad edustatuks.“

Trükitud kandidaatide poogen viimastel Soome valimistel Helsingi (Uusimaa) valimisringkonnas oli järgmisekujuline (skeem on tugevasti vähendatud).

Uusimaa kubermangu valimisedel.

Iga joonega piiratud ruum ühisel valimispoognal sisaldab mingisuguse valimisliidu valijateühenduste kandidaadid ühte gruppi koondatult. Kui mõni valijateühendus üldse ei ole ühinenud kellegagi valimisliiduks, siis trükitakse tema kandidaatide sedel valimisedelile eraldi, nagu valimisliitudegi oma. Tühi ruum valimispoogna parempoolsel allnurgal on selleks, et valija, kes valib erakondade-vaheliselt või soovib valida erakondade poolt üldse mitteülesseatud kandidaate, sinna kandidaatide nimed võiks kirjutada ise.

H ä ä l e t a m i n e. Saanud hääletamisruumist kandidaatide poogna, märgib valija sellele oma soovid hääletamisruumis eraldatud kohas punase pliiatsiga ja laseb siis kogu valimispoogna kokkumurtult valimiskasti, ilma ümbrikuta. Seesugune pliiatsi tarvitamine valimisel võib sündida kolmel viisil: 1) Kui valija pooldab mingisuguse valijateühenduse kandidaati või kandidaate, siis tõmbab ta vastava valijateühenduse kandidaatide ruudukese nurgale punase joone, nõnda, nagu see eduerakonna valimisliidu kandidaatide sedelil on musta joonega märgitud valijateühenduse nr. 32 kandidaadi ruudule. 2) Kui kandidaatide ruuduke sisaldab 2 või 3 kandidaati, siis — peale punase joone tõmbamist — võib valija muuta veel kan-

didaatide järjekorda ruudukeses, märkides nimede ette numbrid, mis peavad näitama, millises järjekorras tema ruudukeses märgitud kandidaate valituna soovib näha. 3) Kui valija soovib valida kandidaate mitmest valimisliidust (erakonnast), või kui ta soovib valida isikuid, kes kandidaatideks pole seatud, siis ei tõmba ta kuhugi punast joont ega ei märgi ühtki trükitud kandidaadi nime järjekorranumbrit, vaid kirjutab kandidaatide poogna vabale nurgale selle isiku või nende isikute nimed, ametid ja elukohad, keda ta soovib näha valituna.

H ä ä l t e l u g e m i n e, mis Soomes sünnib tervenisti valimisringkonna komitees, kuhu valimiskasti lastud valimisedelid kohe pärast hääletamist edasi toimetatakse, sünnib nii-öelda kolmes joones: 1) Esiteks loetakse ära, kuipalju hääli on saanud iga valimisliit või iga mitteliitunud valijateühendus. Selleks eraldatakse kõik äraantud valimisedelid gruppidesse selle järgi, missugusele valimisliidule või valijateühendusele nad on märgitud; seejuures loetakse igalt punaselt joonelt üks hääl igale valimisliidule või valijateühendusele, kelle kandidaatide ruudukesele see joon on tõmatud. 2) Teiseks loetakse ära, mitu punast joont on saanud iga valijateühendus igas valimisliidus; ka siin loetakse iga punane joon üheks hääleks. 3) Kolmandaks loetakse, mitu häält on saanud iga üksik kandidaat; seejuures loetakse igale kandidaadile, kes seisab punase joonega märgitud ruudukeses 1. kohal, üks hääl, 2. kohal — $\frac{1}{2}$ häält ja kolmandal kohal — $\frac{1}{3}$ häält. Iga kandidaadi sel viisil saadud hääled ühtearvatult on tema häälemäär. Arv, mis näitab, mitu punast joont kandidaatide poognatele on märgitud ühe ja sellesama valijateühenduse või ühe ja sama valimisliidu kandidaatide ruudukesele kogu valimisringkonnas, loetakse üheks hääalterühmaks.

Valimiste tulemuste väljaarvutamine sünnib Soomes mitte üleriiklikult, vaid valimisringkondade viisi, kusjuures rahvalugemise andmetel juba ette on määratud kindlaks, kuipalju rahvasaadikuid igast valimisringkonnast eduskunda peab pääsema. Nende sissetuleku järjekord määratakse kindlaks kandidaatide nõndanimetatud võrdlusarvude põhjal. Meil tuleb seega selgitada, kuidas kujundatakse kandidaatidele võrdlusarvud. See sünnib järgmiselt:

Iga valimisliidu ja iga väljaspool valimisliite esineva iseseisva valijateühenduse kandidaadid seatakse valimisliitude ja valijateühenduste viisi järjekorda nende häälemäära suuruse järgi. Märkides üksikud valimisliidud (kui valimisringkonnas on esinenud viis valimisliitu või iseseisvat valijateühendust) tähtedega P, Q, X, Y, Z, saame viis erijärjekorda, milles väikesed tähed tähendavad kandidaatide nimesid:

P (49.000)	Q (10.200)	X (9000)	Y (12.000)	Z (25.000)
Kand. Häälemäär	Kand. Häälemäär	Kand. Häälemäär	Kand. Häälemäär	Kand. Häälemäär
a — 8000	l — 8200	o — 9000	r — 5200	u — 10.000
b — 7900	m — 2400		s — 4400	v — 9000
c — 7800	n — 1700		t — 3600	ä — 8900

P.
Kand. Hääletemäär
d — 7500
e — 7200
g — 5000
h — 3000
i — 2500
k — 1900

Z.
Kand. Hääletemäär
õ — 2100

Nüüd võetakse igale üksikule valimisliidule ja igale iseseisvale valijateühendusele märgitud punaste joonte koguarv või hääleterühm ja jagatakse see järgemööda arvudega 1, 2, 3, 4, 5 jne., nii et iga järjekorras olev kandidaat saaks vastava jagamistulemuse; see jagamistulemus ongi tema võrdlusarv. Selle järgi saaksid ülaloleva viie valimisliidu ja iseseisvate valijateühenduste kandidaadid seega järgmised võrdlusarvud:

P.	Q.	X.	Y.	Z.
a — 49.000	l — 10.200	o — 9000	r — 12.000	u — 25.000
b — 24.500	m — 5100		s — 6000	v — 12.500
c — 16.333	n — 3400		t — 4000	ä — 8333
d — 12.250				õ — 6250
e — 9800				
g — 8166				
h — 7000				
i — 6125				
k — 5444				

Nüüd võetakse nii mitu kõige suuremat võrdlusarvu, kui mitu kandidaati peab tulema valimisringkonnast parlamenti, ja tähendatud võrdlusarvudega kandidaadid tunnustataksegi valituks. Näiteks, kui kõnesoleva valimisringkonna rahvasaadikute arv on 10, siis tuleksid kui kõige suurema võrdlusarvuga kandidaadid valituks:

Valimisliidust või ises. valijateühendusest P — kandidaadid a, b, c, d ja e

”	”	”	”	Q — kandidaat l
”	”	”	”	X — ” o
”	”	”	”	Y — ” r
”	”	”	”	Z — ” u ja v.

Nagu siit selgub, on kõige väikesem võrdlusarv, millega kandidaat niisugusel puhul valituks tuleb, 9000. Juhtub aga nüüd nõnda, et valimisringkonnas väljaspool valimisliite ja valijateühendusi mõnele valijate poolt kirjutatud kandidaadi nimele on kogunenud 9001 häält, siis muidugi tuleb valituks tema, ja kandidaat o valimisliidust X jääks niisugusel puhul valimata.

See on kokkuvõttes valimisseadus, millele on rajatud ka Kohtu- ja Siseministeriumis väljatöötatud Eesti uue valimisseaduse eelnõu. Selles on küll Soome süsteemiga võrreldes mõningaid muudatusi, mille sihiks on ühest küljest kõrvaldada puudusi, mis Soome va-

limisseaduse kohandamisel on ilmsiks tulnud, teisest küljest aga arvestada meie vähemusrahvuste huve, kes niisugustes suletud valimisringkondades, nagu need esinevad Soomes, üldse ei suudaks viia oma esindajaid parlamenti.

Üldalused aga jääksid samadeks, mispärast otstarbetu oleks üksikasjalisem peatumine kõigi lahkuminekute juures.

Politsei ülesandeid hoolekande alal.

A. Kurvits

Hoolekandeseaduse § 9 (RT 120/121 — 1925) on tähendatud, et hoolekannet teostatakse riigi- ja omavalitsusasutiste poolt, kusjuures sama seaduse § 12 põhjal võivad need asutised teostada hoolekannet ning korraldada ja valitseda hoolekandeaustisi kas otsestelt või vastastikuse kokkuleppe alusel seltskondlike või heategevate organisatsioonide kaudu. Hoolekandeseaduse §§ 177—206 on üksikasjalikult loetletud hoolekannet teostavad riigi- ja omavalitsusasutised ühes nende ülesannete ja võimupiiridega. Need on: Hariduse- ja Sotsiaalministeerium, tervishoiu- ja hoolekandevalitsus, hoolekandenõukogu ning linna-, maa-, valla- ja alevivolikogud ja -valitsused.

Moodustades laiaulatusliku ühiskondliku elu ala, ei saa hoolekannet teostada ainult tähendatud riigi- ja omavalitsusasutised, vaid hoolekande teostamisele aitavad kaasa ka politseiasutised ja -ametnikud. Kuna Hoolekandeseaduse § 1 järgi kuuluvad hoolekande alla kõik isikud, kes kannatavad puudust või vajavad hoolekandelist abi ähvardava puuduse eemaletõrjumiseks, ja nende hulgas ka isikud, kes haiguse või alaeasuse pärast ei saa enda eest hoolitseda, kui ka isikud, kes vaimliste puuduste pärast (vaimuhaiged, idioodid j. t.) ei suuda ise oma elu korraldada ühiskondliku elu nõuete kohaselt, siis seisab hoolekande teostamine nende isikute abistamises, neile inimesväärilise ülalpidamise võimaldamises ja ühtlasi ühiskondliku üldise heaolu ja rahu kindlustamises. Politseiasutiste kujundamise määruse § 2 (RT 177/178 — 1925) järgi on politsei otseseks ülesandeks avaliku korra, julgeoleku ja rahu kaitse, seega kodanike heaolu ja rahuliku tegevuse kindlustamine, kasutades selleks neid abinõusid ja teguviise, mis on nähtud ette politseiasutiste ülesannete täitmise suhtes. Sellest järeldub, et hoolekande- ja politseiasutiste vahel on mõningaid kokkupuuteid mõlema asutise tegevuse sihi ühtluses.

Peatudes politseiasutiste ja -ametnike konkreetsete ülesannete juures hoolekande alal, avaldub, et need ülesanded ei ole võrdlemisi laiaulatuslikud, kuid siiski küllalt mitmekesised ja tähtsad hoolekande ala üldisel korraldamisel. Osa neist ülesandest põhjeneb otseselt Hoolekandeseaduse vastavail paragrahvel, kuna teise osa ülesannete aluseks on teiste vastavate seaduste või määruste normid või nende üldpõhimõtted.

Politseil tuleb täita ülesandeid hoolekande alal ja olla abiks hoolekande teostamisel peamiselt nende isikute suhtes, kes rikuvad ühiskondlikku korda ja rahu. Neist võiks nimetada eeskätt seltskonnale hädaohtlikke vaimuhaigeid. Hoolekandeseaduse §§ 121—128 järgi on nende vaimuhaigete eest hoolitsemine küll hoolekan- net teostavate asutiste ülesanne ning nende vaimuhaigete raviasu- tisse või varjupaika paigutamine toimub nende asutiste poolt, kuid kui vaimuhaige rikub ühiskondlikku korda ja rahu ning tema käitu- misest avalikus kohas selgub, et ta võib saada seltskonnale häda- ohtlikuks, siis on politseiametnik kohustatud pidama teda kinni, ning kui sellel vaimuhaigel ei ole omakseid või isikuid, kelle hoole alla teda saaks anda, või kui politseil ei ole võimalik saada teateid neist isikuist, siis on politseiametnik õigustatud saatma selle vaimu- haige vaimuhaigete raviasutisse või varjupaika. Selle kinnipida- mise kui politsei kohustuse aluseks on Politseiasutiste kujundamise määruse § 63, mis ütleb, et politseil on õigus pidada kinni vaimu- haigeid, kelle vabaduses viibimine on otsekohe hädaohtlik kas neile endile või ümbruskonnale. Vaimuhaigete kinnipidamise kohta koos- tab politsei protokoll nimet. määruse § 64 tähendatud alusel ja korras.

Politsei õigus nimet. määruse §§ 63 ja 64 alusel ja korras kin- nipeetud vaimuhaigete raviasutisse või varjupaika saatmise asjas ei ole küll otseselt nähtud ette Hoolekandeseaduses ega teistes selle- kohaseis seadusis, kuid see õigus järgneb vastavate normide põhi- mõttest. Nendeks normideks oleksid Politseiasutiste kujundamise määruse §§ 2 ja 3 ja Hoolekandeseaduse § 123. See määrus paneb politseile kohustuse kaitsta ühiskondlikku korda ning rahu ja kind- lustada kodanike julgeolekut, millise kohustuse täitmisel on polit- seil õigus kasutada kõiki abinõusid, mis on nähtud ette sellekoha- seis seadusis ja määrusis ning korraldusis, kui ka kõiki neid abinõu- sid, mis ei ole küll otseselt nähtud ette, kuid mis ei ole ka vastolus seaduse normidega.*) Politsei poolt kinnipeetud vaimuhaige saat- mine Hoolekandeseaduse § 123 tähendatud sellekohasesse raviasu- tisse või varjupaika ei ole ühegi seadusega vastolus, vaid selles pa- ragrahvis on tähendatud, et need asutised ja varjupaigad ongi sel- leks, et paigutada neisse vaimuhaigeid, kelle eest hoolitsemine ei ole teostatav või võimalik kodus või perekonda andmise teel. See- juures tuleb tähendada, et politsei poolt kinnipeetud vaimuhaige sellekohasesse raviasutisse või varjupaika saatmine toimub erakor- ralistel asjaoludel, moodustades erakorralised juhtumid, ning kui niisugused ei käi nad Vaimuhaigete ja langetõbiste eest hoole- kande korraldamise määruse (RT 25 — 1927) alla ega ole seega ka selle määrusega vastolus. Ka ei ole politsei poolt kinnipeetud vaimuhaige saatmine raviasutisse või varjupaika selle vaimuhaige edaspidise hoolekande küsimuse otsustamine selles mõttes ja ula- tuses, mis on nähtud ette selles määruises, vaid politsei saadab kin-

*) Vt. kirjutis „Võimutegevusetuse põhimõtteist“, „Eesti Politsei“ nr. 4 — s. a.

nipeetud vaimuhaige raviasutisse või varjupaika selleks, et ta ei saaks olla kardetav endale ja ümbruskonnale, ning et tema eest hoolitsemise suhtes edaspidi toimitaks Hoolekandeseaduses ettenähtud alustel ja korras. Neil põhimõtetel ei saa ka sellekohase raviasutise või varjupaiga juhataja keelduda politsei poolt kinnipeetud ja tema hooldamisele saadetud vaimuhaiget asutisse või varjupaika vastu võtmast, vaid ta on kohustatud vaimuhaiget vastu võtma, et edaspidi toimida tema hooldamise suhtes Hoolekandeseaduse ja selle põhjal antud määruste järgi.

Kerkib veel küsimus, kes kannab politsei poolt kinnipeetud ja sellekohasesse raviasutisse või varjupaika saadetud vaimuhaige ülalpidamiskulud? Selle küsimuse lahendamisel tuleb asuda seisukohale, et politsei poolt see saatmine kui politsei poolt vaimuhaige enda või seltskonna huvides ettenähtud toiming ei loo mingit erialust nende kulude kandmiseks, vaid nende kulude kandmine toimub Hoolekandeseaduse §§ 124—128 ettenähtud alustel ja korras. Ei ole põhjendatud ka mõnelt poolt avaldatud arvamus, et kuna politseiasutis on riigiasutis ja politseiametnik riigivõimu teostaja, siis pidavat politsei poolt raviasutisse või varjupaika saadetud vaimuhaige ülalpidamiskulud kandma igal juhul riik. See arvamus ei ole aga põhistatav ühegi seaduse normiga. Riigi (Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi) poolt vaimuhaigete ülalpidamiskulude kandmise alused ja kord on nähtud ette Hoolekandeseaduse §§ 124—125; riik kannab kulud siis, kui vaimuhaigel endal ega tema eest hoolt kandma kohustatud isikuil ei ole võimalik kanda neid kulusid. Mingeid erandeid seadus ei tee politsei poolt raviasutisse või varjupaika saadetud vaimuhaigete ülalpidamiskulude kandmise alal, ja seega ei saa erandlikku kulude kandmise korda olla. Sellele seisukohale on asunud ka Kohtu- ja Sisemin. oma 1931. a. 28. jaanuari kirjas nr. 1772 kohtuotsusega N. s. §§ 95 ja 96 põhjal vaimuhaigemajja paigutatud isikute kohta, mis väljendatud järgmiselt: „Kuna Hoolekandeseaduse §§ 124 ja 125 ettenähtud vaimuhaige ravimise kulude kandmise üldisest korrast mingisugusi erandisi ettenähtud ei ole, siis tuleb järeldada, et see kord on maksev ka nende vaimuhaigete ravimise kulude kohta, kes vaimuhaigemajja paigutatakse kohtuotsusega N. s. §§ 95 ja 96 põhjal“. See Kohtu- ja Sisemin. seisukoht on aga kohaldatav ka politsei poolt haigemajja saadetud vaimuhaigete ülalpidamiskulude kandmise suhtes.

Hoolekandeseaduse §§ 137—143 käsitlevad kerjamist, hoolekande teostamist kerjajate suhtes, millisel alal on politseil täita otseseid kui ka hoolekannet teostavaile asutisele kaasabi pakkuvaid ülesandeid. Hoolekandeseaduse § 139 on tähendatud, et kerjamine on keelatud ning et sellest keelust üleastujate vastu politsei on kohustatud tarvitama seaduses ettenähtud abinõusid. Ka on sama § järgi eraisikuil õigus toimetada kerjaja politsei korraldusse. Kerjamiselt tabatud või kerjamise pärast politsei korraldusse toimetatud isiku üle seab politsei kokku protokolli ja saadab kerjaja ühes protokolliga selle omavalitsuse korraldusse, kus kerjaja on tabatud, kes selgitab, kas kerjaja elukoht on tema või mõne teise oma-

valitsuse piirides. Kui selgub, et kerjaja elukoht on mõne teise omavalitsuse piirides, siis saadab omavalitsus kerjaja tema elukoha omavalitsuse korraldusse, tarbekorral politsei kaasabil (§140). Kui kerjaja elukoha omavalitsusasutis on selgitanud, et kerjaja ei ole õigustatud abi saama ja ta on üle 18 a. vana, siis saadab omavalitsusasutis kerjaja ühes kogutud andmetega politsei korraldusse kerjaja kohtulikule vastutusele võtmiseks. Sellest selgub, et politsei otsesed ülesanded kerjajate hooldamise ja kerjamise vastu võitlemise alal seisavad kerjajate kinnipidamises, selle üle protokollikoostamises ja tabatud või politsei korraldusse toimetatud kerjajate omavalitsuse korraldusse saatmises ning vastavatel asjaoludel nende kohtulikule vastutusele võtmises, kuna politsei kaasabi hoolekannet teostavaile asutisile seisab kaastöös kerjajate saatmisel kerjaja elukoha omavalitsuse korraldusse.

Töömajade kui hoolekandeesutiste tegevuse alal, millist tegevust käsitlevad Hoolekandeseaduse §§ 144—166, seisavad politsei ülesanded abiandmises töömajast ärajoosnud isikute tagasitoomiseks, töömaja juhataja korralduste täideviimiseks töömajas ja seal korra jaludeseadmiseks, kusjuures politsei asub nende ülesannete täitmisele ainult siis, kui töömaja juhataja leiab selle tarviliku olevat ja nõuab seda (§ 162). Seega tuleb politseil vastavail asjaoludel ja juhtumel otseselt tegev olla töömajas sisemise korra makspanemisel ja seega tarvilikkude tingimuste loomisel töömaja tegevuse edukaks arenemiseks.

Politsei ülesandeks on ka leitud ja mahajäetud laste kui ka teiste avalikus kohas abituse olekus olevate isikute toimetamine hoolekannet teostavate asutiste või isikute korraldusse. Samuti on politsei ülesandeks hoolekandeesutisist ilma sellekohase loata lahkunud hoolealuste kinnipidamine ja neisse asutisisse tagasisaatmine. Need politsei ülesanded põhjenevad Politseiasutiste kujundamise määruse normidel ja nende põhimõtetel.

Peale nende ülesannete aitab politsei kaasa hoolekande teostamiseks tarvilike summade saamisel. Nimelt, B. E. S. § 739 põhjal annab politseiasutis üle avaliku hoolekande valitsusele või asutisele $\frac{2}{3}$ leitud asja väärtusest, kui asja kaotaja ei ole pärast sellekohast kuulutust ilmunud asja järele tähtajalise aasta jooksul (BES §§ 740, 3059 ja 3060). Kuna aga BES § 739 see norm on tähendatud maksvana ainult Liivimaa kohta, siis võib seda normi kohaldada ainult Lõuna-Eestis, endise Liivimaa piirides.

Hoolekandeseaduse § 176 põhjal võib politsei tõsta süüdistusi isikute kohtulikule vastutusele võtmiseks süütegude eest, mis tähendatud Hoolekandeseaduse §§ 167—175. Kuna need süüteod ja nende eest määratavad karistused on loetletud üksikasjaliselt nimetatud paragrahves, siis ei ole vaja nende juures peatuda. Tuleb ainult tähendada, et nende süüdistuste algatamine moodustab ülesande, mille täitmisega politsei aitab kaasa hoolekannet teostavaile asutisile ning hõlbustab ja kergendab nende tegevust.

Petrooleumilambid tulikahjude põhjustena.

A. Liit

On olemas küllalt näiteid, kus tulikahju tekitajana anti üles ja pandi seesugusena kirja petrooleumilamp või, lähemalt öeldult, mingisugune õnnetus petrooleumilambiga. Õnnetuse olustik on tavaliselt lihtne, kuid seda enam uskomapanev: libisemine või ettevaatamatu tõuge, tuuletõmbus, vallatlev koduloom jne., põleva lambi langemine, purunemine ja selle tagajärjel petrooleumi süttimine. Leitakse lisaks sellele vaatluse puhul tuleasemel vastavas kohas veel ka lamp või selle riismed, siis näib olevat asi kõigiti korras. Et see aga kaugeltki igakord ei tarvitse olla nii, seda tõendavad äärmiselt huvitavad katsed, mis on võetud ette sel alal ins. Nelken'i poolt koos Berliini tuuletõrjese kuuluva ehitusnõuniku Zilius'ega. Katsete käik oli järgmine:

Pööratava lati külge monteeriti 9 petrooleumilampi. Olgu tähendatud, et katseteks tarvitati odavaid köögilampe, neil lampidel viimasel ajal tarvitatavate peatuüpidega. Esimeses lambis oli pisut õli, teises veidi rohkem jne., nii et üheksas lamp oli päris täis. Petrooleum oli soojendamata, lambid süüdati ja lasti veerand tundi põleda. Nüüd pöördi latt nii, et lambid sattusid rihthoodis asendisse. Pöördi aeglaselt. Tagajärg: kõik lambid kustusid.

Katset korrati; seekord pöördi latt järsku. Tagajärg: kõik lambid kustusid.

Edasise katsega pöördi latti 180° , nõnda, et lambid sattusid klaasidega alaspidi; tagajärg: kõik lambid kustusid, vaatamata sellele, et õli voolas õlitoosidest klaasidesse. Nüüd valati kauemat aega põlenud lambi klaasi ülevalt petrooleumi; tagajärg: lamp kustus sedamaid.

Edasised katsed võeti ette soojendatud petrooleumiga. Põlev lamp, pooleni täidetud 40°C sooja petrooleumiga, pöördi kumuli. Lamp kustus, kuigi temas leidus küllaldaselt ruumi plahvatavatele aurudele. See katse korrati sama tagajärjega. Et nüüd proovida, mis tagajärg on soojendatud petrooleumiga põleva lambi järsku ülespoole tõukamisel, paisati üks seesugune lamp järsku ülespoole, tagajärg: lamp kustus. Samasuguse lambi järsul langetamisel ülevalt alla tõusis leek esiteks peaaegu klaasi ülemise ääreni ja kustus siis.

Ühetasasel pendlitaolisel liigutamisel lamp ei kustunud.

Ka järgmiseks katseks kasutati soojendatud petrooleumiga lampi. Nimelt asetati põlev lamp taldrekule, millel leidus piiritust. Piiritus süüdati põlema, kusjuures võis näha, et leek lõi lambi klaasist välja ning klaasi ülemisel äärel põles edasi. Kui piiritus oli põlenud ära, purskas leek ka lambipea õhuaukudest välja, kuid rahunes mõne aja pärast, tekitamata plahvatust.

Edasi lasti umbes kolmandiku võrra petrooleumiga täidetud põlev lamp umbes 1 meetri kõrguselt maha kukkuda. Lamp pu-

runes, petrooleum voolas maha, kuid ei süttinud põlema. Sama katse korrati, kusjuures lamp oli poolenisti täidetud soojendatud petrooleumiga. Tagajärg: lamp purunes, petrooleum paiskus laiali, kuid leek kustus, süütamata petrooleumi.

Eelmisest katsest tekkinud petrooleumiloiku visati põlev lamp, mis umbes $\frac{3}{4}$ võrra oli täidetud umbes 40° soojuse petrooleumiga. Tagajärg: hoolimata põrandal leiduvast petrooleumiloigust lambi purunedes leek kustus. Katse korrati uuesti 50° soojendatud petrooleumiga. Kukkumisel purunesid niihästi õlitoos kui ka klaas, pärast seda taht põles veel silmapilgu ja kustus siis, süütamata õlitoosist väljavoolanud petrooleumi. Nüüd täideti kaks lampi õige kuuma petrooleumiga, süüdati põlema ja kallutati siis mõlemad kummuli: mõlemad kustusid. Lõppeks valati bensiini maha ja süüdati põlema ning valati siis leekidesse petrooleumi. Selle tagajärjel ei olnud märgata mingisugust silmatorkavat muudatust leegituses ega ka põlemise käigus. Purskleeke või erilist leekide puhangut ei olnud igatahes märgata.

Tuleb võtta arvesse, et bensiin ja piiritus sütivad väga kergesti. Petrooleum sellevastu ei süti, näit., kui jahedas olekus teda puudutatakse põleva tikuga. Alles siis, kui seda on soojendatud umbes $30\text{--}40^\circ\text{C}$, muutub see vastuvõtlikumaks lahtisele leegile.

Tehtud katsete tulemusi ei saa muidugi võtta kui mõnd teooriat, mis kasutatav igal juhul, kuid ometi näitavad need, et jutt mahakukkunud või ümberlänud petrooleumilambist kaugeltki igakord ei tarvitse tähendada tõelist tulikahju põhjust. Üks on siiski kindel: *kui põleva petrooleumilambi kukkumisel või ümberminekul klaas jääb lambi külge, siis tingimata kustub ka leek.*

Aga millal on siis jutt mahakukkunud või ümberlänud petrooleumilambist tõeline tulikahju põhjus ja millal ei ole ta seda?

Vastuse leiame töötades sama meetodi järgi, mille varal püüame avastada ükskõik missuguse tulikahju põhjust, s. o. püüdes võimalikult põhjalikult selgitada kogu olukorda, mis valitses kohal tulikahju tekkimise eel, põlemise ajal ning pärast põlemise lõppu tuleasemel, seejuures mitte üksnes põlenud vara omanikku üle kuulates, vaid võimalikult otsides erapooletuid tunnistajaid ning hinnates olukorda oma silmaga hoolsa vaatluse puhul. Millised üllatused sel puhul on võimalikud, selleks paar näidet.

Taluniku elumaja ning elumajast kaunis kaugel asuv küün põlesid ühel ja samal ajal maha. Ülekuulamisel seletas talunik, et elumaja olevat länud põlema ümberkukkunud petrooleumilambist, kuna aga küün olevat süttinud kassist, kelle kasukas lambi purunemisel olevat süttinud põlema, mispeale kass küüni joosnud. Lähemal teadete kogumisel leidis naaber, kes juhuslikult oli märganud, et põlenud talu peremees oli matnud tulikahju eelpäeval oma kassi. Juhatatud kohal leitigi kassi korjus, millel muidugi puudusid vähemadki kõrbemise jäljed.

Väga huvitava näite toob Luxemburgi kohtunik Pierre Medinger. Üksikult elutseva lesknaise H. kehva elamu juures tund-

sid naabrid ühel hommikul kahtlast vinguhaisu, kuna leske ennast juba paaril päeval polnud näha ja tema elamu aknaluugid ning välisuks olid suletud. Kutsuti politsei ja murti maja välisuks lahti, ja siis leiti, et lesk H. elamu köök oli täis kibedat suitsuvingu, kui aga avati uks magamistuppa, siis paiskusid sealst tugevad suitsupilved välja, kuna tagaseinas seisva voodi kohalt samal momendil loitsid heledad tuleleegid. Lesk H. ise lebas peaaegu tervenisti söestunud laibana voodi vedrudel.

Voodi ees lebas ümberkukkunud tool ja selle kõrval põrandal — petrooleumilamp. Kuna kohaliku politsei ja arsti arvates oli tegemist õnnetusjuhtumiga, sest olevat tõenäoline, et lesk H. oli jätnud põleva lambi voodi ette toolile, selle unes tõuganud maha ja sel kombel põhjustanud tulikahju, siis anti luba laiba jäänuste mahamatmiseks ning asi lõpetati. Kuid varsti pärast seda ilmnesisid mitmed kahtlased asjaolud. Kõigepealt sugulased ei leidnud kusa-gilt maja välisukse võtit, ja siis selgus, et lese asjade hulgas puudusid veel kuld-uurikett ja üks haruldane kuldmünt. Pandi toime uus põhjalik juurdlus, mille tulemuseks selgus, et oli tegemist tulesüütamisega röövmõrtsukatöö varjamiseks. Mõrtsukas oli pärast tapmist voodi ja selle taga asuva seina valanud petrooleumiga üle, selle põlema süüdanud ja lahkudes ukсед, mis hästi tihedalt kinni käisid, sulgenud. Seesugustes tingimustes võis tuli üksnes lühikest aega põleda suure hooga, sest varsti pidi tekkima hapniku puudus, kuna eriti petrooleum tarvitab põledes palju hapnikku. Hapniku lõppedes vaibus tuli ja hingitses ukse alt kasinalt sissetungiva värske õhu kulul voodimatratsis ja riietes vaevaliselt edasi ning, kestes üle kahe päeva, tekitas taas õige kõrge temperatuuri, mis omakord soodustas laiba söestumist. Seejuures aga kattusid toa seinad, põrand, lagi ja kõik toas olevad esemed õige tiheda ja rasvase nõekorraga, mis hävitas muidugi kõik näpujäljed, kuid soodustas aga teisest küljest suurel määral hilisema juurdluse kordaminekut, kuna heledamad kohad põrandal ja seintel, samuti seal olnud esemetel ühes esimestena kohal olnud tumnistajate seletustega võimaldasid restaureerida teopaika tema esialgsesse seisukorda.

Viies nüüd teopaiga hilisema juurdluse puhul esialgsesse seisukorda tagasi, selgus seal terve rida vastuoksusi, mida ei mõrtsukas ega ka esialgset juurdlust toimetanud politseinik ei suutnud arvestada. Nimelt 1) torkas silma tooli asend voodi ees. Tool lebas korja ning põhjaga voodi poole, ja kui ta ilma edasi nihutamata asetati jälle jalgadele, siis seisis ta enam kui ühe meetri kaugusel voodi äärest. On seega võimatu, et magaja mõnesuguse unes tehtud liigutusega võis tooli tõugata ümber; 2) lamp lebas põrandal kohal, kuhu ta tooli ümber kukkudes kuidagi ei oleks võinud sattuda; 3) kui lamp esimese juurdluse puhul põrandalt tõsteti üles, oli tal klaas peal. See oleks olnud võimatu, kui lamp oleks kukkunud toolilt maha, sest klaas istus õige vabalt lambipeas; 4) kui lamp oleks toolilt kukkudes põlenud ilma klaasi kaotamata, siis oleks ta õhutõmbuse katkemise tõttu kohe kustunud ega oleks võinud süüdata voodit; 5) kui panna põlev lamp küliti, siis ta kustub, nagu

katsed näitavad. Seejuures tekib alati klaasi sisemuses pealpool asetsevas küljes tahmatriip. Käesoleval juhtumil see puudus; 6) lambi õlitoos oli tühi, seega ta pidi põrandal küliti olles tühjaks põlema. Siis aga oleks klaas pidanud olema paksult tahma täis, kuid tahm puudus klaasi sisemuses. On tõenäoline, et mõrtsukas tühjendas lambi õlitoosi sisu voodisse.

Ka muud põlemisnähted sobisid oletusega, et tegemist on süütamisega võõra käe läbi, mida lõppeks kinnitas ka laiba jäänuste uurimine. Mõrtsukatöö-süütamise kahtlus langes ühele läheduses elutsevale käsitöölisele, kelle juurest leiti ka haruldane kuld-münt ja kes seetõttu tunnistas üles oma teo.

Jooni Nõukogude Venemaa politsei organisatsioonist.

S. Paju

Nõukogude Venemaa politsei organisatsiooni vaatlemisel tuleb kõigepealt vahet teha politsei vahel sõna laiemas ja politsei vahel sõna kitsamas mõttes. Politsei all sõna laiemas mõttes tuleks mõista kõik need riigiorganid, kes täidavad neid politseilisi ülesandeid, mida varem täitis tsaristlik politsei ja mida ka teistes riikides täidab harilikult politsei; siia kuulub, näiteks, esijoones poliitiline politsei. Politsei all sõna kitsamas mõttes tuleks arvata need organid, kes alluvad sisekomissariaadile politseivalitsuse (n.-nim. ZAU — tsentralnoje administratiivnoje upravlenije) kaudu, s. o. miilits ja kriminaalpolitsei (UGRO — ugolovnoi rozõsk).

Nagu teada, anti enamlaste poolt kohe pärast võimu haaramist poliitilise politsei ülesanded erilise organi, Vetsheka, kätte, varustades seejuures seda äsjaloodud organi väga laialdaste volitustega. See organ etendas teadupärast Nõukogude Venemaa elus äärmiselt tähtsat osa ja iseloomustab ühtlasi Nõukogude Venemaa valitsemis- ja politseisüsteemi.

Pärast kodusõja lõppu, kui lõpetati masside terror, mille jätkamiseks puudus alus ja põhjus, asuti ka vahepeal kurikuulsaks saanud Vetsheka ja tshekade tegevuse likvideerimisele. Seda põhjustas veel teine väga kaaluv põhjus. Nõukogude Venemaal tuli otsida sidemeid teiste riikidega, tuli diplomaatilist läbikäimist luua; üheks takistuseks diplomaatiliste suhete jaluleadmisel osutus tshekade süsteem, millest nii palju ja nii põlgavalt kõneldi ja kirjutati.

Tshekade likvideerimisega laienes — vähemalt esialgu ja vähemalt paberil — tunduvalt sisekomissariaadi kompetents, sest terve politsei riigis viidi selle komissariaadi alluvusse. Dekreediga 6. veebruarist 1922 likvideeriti Vetsheka ühes kõigi temale alluvate asutistega, kusjuures tema ülesanded ja nimelt „vasturevolutsiooni-

liste aktsioonide ja banditismi mahasurumine, salakuulajate tabamine ja vastuluure, vabariigi teede kaitse ja salakaubitsemise vastu võitlemine“ läksid üle RSFSR sisekomissariaadile.

Peale selle oli nähtud ette, et sisekomissariaadi ülesandeks on ka „eriliste, revolutsioonilise korra kaitseks antud ülesannete täitmine“, mis talle antakse kõrgeima riigorgani VZIK (vserossiski tsentralnoi ispolnitelnoi komitet) poolt või aga valitsuse, s. o. rahvakomissaride nõukogu poolt.

Loetletud ülesannete täitmiseks loodi eriline organ, millele anti nimeks gosudarstvennoje polititsheskoje upravlenije (GPU). Nii et GPU ei ole õigupärast otsekohe loodud Vetsheka järeletulijana (see oleks käinud ka dekreeidi mõtte vastu, milleks oli ametlikult terrori lõpetamine), vaid sisekomissariaadi asutisena.

Uuele organile anti küll õigus toimetada läbiotsimisi ja vahi alla võtta kahtlasi isikuid, kuid kohtumõistmise õigust GPU'le ei antud, vastandina Vetsheka'le, millel oli mäletatavasti ka kohtumõistmise õigus.

6. detsembri 1922 dekreediga täiendati GPU korraldus, nimelt loodi GPU juurde ka veel „erilised osakonnad“ vasturevolutsiooni vastu võitlemiseks sõjaväes, samuti osakonnad teede ja üldse liikumise kaitseks. Nii muudeti siis 1922. a. tshekade likvideerimisega olukord, kus Nõukogude Venemaa politsei tegutses lahus kahes osas, nimelt Vetsheka, s. o. poliitiline politsei, ja politsei sõna kitsamas mõttes sisekomissariaadi alluvuses olevate politseiorganite näol. Terve politsei ühendati — vähemalt näiliselt — sisekomissariaadi alla. Seejuures anti poliitilise politsei funktsioonid küll ühe eriorgani kätte ja seega oli politsei korralduse mõttes tagasi tulnud üldjoontes tsaariaegsele korrale.

Kuid peab tähendama, et kirjeldatud organisatsioon pole kaua püsinud Nõukogude Venes või õigemini on ta nähtavasti püsinud ainult paberil, sest kui taheti uut korraldust ellu viia, loodi nõukogude unioon, ja terve küsimus lahendati hoopis uues suunas ja mõttes.

Kuni 1923. a. moodustas RSFSR (rossiskaja sotsialistitsheskaja federatiivnaja sovetškaja respublika) ühes teiste endise tsaariaegse Venemaa maa-alal tekkinud nõukogude vabariikidega (Ukraina, Valge-Vene, Kaukasuse vabariigid) midagi riikide liidu taolist. Nende vahekord on vähemalt vormiliselt rahvusvahelise õiguse alusel baseeruva iseloomuga. See oli muidugi de jure; de facto rippsid väiksemad nõukogude vabariigid enam või vähem täiel määral ära Moskvast.

Sotsialistlikkude nõukogude vabariikide liidu (SSSR) loomisega tekkis sootuks uus riik, ja nimelt liitriik, kuhu kuuluvad kõik endised „liidu vabariigid“. Muidugi loodi ümber siis ka vastavad ametiasutised, millest mõned on ühised tervele liidule, mõned aga teotsevad iseseisvatena igas liiduriigis. Vahekord liidu ja üksikute riikide vahel sarnaneb väga olukorrale Saksamaal enne Hitleri võimuletulekut, kus teadupärast riigi kõrval figureerisid teatud iseseisvusega osariigid.

Ametiasutised, mis on ühised tervele liidule, on: sõjakomissariaat, mereväekomissariaat, väliskomissariaat, teedekomissariaat, postikomissariaat jne. Ametiasutiste hulka, mis teotsevad iseseisvalt igas liitu kuuluvus riigis, kuulub kõigepealt sisekomissariaat, siis veel haridusekomissariaat, kohtukomissariaat jne.

Nõukogude uniooni loomisega muudeti ja pidi muudetama loomulikult ka politsei korraldus. Kuna üldine politseiasjandus kuulub Nõukogude Venemaal — samuti nagu kõikjal maailmas — siseasjade kõrgema valitsemisaparaadi kompetentsi, jäeti politsei sõna kitsamas mõttes ka edasi sisekomissariaatide kompetentsi. Igal üksikul riigil liidus on oma politsei, s. o. oma miilits ja kriminaalpolitsei.

Nõnda jäädi nõukogude uniooni loomisel hariliku politsei suhtes detsentralisatsiooni põhimõtte seisukohale. Teisiti talitati poliitilise politseiga. Eeltoodud kavatsused, mis on väljendust leidnud isegi dekreetides, jäeti kõrvale ja poliitilise politsei suhtes peeti kinni kõige kõvemast tsentralisatsiooni põhimõttest. Poliitilisest politseist tehti samasugune liidu aparaat nagu seda, näiteks, on sõja- ja merevägi, kusjuures see asutis isegi varustati eriväeosadega. Venemaa GPU'st tekkis pärast tema ühendamist Ukraina GPU'ga, Valge-Vene GPU'ga jne. praegune OGPU, s. o. üldine riiklik poliitiline valitsus.

Nõukogude liidu 6. juuli 1923 konstitutsioonis on eripeatükk (IX) pühendatud OGPU'le. Sellest peatükist (art. 61 j. j.) selgub, et OGPU asutatakse liidu rahvakomissaride nõukogu juurde, kusjuures OGPU esimees kuulub sellesse nõukokku nõuandva hääleõigusega. OGPU juhib kohalike organite tegevust eriliste volinike kaudu vabariikide rahvakomissaride nõukogude juures. OGPU tegevuse seaduslikkust kontrollib liidu kõrgeima kohtu prokurör.

Sellest nähtub kõigepealt kaks asja: OGPU juht kuulub rahvakomissaride nõukokku, s. o. valitsusse (kuigi ainult nõuandva häälega). See näitab, missugune eesõigustatud seisukoht on Nõukogude Venemaal antud poliitilisele politseile. Teiselt poolt näeme, et OGPU on seatud — kas või ainult vormiliselt — kohtu kontrolli alla. Ses mõttes erineb ta Vetsheka'st, mille järgi mingisugust kontrolli ei olnud. Kuid peab tähendama, see kontroll on ainult vormiline, ainult nominaalne. OGPU on suutnud aastate jooksul oma kätte kiskuda ikka enam ja enam õigusi ja alatasa suurendada oma võimu, nii et praegu võib tõeliselt kõnelda OGPU'st kui „riigist riigis“.

Täpsemat OGPU sisemist tööjaotust on võimatu kirjeldada, sest selleks puuduvad andmed. Olgu ainult toodud OGPU tähtsamate osakondade nimetused ja üksikud seletused nende osakondade tegevuse juurde: 1. salajane operatiivosakond; 2. vastuluureosakond; 3. välisosakond; 4. informatsiooniosakond (selle osakonna tegevuse alla kuulub ainult sisemaa, välismaadesse puutuvaid asju ajab välisosakond). Terve Venemaa on üle ujutatud selle osakonna agentidega, keda nimetatakse vastandina kindlakohalistele „kaastöölistele“ (sotrudniki) „salajasteks kaastöölisteks“ (sekretnõje

soitrudniki); 5. eriosakond (sellele osakonnale allub poliitiline politsei sõjaväes); 6. majandusluure vastu võitlemise osakond; 7. banditismi vastu võitlemise osakond (banditismi all mõistetakse relvadega vastuhakkamisi; seetõttu töötab see osakond eriti tihedas kontaktis OGPU vägede staabiga).

OGPU'l on käsutada suur sõjavägi, mis koosneb sõjaväe liikidest. Selle väeosa ülesandeks on „võidelda vasturevolutsiooni vastu ja alal hoida riigis rahu, julgeolekut ja korda“. OGPU väeosa jaguneb diviisidesse, üksikutesse ratsaväe brigaadidesse, rügementidesse ja segaüksustesse. Selle väeosa suuruse kohta puuduvad igasugused andmed.

Peale päris OGPU väeosa (n.-nim. VOGPU) allub OGPU'le veel piirivalve, kelle suurim osa seisab Nõukogude Venemaa lääne piiril. Piirivalve jaguneb osakondadesse, komandantuuridesse ja postidesse. Osakond koosneb harilikult kolmest kütikompaniist, ühest kuulipildujate kompaniist, kahest eskadronist ja poolest teadete kompaniist.

Harilik politsei allub, nagu meie eelpool juba nägime, sisekomissariaadile, resp. kesk-administratiivvalitsusele (ZAU'le).

Sisekomissariaat üldse jaguneb järgmistesse osadesse: 1. üldvalitsus; 2. kesk-administratiivvalitsus (ZAU); 3. vangimajade peavalitsus (GLAVUMSAK); 4. konnaalmajanduse peavalitsus (GUKH).

Mõni sõna vangimajade peavalitsusest. Sellele valitsusele alluvad kõik vanglad ja arestimajad. Peale selle juhib valitsus veel ülevenemaalist komiteed vabakslastud vangide abistamiseks. Sellele valitsusele alluvad n.-nim. konvoi-väeosad. Viimaste ülesanne seisab vangide transportide saatmises ja teenistuse kandmises vangimajades. Konvoi-väeosad jagunevad diviisidesse, brigaadidesse, rügementidesse ja üksikutesse pataljonidesse. Peab tähendama, et need väeosad on võrdlemisi suured, vähemalt suuremad kui seda tingivad nende ülesanded. Konvoi-väeosad arvatakse ühes OGPU väeosadega „relvastatud jõu“ hulka, kuid võib samuti nagu OGPU väeosi arvata küll politsei hulka sõna laiemas, aga mitte kitsamas mõttes.

Mis nüüd lühidalt puutub harilikusse politseisse, siis tuleb siin märkida neli instantsi. Kõrgeimaks instantsiks on politsei keskvalitsus, eelpool juba nimetatud ZAU, mille juhataja seisab terve politsei eesotsas. Sellele Nõukogude Venemaa kõrgeimale politsei-ametnikule alluvad otseselt: miilitsaosakonna juhataja ZAU's ja kriminaalpolitsei (UGRO) juhataja ZAU's. Ühel astmel nendega teenistuse mõttes seisab ZAU poliitiline inspektor ja politseikoolide (politseiõhvitseride koolide — Lääne-Euroopa mõttes) juhatajad. Kolmandaks instantsiks on vastav kubermanguasutis, s. o. kubermangu administratiivosakond (GAO — gubernski administratiivnõi otdel), mis ei allu otseselt sisekomissariaadile, vaid kubermangu nõukogu täidesaatvale komiteele. GAO jaguneb kolme osakonda: üldosakond, miilitsaosakond ja kriminaalpolitsei osakond. Miilitsaosakond muu seas jaguneb jällegi kolme gruppi: aktiivse teenistuse

grupp, miilitsavalitsus ja aadresslaud. GAO juhataja on kubermangu politsei juht. Teda ja samuti ka miilitsa ja kriminaalpolitsei osakondade juhatajaid GAO's määrab ametisse ja vabastab sellest vastava vabariigi miilitsa üldjuht. Teiseks instantsiks on ringkonna (ujesd, resp. okrug) miilitsaasutis, s. o. ringkonna administratiivosakond (UAO — ujesdnõi administratiivnõi otdel). Nende organisatsioon on samasugune nagu GAO organisatsioon. Esimeseks instantsiks on kreisi (volost) miilitsaasutis, millele allub vastava kreisi politsei.

Kriminaalpolitsei (UGRO) organisatsioon vastab üldiselt miilitsa organisatsioonile. UGRO osakond keskvalitsuses jaguneb kahte osakonda: aktiiv- ja teaduslik-tehniline osakond. Esimese osakonna ülesandeks on tegeliku jälgimistöö organiseerimine ja korraldamine, kuna teine osakond töötab läbi üksikud kriminaaljuhtumid, selle osakonna ametnikud loetakse administratiivametnikeks vastandina esimese osakonna ametnikele, kes on „aktiivametnikud“. UGRO osakonnale allub peale selle veel: otseselt politseikoerte kasvatus ja kaudselt vastavad kasvatuskohad kohtadel.

Mis nüüd puutub lühidalt miilitsa ja kriminaalpolitsei ülesannetesse, siis on nende ülesandeks Nõukogude Venes, nagu mujalgi, üldiselt „avaliku korra ja julgeoleku kaitse“. Selle ülesande lähemal vaatlusel selgub, et Nõukogude Venemaal tehakse vahet „põhimõtteliste politsei ülesannete“ vahel ja „eriülesannete“ vahel. Viimaste hulka kuuluvad kõikisugused abiandmised teistele asutistele, nagu kohtukomissariaadi, finantskomissariaadi, teedekomissariaadi jne. asutistele, riikliku kindlustamise organitele, konvoi-väeosadele, sotsiaalse laste inspeksiooni organitele jne.

„Põhimõtteliste ülesannete“ hulka miilitsa osas kuuluvad järgmised: 1. postiteenistus; 2. kuritegevuse vastu võitlemine (a. juurd-lused ja selgitamised; b. alkoholiliste jookide seadusevastane valmistamine ja laialilaoitamine; c. hobustevarguste vastu võitlemine; d. ulakuse vastu võitlemine; e. prostitutsiooni vastu võitlemine; f. ametnike raharaiskamiste vastu võitlemine; g. teiste kuritegude vastu võitlemine; h. kuritegude jälgimine, kui seda ei tee teatavas asjas vastav UGRO asutis; i. isikute areteerimine ja vangide edasi-toimetamine vastava asutise kätte); 3. võitlus loodusõnnetuste vastu tulikahjude, maavärisemiste jne. puhul; 4. administratiiv-ülesanded (politseiliste karistuste läbiviimine; kaubanduse-tööstuse järelevalve; tervishoiupolitsei ülesanded; ehituspolitseilised ülesanded); 5. statistika ja möllimisasjad; 6. dokumentide väljaandmine kodanikele (passid, tunnistused jne.); 7. allkirjade tõestamine; 8. leitud ja kaotatud asjade korraldamine; 9. muud kodanike abistamised.

Kriminaalpolitsei kohta võiks ainult lisada juurde, et tema ülesanded seisavad muidugi kriminaalkuritegude ärahoidmises, takistamises ja juba toimepandud kuritegude jälgimises. Kõik poliitilised ja „rahvamajanduslikud“ kuriteod ei allu kriminaalpolitseile, vaid juba OGPU'le.

Poliitiline politsei ja ajakirjandus.

Oskar Tomingas

Ajalehed ja vähemal määral ka ajakirjad on tähtsaks informatsiooniallikaks poliitilisele politseile.

Muidugi mõista ei ole nad seda ainult poliitilisele politseile, vaid ka teistele politseiharudele. Nii, näiteks, peab politsei oma tähelepanu pöörama kõigile neile kirjutisile, mille sisuks on politsei tegevuse kritiseerimine. See kriitika võib olla õige — kas osaliselt või täiel määral — ja sel puhul püüab politsei kõrvaldada paehid, millele juhitakse tähelepanu ajakirjanduses. Kuid see kriitika võib olla ka ülekohtune, ühekülgne või lihtsalt vale, kui ta baseerub valesti arusaadud andmetel ja asjaoludel või kui ta sihilikult opereerib ebaõigete andmetega. Sarnane ülekohtune kriitika on kahjuks väga sagedane, sest politsei tegevus on kord juba säärane, et temaga ei saa rahul olla kõik kodanikud, üks või teine tunneb end ikka riivatud olevat politsei tegevuse läbi, olgu see politsei ka kõige ideaalsem maailmas — inimesed ei ole kahjuks ideaalsed. Niisuguseil korral peab politsei muidugi ülekohtusele kriitikale astuma vastu ja sama ajakirjanduse kaudu ebaõiget kriitikat õien-dama ja, kui võimalik, asja valgustama nii nagu see tegelikult on. Suurtes politseiüksustes leidub koosseisudes harilikult eriametnik, pressereferent, kelle ülesandeks on ajakirjandusega tutvumine kõnesolevas suunas.

Kuid ajakirjandus on politseile informatsiooniallikaks ka teises mõttes: tema kaudu saab politsei tihti tähtsaid näpunäiteid kuritegevuse kohta ja tema abil võitleb politsei osalt ka kuritegevuse vastu.

Käesoleval korral huvitab meid, kuivõrd kasulik on ja võib olla ajakirjandus poliitilisele politseile informatsiooniallikana kuritegevuse vastu võitlemise mõttes.

Poliitilist politseid huvitab muidugi ka kõik, mis ajakirjandus kirjutab temast. Kuid veel rohkem huvitab seda politseiharu ajakirjanduse poliitiline sisu, vähemalt selle ajakirjanduse osa poliitiline sisu, mis on ühel või teisel kujul, suuremal või väiksemal määral riigikorra vastane. Selles ajakirjanduse osas leiduvad poliitilised programmid, leiduvad kriitilised märkused tähtsamate poliitiliste küsimuste ja sündmuste kohta ja see on informatsioonina tähtis poliitilisele politseile. Muidugi on selge, et need ringkonnad, kelle tegevus on sihitud maksva riigikorra kukutamisele, ei hakka oma salajasi kavatsusi, mõtteid ja plaane avaldama ajakirjanduses. Kuid poliitilise politsei ametnikud peavad oskama lugeda ka ridade vahelt, neile selgub artiklitest nii mõndki, millele harilik kodanik ei tea ja ei võigi tähelepanu pöörata. Peab pidama meeles, et poliitilisel politseil on kasutada ka teised abinõud riiklike kurjategijate kavatsuste teadaasaamiseks ja et ajakirjandus on ainult üheks abinõuks paljude teiste seas. Vastav ajakirjandus an-

nab aga siiski poliitilisele politseile tähtsaid andmeid riigivastaste lähemate sihtide, nende võitlusmeetodite, nende poolehoidjate arvu, nende omavaheliste sisemiste lahkkelide jne. kohta. Ja kõik need andmed on tähtsad ja täiendavad ühtlasi seda, mis poliitilisel politseil on nii-kui-nii juba teada vastavate organisatsioonide kohta, või aitavad valgustada mõnd poliitilisele politseile veel selgusetut küsimust.

Kui vaadata ajakirjandusele kui abinõule informatsiooni saamiseks, siis peab tähendama, et selles osas annab ajakirjandus ja võtab politsei. Sootuks vastuoksa on asi siis, kui ajakirjandus täidab teist tähtsat ülesannet politseilises mõttes, kui ajakirjandus aitab kuritegude jälgimisele kaasa; ses mõttes annab juba politsei ja võtab ajakirjandus. Politsei ei kasuta kuritegude jälgimisel enam ajalehtede informatsiooni, vaid informeerib omakorda ajakirjandust. Ja mis maksab politsei kohta üldse, maksab poliitilisele politseile kohti eriti.

Kuritegude jälgimisel töötab poliitiline politsei samade abinõudega nagu kriminaalpolitseigi, vahe seisab ainult kuriteo iseloomus, mida jälitatakse: poliitilisel politseil on tegemist poliitiliste kuritegudega, kriminaalpolitseil aga — harilikku kriminaalkuritegudega.

Nagu teada, osutub ajakirjandus kriminaalpolitseile tähtsaks abiliseks kriminaalkuritegude selgitamisel, eriti Lääne-Euroopa riikides. Kui on tegemist raskete kuritegudega, siis informeerib kriminaalpolitsei aegsasti ajakirjandust, et kõigile kodanikele võimaldada politseile abiks olla kuriteo selgitamisel. Kui kurjategija on teada, tema asukoht aga on teadmata, siis informeeritakse kodanikke ajakirjanduse abil kurjategija isikust, antakse teada tema isikukirjeldus, arvatav välimus (riided jne.) ja arvatav peidupaik. Seega võimaldatakse kõigile kodanikele politseile abi anda ja ühtlasi ka ühiskonda kaitsta kardetavate kurjategijate eest. Suurtes riikides ja suurlinnades pole praegusel ajal enam mõeldav teine viis kurjategijate tabamiseks. Politsei jõust üksi ei aita, mida tõendavad mitmed kurvad nähted Ameerika Ühendriigest, kus publik mõnes linnas on kurjategijate poolt terroriseeritud (tuletame meelde vaid Chicago linna) ja ei julge ametivõimudele appi tulla. Tagajärjeks aga on kurjategijate võimu kasvamine ja kuritegevuse suurenemine.

Kuivõrd tähtis võib ajakirjandus olla poliitilisele politseile kõnesolevas mõttes, selleks olgu toodud paar näidet Saksamaalt.

24. juunil 1922 tapeti saksa välisminister Rathenau, tegemist oli poliitilise roimaga: minister tapeti oma autos sõidul välisministeeriumi. Järgmiste ööpäevade jooksul oli poliitiline politsei kibedasti ametis roimarite otsimisega ja kindlakstegemisega. Pärast viiepäevast tööd oli asi nii kaugel, et terve roima toimepanemise kava oli peajoontes selgitatud, samuti olid tehtud kindlaks mõrtsukate isikud ja asjaolu, et kurjategijad on Berliinist põgenenud, kus see roim saadeti korda. 29. juunil informeeris poliitiline

politsei ajakirjandust täpsemalt, andis ka roimarite lähema isikukirjelduse ja kutsus kodanikke üles kaasa aitama mõrtsukate tabamisel, kusjuures roimarite tabamiseks määrati 1 miljon saksa marka. Paar tundi pärast ajalehtede ilmumist teatas keegi mõisnik Berliini poliitilisele politseile, et üks tagaotsitavaist asub tema juures, ja palus tulla meest areterima. Politseiametnikud tõttasid kohale ja tabasidki ühe kurjategijaist, nimelt autojuhi, üliõpilase Verner Techovi, kes juhtis roimarite autot (Rathenau tapeti autos möödasõitvate isikute poolt). Techov oli mõisniku onupoeg ja oli mõisa sõitnud külla, s. o. ennast varjama. Ilma ajakirjanduseta poleks mõisnik kunagi teadnud, kes viibib tema juures, politsei aga poleks iialgi teadnud meest otsida just sealt, kus ta endale valis peidupaiga.

Teiste osavõtjate, s. o. roimarite kohta, kelleks osutusid Ervin Kern ja Hermann Fischer, ei annud ajakirjanduses ilmunud teated ja üleskutsed kohe tagajärgi. Mehed võisid nädalateviisi viibida Saksamaal rahus, alles 17. juulil 1922 tabati nad Burg Saaleck'is. Et ajakirjanduse mõju end varem ei annud tunda, on sel juhul selgetav sega, et roimarid leidsid ulualust isiku juures, kes neile ja nende poolt kordasaadetud teole sümpatiseeris, mistõttu tagaotsitavad võisid vabalt elada oma peidupaigas. Teiselt poolt asus peidupaik maal, nii et maarahvas ka kaua aega ei teadnud, kes viibib nende läheduses. Näib uskumatu olevat, et mõnelpool Kesk-Saksamaal ei teadnud maainimesed veel paar nädalat pärast Rathenau tapmist midagi tagaotsitavaist Kern'ist ja Fischer'ist, kuid tegelikult oli see nii. Ja veel rohkem: ajal, mil terve maailm kõneles saksa välisministri tapmisest poliitilistel motiividel, kus see lugu on kõikjal kõneaineks, kus ajalehed kirjutasiid pikki artikleid mõrtsukatöö kohta ja sellega seoses olevate küsimuste üle, ei teadnud paljud maainimesed Kesk-Saksamaal üldse, et saksa välisminister on tapetud! See kõik tuli kasuks kurjategijaile, kelle peidupaik asus just Kesk-Saksamaal. Poliitilise politsei ametnikud, kes vahepeal olid saanud teada, et tagaotsitavad on põgenenud Kesk-Saksamaale, sõitsid ka sinna, ja alles trükitud lendlehtede abil, mis maarahva seas laotati laiali, läks korda neile asjast teatada.

Muidugi ei saa poliitiline politsei (nagu politsei üldse) alati anda informatsiooni lehtedele, see võib tihti asjale tuua ainult kahju, nagu teab seda iga politseiametnik. Liiga varajased andmed võivad terve uurimis- ja selgitustöö nurja ajada, vähemalt tunduvalt raskendada. Eriti maksab see just raskete poliitiliste kuritegude kohta, mis alati äratavad lugejate suurimat tähelepanu. Arvesse võttes seda tähelepanu, seda publiku uudishimu asja kohta saada uusi teateid, tuleb politseil siiski aeg-ajalt uuesti ajakirjandust informeerida. Selleks antakse ajalehtedele andmeid, mis seisavad küll ühenduses teatava kuriteoga, kuid mis siiski avaldamisel ei suuda mõjutada uurimiskäiku.

Selle illustreerimiseks võiks tuua klassilise näite samast Rathenau tapmise selgitamistööst. Niipea kui inimesed said teateid saksa

välisministri tapmisest, hakati muidugi ajalehtedele tormi jooksma, et midagi lähemat teada saada uurimiskäigust. Poliitiline politsei aga ei saanud anda esimesil päevil ajakirjandusele mingisuguseid konkreetsemaid andmeid, see oleks võinud terve jälgimistöõ nurja ajada. Teateid aga tuli anda. Poliitilisse politseisse ilmus kohe pärast tapmist keegi „ülem-metsnik“, kes avaldas, et tema võib politseile anda lähemaid andmeid auto kohta, milles istusid mõrtsukad, ja ka roimarite kohta. See „ülem-metsnik“ luiskas seejuures nii, et seinad värisesid. Poliitiline politsei tegi kindlaks, et on tegemist ühe politseile juba varem tuntud petisega, kes muud ei tahtnud kui teenida raha, mis oli määratud kurjategijate kinnivõtjale või aga sellele, kes kurjategijate kohta suutsid anda andmeid, mis viisid nende tabamisele. Selle „ülem-metsniku“ jutud anti edasi ajakirjandusele. Seejuures ei antud edasi korraga kõike, vaid ainult vähe-haaval. Nii rahuldati publiku uudishimu petise väljamõeldud lugudega seni, kuni uurimiskäik võimaldas avalikkusele teatada asja tõelist käiku. Võib olla, et leitakse, et sarnane poliitilise politsei teguviis polnud õige, võib olla arvatakse, et politsei oleks pidanud avameelselt ütleva, et meie teame midagi, aga mida meie teame, ei saa meie ütelda. Siis oleks kahtlemata laiemate hulkade pahameel suur olnud, politseile oleks, võib olla, isegi mõista antud, et see on kõik inimeste ninapidi vedamine, et politsei tegelikult ei tea midagi jne. See aga oleks sünnitanud asjatuid segadusi, mida politsei pidi ära hoidma neil äärmiselt raskeil tööpäevil.

Kuidas võivad poliitilise politsei tegevusele mõjuda liiga varajaselt ajakirjandusse sattunud teated, sellest üks näide, mis on võetud jällegi Berliini poliitilise politsei tööst. 1921. a. otsis Berliini poliitiline politsei taga Hispaania peaministri Dato mõrtsukaid. Dato tapeti 8. märtsil 1921 Hispaania revolutsionääride (sindikalistide) poolt samuti autos. Hispaania poliitiline politsei oli suutnud selgeks teha, et mõrtsukatena figureerivad: Luis Nicolau Tort, Lucia Joaquina Conception ja Ramon Casanella Lluch. Roimarid põgenesid pärast tapmise kordasaatmist Pariisi, kus poliitiline politsei nad teadmatul põhjusel rahule jättis. 25. oktoobril sõitsid kurjategijad Berliini, kus juba paar päeva hiljem, 29. oktoobril, kaks kurjategijat areteeriti, kuna kolmas, Lluch, esialgu jäi tabamata. Politsei ei teatanud kinnivõtmisest avalikkusele, et seega mitte häirida kolmanda mõrtsuka rahu. Loost teatati vaid Hispaania Berliini saatkonnale. Saatkont omaltpoolt informeeris oma valitsust. Arvatavasti ei peetud asja Madridis küllaldaselt saladuses, sest paar päeva hiljem ilmus ühes Berliini ajalehes eritelegramm Madridist, millega teatati, et tagaotsitud roimarid Fort ja Conception on Berliinis poliitilise politsei poolt areteeritud. Selle tagajärjeks oli muidugi see, et kolmas tagaotsitav, Lluch, Berliinist kadus ja poliitilise politsei andmeil põgenes Venemaale.

Ajakirjandus mängib poliitilise politsei tegevuses tähtsat osa poliitiliste kuritegude ärahoidmise mõttes.

Et ära hoida mõnd kardetavat putši, on Berliini poliitiline politsei varematel aegadel tihti avaldanud ajakirjanduses kõik andmed (mida muidugi politsei huvides võimalik oli avaldada) ja materjalid kavatsetava putši kohta. Sarnase väljaastumiste vastu võitlemise süsteemi üle võib vaielda, üks tagajärg näib sel süsteemil siiski olevat: kui väljaastumise juhid näevad, et nende plaanid on teada politseil, siis vaevalt nad riskeerivad midagi ette võtta, või nad tunnevad end niivõrd tugevatena, et siiski midagi ette võtavad, või aga minnakse „va banque“, toimetatakse põhimõttega tulgu, mis tuleb. Tähtsam aga on, et paljud kodanikud, aru saades, et politseil on enam-vähem kõik teada, loobuvad kaasa minemast ja ajavad sellega asja nurja.

Samasugune on lugu ka siis, kui poliitiline politsei saab teada, et mõne kavatsetava demonstratsiooni juures kavatsetakse provotseerida politseid relvadega väljaastumisele, et siis sellest lüüa poliitilist profiiti. Mis maksab mõnele poliitilisele äärmusele mõni tosin inimelusid? Sääraseid kokkupõrkeid on vaja ära hoida, suurlinnades on see arusaadavalt raske, eriti veel töölisraioonides. Jällegi informeerib poliitiline politsei säärestel kordadel ajakirjandust ja annab avalikkusele teada, et tal on teada demonstratsiooni peasiht. Nii mõnigi kodanik jääb mõtlema ja jääb koju, ja nii mõnigi äärmiste demonstratsioon on selle tagajärjel nurjunud, sest ka juhtidel pole enam mõtet välja minna ja masside väljatoomiseks vaeva näha, kui demonstratsiooni kordaminek nii-kui-nii näib kahtlane olevat. Parem siis jääda kinnistesse ruumidesse ja seal materdada politseid sõnade ja vandumisega! Just poliitiliselt ärevatel aegadel olevat sarnane ajakirjanduse kaasabi tihti mõjunud väga rahustavalt massile, näiteks, Viinis, Berliinis, Hamburgis, Leipzgis, Pariisis jne.

Lõpuks aitab ajakirjandus ärahoidvalt mõjuda poliitiliste kuritegude toimepanemise suhtes ka siis, kui mõni äärmus süüdistab ajakirjanduses teist äärmust poliitiliste väljaastumiste ettevalmistamise kavatsustes. Selle selgitamiseks võiks jällegi näiteid tuua Saksamaalt, kus poliitilised kired eriti hädaohtlikuks muutusid pärast maailmasõja kaotamist. Kommunistid süüdistasid äärmisi parempoolseid — ja ümberpöörduvalt — alatasa riigipöörde vägivaldselt toimepanemise kavatsemises. Seda oli muidugi vaja selleks, et oma tegevust veidi varjata, aga kõigepealt, et elevust tekitada oma poolehoidjate leeris, et alatasa kõige suuremal määral juhtida tähelepanu poliitiliselt kõige kardetavamatele vastastele. Kuna sarnased teated kavatsetud riigikorra kukutamistest sattusid ka teistesse ajalehtedesse, ei jäänud poliitilisele politseile muud üle, kui igakord ajakirjanduse kaudu informeerida kodanikke, et riigipööret ei ole karta. Muidugi tuli alatasa sarnaseid häiresõnumeid kontrollida, kuna need häiresõnumid osutusid peaaegu eranditult tuulest võetuna, ja publikut rahustada. Ja see oli Saksamaal väga tarviline, kuna seal meeoleolu oli alati pinevil ja kuna seal oli toimeetatud rida putše.

Elukutseline kaardimängija.

R. Mägi

Thomas Whaley oli seda, mida kutsuti 18. sajandil Iirimaal buck'iks. Ta oli seda niivõrd täielikult, et teda praegugi veel mäletatakse Dublinis „Whaley buck'ina“. Buck'iks nimetati tol ajal paremasse seltskonda kuuluvat noormeest, kes raiskas oma või oma võlausaldajate raha ekstravagantsel viisil, kelle elusihiks oli elada rohkem üllatuslikku kui moraalset elu. See noormees, näiteks, teenis täielikult ära buck'i nimetuse, kes laskis oma isa matmispäeval oma lossiõue purskkaevudest tinti voolata. Samuti loeti buck'iks ka see noormees, kes lõi kõrtsis kakelusel maha kelneri ja asja seega õiendas, et nõudis surnukslöödud kelneri arvele panemist viiekümne naelaga. Teised ajad, teised kombed ja arusaamised!

Kuulus oma buck'ide poolest oli Dublin. Selle linna jõukamad noormehed olid kuulsad terves Euroopas oma karutükkide poolest. Dublin ise oli uhke oma buck'idele, vaatamata sellele, et nad tihti ja põhjalikult rikkusid linna kodanike rahu ja meeoleu, vaatamata sellele, et mõni ei pörganud tagasi isegi tapmisest, et aga sellega hoobelda ja kas või natukeseks ajaks — kuni trellide taha sattumiseni — kuulsaks saada.

Ka Thomas Whaley oli buck, kuid temal oli veel eriline tähtsus. Ta kirjutas osalt üles oma eluloo, mis juhtumisi leiti 100 aastat pärast tema surma (ta suri 1802). See elulookirjeldus ei tee Whaley'd küll veel kirjanikuks, olgugi et see on kirjutatud hästi ja näitab muu seas autori kõrget haridust. Kuid see elulookirjeldus on huvitav kui dokument, mis valgustab teatud ringide eluolu enne prantsuse revolutsiooni ja osalt veel revolutsiooniajal. Whaley ei kirjutanud oma mälestisi selleks, et neid kord trükkida lasta, nagu seda meie päevil harrastab iga enam või vähem tähtsusetu inimene; ta ei kirjutanud neid ka seepärast, et tal oleks tung olnud midagi kirjutada, vaid ainult seepärast, et ta tahtis nende abil tõendada, et ta on võitnud kihlveo, millest allpool on lähemalt jutt.

Kui Thomas Whaley, kes võrsus väga lugupeetud ja jõukast perekonnast, sai 16-aastaseks, otsustas tema ema teda saata Prantsusmaale hariduse ja kasvatusel täiendamiseks ja prantsuse elu tundmaõppimiseks, mis ju siis loeti hädavajaliseks hästikasvatatud noorele inimesele, kes kuulus kõrgemasse kihti. Leiti peatselt ka vastav kasvataja, selleks osutus prantsuse ohvitser, kes oma suurte võlgade tagajärjel oli sunnitud lahkuma sõjaväest. Selle „kasvataja“ peamure seisis selles, et oma kasvandikule näidata, kuidas saab lühikese aja jooksul vahetada suurt varandust heade elukogemuste vastu.

Juba esimesel õhtul Pariisis said kasvataja ja kasvandik teineteisest hästi aru. Kasvataja soovis, et kasvandik läheks õhtul ooperisse, viimane aga soovis koju jääda. Nii läks kasvataja üksi. Kui ta öösel teatrist tuli tagasi, leidis ta kasvandiku juures selts-

konna, kelle koosseisu juures tal ei võinud tekkida mingisugust kahtlust. Järgmisel hommikul ootas Whaley asjatult sõnelusi ja noomitusi. Selle asemel aga seletas kasvataja, et kõik on kõige paremas korras ja et tema ei saavat aru, mispärast kasvandik on ärritatud. Sellest silmapilgust peale oli kahe vahel sõprus sõlmitud, ja noor Whaley oli endale leidnud õpetaja, nagu seda soovis tema süda.

Endine ohvitser tundis hästi kelme, kuid ta ei kasutanud oma teadmisi selleks, et neid eemale hoida oma kasvandikust, vaid vastuoks, ta tutvustas oma kasvandikule kõiksuguseid kahtlasi isikuid, arvatavasti minnes välja põhimõttest, et ainult elukogemused õpetavad inimest. Ja kuigi Whaley sellest ei kõnele oma memuaarides, tuleb arvata, et see ei olnud juhuslik, et tema alati kaotas kaardimängus, tuleb arvata, et tema „kasvataja“ teda järjekindlalt tutvustas valemängijatega, muidugi selleks, et osa võidust endale saada. Whaley'l oli esialgu raha küllalt ja ta ei kurvastunud kroonilise kaotamise üle, vaid — olles hästikasvatatud noormees — naeris „saatuse“ üle, mis kiusab teda taga. Olgu kuidas on, aga noormees õppis põhjalikult ära kaardimängu, millele ta truuks jäi eluksajaks.

Muidugi õpetas „tragi kasvataja“ oma kasvandikule ka teisi elumõnususid, sest hasartmäng üksi oleks muutunud igavaks. Paari kuu pärast seletas kasvataja, et Pariis kipub igavaks minema ja et tuleks reisima hakata. Ta soovitas sõita Auch linna Lõuna-Prantsusmaal, kus võivat kõige paremini õppida tantsu- ja vehklemiskunsti Prantsusmaal, kus pealegi olevat väga lõbus elada. Reisiti Auchi, kus kasvataja üüris neli maja, mis olid üksteise lähedal ja igaühes oli kena, noor perenaine. Kuid just selles küsimuses tekkisid esimesed lahkkelid õpetaja ja kasvandiku vahel: nende maitsete õrnema soo suhtes ei läinud palju lahku, kuid õpetaja oli siiski nii tark ja ei lasknud asja liig kaugele areneda, sest noorel Whaley'l oli veel palju raha, mida oli vaja läbi lüüa.

Auchis oleks noor Whaley peaaegu abiellunud: prints Rohan'ile meeldis noor iirlane ja viimasele tema tütar. Kuid Rohan'id olid katoliiklased ja Whaley ema, suur katoliiklaste vastane, ei olnud nõus selle abiellumisega. Varsti juhtus esimene skandaal. Whaley, keda vihastas ema vastuseis, astus armusidemetesse kellegi aadli-soost preiliga; tema tollaegne keeleõpetaja, keegi katoliiklane — vaimulik, teatas sellest preili vanematele. Whaley peksis selle eest vaimuliku läbi, kuid sattus selle tagajärjel vanglasse, kust ta aga varsti vabanes, kuna läbipekstud vaimulik osutus valevaimulikuks.

Selle jandi tagajärjel pidi Whaley lahkuma Auchist. Ta sõitis Lyoni, kus teda juba ootasid kaardisõbrad, kellele ta peatselt oskas kaotada tuhandeid naelu. Selleks ajaks oli Whaley Euroopas juba suutnud kuulsaks saada inimesena, kellelt on kerge võita kaardimängus suuri rahasummasid. Whaley ise kirjutab ironiseerivalt, et ta õppis tundma kõlavate nimedega inimesi, kes aga kõik miskipärast armastasid mängida kaarte ja alati võitsid; igakord,

kui ta arvas, et nüüd on võitmise järg tema käes, kadusid need kõlavate nimedega saksad kui tina tuhka.

Jõudnud tagasi Pariisi, õppis ta tundma väga ilusat daami, nagu ta ise jutustab rõõmsalt oma päevaraamatust. See daam oli abielus ühe kõrgema ametnikuga õueringkonnast. Ühel ilusal päeval jutustas daam temale kurvalt, et mehega olevat teenistuses juhtunud mingi äpardus, mille tagajärjed võivad olla äärmiselt kurvad, kui kohe pole võimalik saada 500 naela. Whaley andis daamile meeldi kõik, mis tal veel oli, s. o. 800 naela, kuid sai tagasi 200 naela. Ülejäänud 600 naelaga kadus daam imekiiresti, ja ühes temaga ka „kasvataja“, kuna memuaarides sellest ajast peale ei ole enam temast juttu. Kasvataja ja kasvandiku maitsed läksid ühte!

Whaley sõitis nüüd tagasi kodulinna, Dublini, olles kaetud kahtlase auga, et ta suutis viie aasta jooksul raisata suure varanduse pea täielikult, et teda tunti kaardimängijana tervel Euroopa läänepoolisel mandril ja et teda vihkas hulk juhusteotsijaid. Dublinis astus Whaley muidugi kohe kuulsaima kaardiklubi, Hell-Fire-Club, liikmeks, kes tema tunnustas oma esimeheks. Elu Dublinis väheses rahaga ei meeldinud talle. Kord pärast suuremat kaotust küsisid kaardisõbrad temalt, mis tema nüüd mõtleb peale hakata. „Sõidan Jeruusalemma“, oli vastus. Hakati naerma: mõned arvasid, et Jeruusalemma pole olemaski, teised ütlesid, et kui ta juba on olemas, siis teda pole leida, ja tulemuseks oli kihlvedu 20 000 naela peale, kui Whaley kahe aasta jooksul selles Jeruusalemmas ära käib ja selle aja jooksul sealt Dublini tuleb tagasi.

Whaley läks laevale ja sõitis minema. Üks tema onudest andis talle raha tingimusel, et ta jätab maha oma armukese. Sellel reisil hakkaski Whaley pidama päevaraamatut. Ta jõudis õnnelikult sihtkohta. Teel ei huvitanud teda niivõrd loodus ja seni nähtamatu maailm, kui see, missugust veini kuskil joodi ja kas kuskil harrastati hasartmänge. Sama õnnelikult nagu ta jõudis sihtkohale, tuli ta ka Dublini tagasi. Teda võttis vastu juubeldav rahvahulk, oli ta tõendanud oma reisiga, et ta on tõeline Dublini kodanik, tõeline bukk. Sõbrad olid muidugi vähem rõõmsad, kuid maksid lubatud 20 000 naela Whaley'le välja. Arvates reisikulud maha, jäi mehele veel 7000 naela. See oli esimene ettevõte, mis tal õnnestus, nagu ta ise tähendab.

Muidugi hakkas ta kohe jälle mängima. Kuid sellest ajast peale juba elukutselise hasartmängijana. Ajad ja olud olid muutunud. Tal oli naine, kellega ta küll polnud laulatatud, kuid keda ta väga armastas ja kellega tal oli kaks last. Perekonda oli vaja ülal pidada, selleks oli vaja teenida raha, ja Whaley ei osanud muud kui kaarte mängida. Kodulinnas ta kaotas jällegi rohkem kui võitis; tuli lahkuda. Ta sõitis sinna, kus tol ajal oli koos kõige enam juhusteotsijaid maailmas ja kus segaste aegade ja olude tõttu võis raha teenida — revolutsiooniaegsesse Pariisi.

Kui lugeda Whaley mälestisi, siis tekib mulje, nagu poleks olnudki Prantsusmaal revolutsiooni: joodi, juubeldati, mängiti ja armastati — ja vahepeal sündis revolutsioon. Elukutseline kaar-

dimängija oli nii ametis oma kaartidega, et ta poleks revolutsiooni võib olla märganudki, kui poleks olnud prantsuse kuninga tapmist ja rahaväärtuse langust.

Päev enne kuninga tapmist tormasid lokaali, kus Whaley oma sõpradega parajasti mängis Rouge et Noir, kolm meest mõõgad ja kirved käes ja hüüdsid: kes tahab päästa kuningat, tulgu meiega. Kaardimängijad ei pööranud silmagi kaartidelt ja jätkasid mängu. Hiljem läks Whaley välja ja nägi kuidas kuningat sõidutati tänavaid mööda. Kui viisakas inglane võttis ta kübara kuninga möödumisel maha, mis oli kõvasti keelatud. Kui teda otse tänaval tahteti selle eest areteerida, päästis teda keegi tuttav, külmavereline ohvitser, kes areteerijaile hüüdis, et tegemist on hullumeelse iirlasega. Kuninga tapmisele Whaley läks siiski, kuid ta ei jõudnud lõppu ära oodata. Ta ise seletab, et tal hakanud hingepiin: kodu vajavat naine ja lapsed raha ja tema raiskavat aega tänaval massi seas seistes. Ta tormas mängukohta tagasi ja laskis endale hiljem kahe tuttava inglase poolt jutustada, mis õieti juhtus.

Kuid Pariisis ei käinud ta käsi lõpuks hästi. Kui ta kaotas, maksis ta kaotuse kinni heade inglise naeltega, kui ta aga võitis, anti talle prantsuse paberraha, mis tasku pistmise ajal juba oli kaotanud poole oma väärtusest. Ta kaotas tihti, ja siis andis üks sõber, kes ise rahapuuduse tõttu enam kaasa ei saanud mängida, nõu hakata tihedamini panka hoidma. Seda Whaley ka tegi, kuid siis ei maksnud talle mängusõbrad raha välja.

Nii läks ta Inglismaale tagasi, kus ta pärast pikka eemalolemist jälle kohtus oma sõbrannaga, kuid kus teda vanade võlgade pärast otsekohe areteeriti. Keegi sugulane päästis ta veel kord. Siis mängis ta maha oma viimased krossid ja naise ehted, kuid sellega oli ka õnnetusel lõpp. Ta oli võrdlemisi lühikese aja jooksul raisanud 400.000 inglise naela ja suutnud teha uusi võlgu 30.000 naela ümber.

Nüüd läks ta oma perega Man'i saarele, kus ta hakkas õpetama oma lapsi ja jätkama oma memuaare ning elu ülalpidamiseks väikest maalappi harima. Kuid nii moraalselt selle mehe elu siiski ei lõppenud. Isle of Man oli eelistatud asumiskohaks ka kõigile neile, kes ei armastanud politseid pärast mõnesuguseid viperusi elus. Loomulikult mängiti ka kaarte ja arusaadavalt mitte tühistele summadele. Varsti ehitas Whaley endale saarele suurepärase lossi, raha ehitamiseks tuli muudugi mängust. Muu seas võitis ta õige palju pärastiselt kuningalt Georg IV, kui see veel oli Walesi printsiks. Kord kaotas prints kõik, nii et tal muud üle ei jäänud, kui panna panka oma armuke. Ka selle võitis Whaley ja prints pidi tema suure raha eest tagasi „ostma“. Sest Whaley oli truu oma sõbrannale ja jäi talle truuks kuni tema surmani. Pärast surma abiellus Whaley Lord Cloncurry tütreaga, kuid see abielu ei kestnud kaua. Whaley tapeti ühe noore tütarlapse poolt, ja viimane, Sally Jenkinson, ei olnud keegi muu, kui Wales'i printsi armuke, keda Whaley ei tahtnud ja andis tagasi printsile. Armukadedus oli roima põhjuseks.

Fort Anne, Whaley suurepärase loss, seisab veel tänapäev ja on seatud sisse pansioniks, kus võib elada väga mugavalt. Praegune omanik aga nähtavasti ei austa lossi ehitajat: igasugune kaardi- ja muu hasartmäng on lossis kõvasti keelatud.

Mõningaid üldisi jooni Poola seaduseandlusest.

J. Klesment

Poola põhiseaduse järgi pärast selle suuri muudatusi 1926. aastal ning väljakujunenud praktika järgi sünnib seaduseandlik töö Poolas peamiselt presidendi dekreetidega, kuna seim on annud presidendile sellekohase volitusseaduse, mida põhiseadus võimaldab. Presidendi seaduseandlikud aktid lähevad ainult seimile kinnitamiseks.

Seaduste väljatöötamine sünnib vastavais ministeeriumes, milles iga ministeeriumi juures on vastav kodifikatsiooniosakond. Kohtuministeeriumi juures asub eriline seaduseandlik osakond, kelle ülesandeks on otsese seaduste väljatöötamise kõrval seaduseandliku töö ühtlustamine. Peale selle on kohtuministeeriumi juures eriline iseseisev kodifikatsioonikomisjon, mis koosneb ametnikest, professoreist ja muist asjatundjast ja kelle ülesandeks on suuremate koodeksite väljatöötamine (tsiviil- ja kriminaalseadustikud jne.). Valitsemise korraldamise seaduste väljatöötamiseks töötab ministeeriumi juures eriline komisjon.

Esialgelt väljatöötatud seaduse-eelnõu saadetakse seisukoha võtmiseks kõigile ministeeriumidele, kelle kodifikatsiooniosakonnad avaldavad oma seisukoha eelnõu kohta. Suurem ülesanne on siin kohtuministeeriumi seaduseandlikul osakonnal. Märkused saadavad ministeeriumid eelnõu väljatöötajale ministeeriumile. Selle järgi esitab vastav minister eelnõu peaministrile. Peaministri juures on oma kodifikatsiooniosakond, kes eelnõule annab lõpukuju, ja selle järgi eelnõu esitatakse valitsusele, kes selle võtab vastu ja esitab presidendile, kes ta paneb maksma dekreedina. Dekreet hakkab kohe maksma, kuid läheb kinnitamiseks seimile, kes ta võtab vastu või lükkab tagasi. Tagasilükkamise korral kaotab dekreet jõu. Seimi istungjärgu kestel esitatakse eelnõu otse seimile. Seimi poolt vastu võetud seaduste suhtes on presidendil veto õigus.

Tsiviilseadustikud. Tsiviilseaduste alal on olukord Poolas väga kirju, mis tingitud sellest, et praegune Poola maa-ala oli enne mitme riigi piirkonnas ja seega mitmes õiguse valdkonnas. Nii maksab endises Poola tsaaririigis (Tsarstvo Poljskoje) Napoleoni koodeks ühes 1825. a. muudatustega, n.-n. Vana-Poola õigus. Mujal endise Vene riigi osades (Vilno vojevoodkond ja Ukraina osad) maksab Vene tsiviilseadustik (VSK X k. I j.). Endises Austria osas

(Krakovi vojevoodkond) maksab Austria tsiviilseadustik, ja endises Saksa osas — Saksa tsiviilseadustik (BGB).

On endastmõistetav, et olukord, kus ühes riigis maksavad tervelt neli üksteisest suuresti erinevat tsiviilseaduste süsteemi, endaga toob kaasa suuri raskusi ning et Poolas ühtlase tsiviilseadustiku väljatöötamisele ja maksmapanekule on asutud täie jõuga. Uue tsiviilseadustiku väljatöötamine on kõikjal seotud suurte raskustega ja ei edene nii kiirelt, kui seda soovitakse. Mõne aja eest jõuti lõpule kohustusõiguse osaga, teised osad on väljatöötamisel ja viimistlemisel.

Lõplikul viimistlemisel on perekonnaõigus. Perekonnaõiguse suhtes ongi olukord Poolas eriti kaootiline. Nii on endises Saksa osas (Ülem-Sileesias) Saksa tsiviilseadustiku järgi kodanlik abielu registreerimine ja abielu lahutamine tsiviilkohtute kaudu, mujal Poolas tunnustatakse aga ainult kiriklik abielu, kusjuures abielu lahutus sünnib samuti kirikliku kohtu kaudu vastavate usutunnistuste järgi. Tsiviilkohtule alluvad ainult mittekristlaste (juutide j. t.) abielulahutuse asjad, kuid kohus on küsimuse otsustamisel seotud vastavate usutunnistuste dogmadega.

Samuti maksid kuni 1930. aastani neli tsiviilkohtupidamise seadust, kuid 1930. aastast on maksev uus tsiviilkohtupidamise seadus üle riigi (seadustik on koostatud Vene, Austria ja Saksa protsesside alusel). Kuigi mitmekesiste materiaalõiguste maksvusel olekul ühise protsessi kohaldamine näib olevat raske, peavad poolakad seda raskust siiski rohkem näiliseks ja kinnitavad, et raskused pole sugugi nii ülepääsematud, kui see esialgu näib.

Kriminaalseadustik on pandud maksma üle riigi, samuti kriminaalprotsess ja kohtute seadus. Kriminaalkoodeks koosneb umbes 300 paragrahvist. Peale selle on pandud maksma eriline koodeks vähemate süütegude ja üleastumiste kohta, kus on nähtud ette karistusena rahatrahv kuni 300 zlotini või arest või vangistus kuni 3 kuuni. Karistused määrab administratiivvõimu esindaja (vojevooda, starosta või politseivõim), kuid karistatul on õigus nõuda asja läbivaatamist ja otsustamist kohtu poolt.

Trükiasjade kohta puudub üldine seadus, kuna esitatud eelnõu ei leidnud seimi heakskiitmist. Maksavad kohalikud seadused (Austria ja Saksa osades vastavalt Austria ja Saksa seadused, endises Vene osas — 1919. a. seadus) ja vastavad korraldused. Tsensuuri ei ole. Ajalehe või ajakirja number esitatakse kohe pärast ilmumist politseile või prokuratuuri esindajale. Politseil või prokuratuuri esindajal on juhul, kui ta leiab ajalehes või ajakirjas kirjutusi, mis avaliku süüdistuse korras kuuluvad kohtulikule jälitamisele, õigus number panna eelaresti alla. Vastav otsus esitatakse kohtule, kes otsustab eelaresti jõusse jäämise või selle äramuutmise. Kui kohus leiab eelaresti põhjendamatu olevat, tekib väljaandjal riigilt kahjutasu nõudmise õigus. Sama kahjutasu nõudmise õigus tekib väljaandjal ka siis, kui kohus asja sisulisel arutamisel mõistab toimetaja õigeks.

Seadus näeb ette ka võimaluse, et toimetused võivad saata vastavale politseile või prokuratuurile läbivaatamiseks korrekturepognaid enne ajalehe ilmumist. Kui politsei või prokuratuur keelab teatava artikli ilmumise, jääb see avaldamata, kuna number ise võib ilmuda. Artikli keelu otsus läheb samuti kohtule otsustamiseks, ning keelu põhjendamatuks tunnustamiseks korral tekib väljaandjal samuti kahjutasu nõudmise õigus. Kui artikkel veel pole levitatud ja selle ilmumine on keelatud, oleneb toimetajast, kas ta nõuab asja sisulist arutamist kohtus.

On töötatud välja umbkaudu samadel põhimõtetel uus trüki-seaduse eelnõu, mis lähemal ajal esitatakse presidendile maksmapanemiseks.

Kohtu korraldus on Poolas üldjoontes sarnane meie kohtute korraldusele.

Peale tsiviil-, kriminaal- ja administratiivkohtute töötab veel eriline kompetentsitribunaal, kes otsustab vaieldavaid kompetentsi (alluvuse) küsimusi. Tribunaal koosneb kõrgema tsiviilkohtu ja kõrgema administratiivkohtu esindajaist (kummastki üks esimees ja neli liiget) ja seitsmest isikust presidendi määramisel, kes ei kuulu kohtu ega valitsusasutiste koosseisu (professorid ja muud asjatundjad). Küsimused algatatakse kohtu- või valitsusasutiste poolt kui ka asjast huvitatute nõudel.

Toonitatakse, et kompetentsitribunaali olemasolu on asjade alluvuse küsimuste otsustamisel eriti vajalikuks osutunud vabariigi algpäevil, mil ametiasutiste alluvuse küsimused endi vahel kui ka ametiasutiste ja kohtu vahel ei olnud jõudnud veel omada kindlat kuju. Tribunaali rikkalik praktika on osutunud väga väärtuslikuks. Praegu on tribunaalil umbes 300 asja aastas läbi vaadata. Tribunaal ei ole alaline asutis ja tema ülalpidamiskulud on minimaalsed.

Kohaliku valitsemise alal viiakse praegu ellu üle-riiklik seadus.

Kohaliku valitsemise algüksuseks on gmina. Gminad on võrdlemisi suured üksused, keskmiselt 8000—10.000 elanikuga. Gmina organiteks on rahva poolt valitav nõukogu ja viimase poolt moodustatud valitsus. Teise järgu omavalitsuslikuks üksuseks on kreis. Kreisi nõukogu koosneb gminade delegaatidest. Kreisivalitsuse liikmed valib nõukogu. Kreisivalitsuse juhiks on valitsuse poolt määratud starosta. Kreisi omavalitsuse ülesandeks on peamiselt majanduslikud ja heakorra küsimused, nagu teede korraldus, hoolekanne, tervishoid, haridus j.n.e.

Suurem kohalik valitsemise üksus on vojevoodkond (vojevodstvo), mis ei ole omavalitsuslik üksus. Vojevoodad määrab valitsuse ettepanekul president. Nad on valitsuse võimu kohapealsed volinikud ja esindajad.

Vojevoodade juures on kõrgemaist kohapealseist ametnikest koosnevad nõukogud.

Vojevoodkondades tegutsevad kaubandus-, tööstus- ja põllutöökojad.

On tendents ka vojevoodkondadele anda teataval määral omavalitsuste iseloomu, moodustades nõukogud kreisi ja linnade nõukogude delegaatiidest.

Linnu valitsetakse omavalitsuslikul alusel rahva poolt valitud volikogude ja viimaste poolt moodustatud linnavalitsuste kaudu.

Lennukite õiguslikust seisust võõras õhuruumis.

Joh. Kaiv

Õhuõiguse alal käsitlesime varem õhuruumi õiguslikku seisust ja lennukite kodakondsust („E. Politsei“ nr. nr. 2 ja 3 s. a.). Sellega ei ole aga veel lahendatud kõik õhusõiduga seotud õiguslikud küsimused. Kuna meie varemates kirjutistes lähtusime riigi õigustest nende õhuruumi suhtes, vaatleme allpool lennukite õiguslikku seisust mitmesugustes õhuruumides.

Lennukite suhtes kerkeb üles peamiselt kolm küsimust: 1) kas lennukitel on õigus vabalt tungida igasse õhuruumi, 2) millise riigi eeskirjadele nad peavad õhuruumis alluma ja 3) millise riigi jurisdiktsioonile alluvad lennukil sõlmitud tsiviiltehingud kui ka kriminaalsüüteod.

Vaatleme nende kolme küsimuse seisukohalt lennukit nii ulgumere kohal asuvas õhuruumis, territoriaalmere kohal kui ka teatava riigi mandri õhuruumis.

Nagu juba eelmises kirjatükis märkisime, tuleb lennukitega seotud õiguslike küsimuste käsitlemisel teha vahet eralennukite ja avalike lennukite vahel, millistest viimased omakord liigitatakse sõjalennukiteks ja administratiiv-lennukiteks. Käesolevas kirjutises puudutame peamiselt vaid esimest liiki lennukeid, s. o. eralennukeid. Teiseks piirdume vaid rahuaaja seisukorra käsitlemisega.

Asudes lennuki õigusliku seisust vaatlusele ulgumere õhuruumis, nägime, et siin on mõõduandev ulgumere õiguslik seis (vt. „E. Politsei“ nr. 5 — 1931). Samuti nagu ulgumeri ise ei kuulu kellelegi, ei või ühelgi riigil pretensioone olla ulgumerd katva õhuruumi suhtes. Selles küsimuses ei ole rahvusvahelisel alal tekkinud kahtlust.

Sellest ulgumere õhuruumi mitte ühegi riigi suveräniteedile mittealluvusest tulevad mitmesugused juriidilised järeldused.

Õhuõiguse suurim teoreetik Paul Fauchille (Traité de droit international public, I köide, 2. jagu — Paris 1925) võtab need kokku järgmiselt:

1. Pääs ulgumerd katvasse õhuruumi on vaba kõigile lennukitele, vaatamata, kas need on era- või avalikud lennukid, administratiiv- või sõjalennukid, ja vaatamata nende kodakondsusele.

2. Ulgumere õhuruumis vabalt liikuvad lennukid alluvad vaid selle riigi võimule, kelle kodakondsusse nad kuuluvad, sest kuna see õhuruum ei allu ühegi riigi suveräniteedile, ei ole selleks mingit takistust, et iga riik teostaks oma võimu tema kodakondsusse kuuluvate lennukite suhtes.

Järelikult: a) ükski lennuk, olgu see era- või avalik lennuk, ei või teostada politsei või kontrolli õigust teise kodakondsusse kuuluva lennuki suhtes ega tarvitse alistuda niisugusele kontrollile. Teatava riigi sõjalennukid võivad ulgumere õhuruumis teostada järelevalvet ja kaitset vaid oma riigi kodakondsusse kuuluvate lennukite suhtes. b) Mere õhuruumis võib igal lennukil teise kodakondsusse kuuluva lennuki suhtes olla vaid õigustatud kaitseõigus temale kallaletungi korral. c) Avalikud kui ka eralennukid alluvad ulgumere õhuruumis lennates tsiviil- kui ka kriminaalõiguse aladel ainult selle riigi seadustele ja kohtule, kelle kodakondsusse need kuuluvad. Sellest järgneb, et kõik tsiviilõiguslikud aktid kui ka tsiviilõiguslike järeldustega nähted tuleb otsustada selle riigi õiguse järgi, kelle kodakondsusse kuulub lennuk. Nii peab lennukil ettetulnud sünni- ja surmajuhtumid lugema asetleidnuks lennuki kodakondse riigi territooriumil ja sellega seotud vormaliteedid tuleb täita selle riigi seaduste kohaselt. Samuti tuleb lennukil ulgumere kohal lennates sõlmitud lepingud lugeda sõlmituks selle riigi territooriumil, kelle kodakondsuses seisab lennuk.

Samale seisukohale tuleb asuda kriminaalõiguse kohaldamise suhtes. Ei ole ühtki muud põhjendavat seisukohta, kui see, et lennukil ulgumere kohal lennates kordasaadetud süüteo tuleb otsustada lennuki kodakondse riigi seaduste järgi. Selle riigi õigust tuleb kohaldada nii lennuki meeskonna teenistuslikele süütegudele kui ka neile juhtumeile, kus asjaosalisteks on lennuki reisijad.

Kuigi ulgumere kohal oleva õhuruumi kasutamine on vaba kõigile, tuleb selle vabaduse kindlustamiseks paratamatult tunnustada teatavad piiratlused.

Samuti nagu ulgumerel riikide sõjalaevadel õigus on teostada merepolitseid, peab seda õigust riikide ametlikele lennukitele tunnustama ulgumere kohal õhuruumis liikuvate lennukite suhtes. Ilma igasuguse järelevalve võimaluseta võiks õhuruumis lennukite vahel areneda õhurööv (piraterie) analoogiliselt mereröövile. Kuigi selle järelevalve teostamise alal ei ole kujunenud kindlat praktikat, peaks siin analoogia alusel kohaldama merelaevade suhtes selles asjas maksvat korda (vt. „E. Politsei“ nr. 5—1931).

Analoogiliselt merelaevadele oletatakse riikide sõjalennukeil õigust kontrollida lennukite kodakondsust.

Samuti ei saa vastu vaielda riikide õigusele jälitada lennukeid, mis saatnud korda vastava riigi õhuruumis selle riigi kohtutele alluva süüteo, ka ulgumere kohal asuvas õhuruumis, kui jälitamist on alatud süüteo koha riigi õhuruumis.

Edasi peab oletama, et samuti nagu ulgumerel laevade suhtes, nii ka ulgumerel asuvas õhuruumis liikumise alal on riikidel kokkuleppel õigus seada üldisi korraldusi lennuliiklemise kindlustamiseks.

Peale selle on igal riigil õigus sellekohaste lepingute teel õigustada teise lepinguosalise riigi lennukeid teostama seda järelevalvet tema lennukite suhtes, mis muudu kuulub vaid temale enesele.

Mis puutub päästmisse ja abiandmisse õhuruumis, siis, nagu juba varem kirjutises märkisime, kohaldatakse sellele merelaevade suhtes maksvat korda.

Kuigi lennukil ulgumerel asuva õhuruumi läbistamisel kordasaadetud süüteod üldreeglina peaksid alluma selle riigi jurisdiktsioonile, kelle kodakondsusse kuulub lennuk, ei saa täielikult eitada selle riigi õigust, kelle territooriumil lennuk maandub, jälitada süüdlast selles süüteo, kui süüdlane või süüteo läbi kannataja on tema kodanikud ja kui tema seaduseandlus võimaldab jälitada tema kodanike poolt või nende vastu väljaspool tema territooriumi kordasaadetud süütegusid. Ka selles küsimuses tuleks talitada ühel alusel merelaevadel ulgumerel kordasaadetud süütegudega.

Ulgumere kohal asuva õhuruumiga on ühesuguses õiguslikus seisukorras õhuruum niisuguste maa-alade kohal, mis ei kuulu ühegi riigi territooriumi. Seal tuleb lennukeile kohaldada samu põhimõtteid, mis maksavad õhuruumis ulgumere kohal.

Peab märkima, et lennukite õiguslikku seisukorda õhuruumis ulgumere või peremeheta maa-alade kohal ei puuduta ükski rahvusvaheline konventsioon. Ka siseseaduseandlustes on see küsimus jäetud lahtiseks. Võiks nimetada vaid Itaalia 1928. a. dekreeti, mille art. 8 määrab, et „Itaalia lennuk allub lennul ulgumere või peremeheta maa-ala kohal asuvas õhuruumis Itaalia seadustele“.

Vaatleme nüüd järgmisena lennuki õiguslikku seisut teatava riigi mandri kohal olevas õhuruumis.

Nagu nägime juba ühes eelmises kirjatükis („Õhusõidu õigusest“ — „E. Politsei“ nr. 2 s. a.), võib rahvusvahelise kui ka enamjao riikide praktika põhimõtteks lugeda seda, et igale riigile kuulub piiramatult suveräniteedi õigus tema territooriumi kaiva õhuruumi suhtes.

Õhusõidu vabaduse põhimõtte järgi peaks riikidele kuuluma õhuruumi suhtes niipalju õigusi, kuipalju tarvis nende enesekaitseks, millist teooriat kaitseb Fauchille ja veel paljud teised autorid loevad röövid juba õhusõidu õiguse ajaloosse kuuluvaks (Schleicher, Strupp — Wörterbuch des Völkerrechts). Kas see nii jääb, see on muidugi iseküsimus. Praegusel momendil peab arvestama ülaltoodud riigi piiramatut suveräniteeti tunnustava põhimõttega. See seisukoht on poliitiliste kaalutluste tulemus. Ükski riik ei julge loobuda õigusest seada eeskirju tema territooriumi ületava õhuruumi kohta. Maailmasõda mõjutas, et ei saanud võidule pääseda õhusõidu vabaduse põhimõte.

Kuigi kõnesolev suveräniteedi teooria võimaldab riikidel oma õhuruumi täielikult sulgeda teiste riikide lennukeile, võib see vae-

valt sündida tegelikult, sest niisugusel korral võib keelata niisuguse riigi lennukitel läbistada teiste riikide õhuruumi, ja kuna see käiks vastu riigi huvidele, tuleb asuda paratamatult kokkuleppe teele. Kahtlemata pakub see seisukoht palju võimalusi shikaneerimiseks, mida ära kasutatakse poliitiliste kirgede tülipunktidel nendel juhtudel, kus ei ole kokkuleppeid.

Nagu juba varem märkisime, tunnustab Pariisi 1919. a. õhusõidu konventsioon riikidele nende territooriumi ületava õhuruumi suhtes piiramatut suveräniteeti. Siiski ei ole sellest põhimõttest tõmmatud seda järeldust, et lennukite pääs teise riigi territooriumile oleneks vaid vastava riigi äranägemisest. Konventsioon teeb vahet konventsiooniosaliste riikide lennukite ja nende riikide lennukite vahel, kes ei ole ühinenud konventsiooniga.

Lepinguosaliste riikide lennukitele peavad lepinguosalised riigid võimaldama süütut läbisõitu nende õhuruumist konventsioonis ettenähtud tingimustel.

Teiste riikide lennukite suhtes sisaldas 1919. a. konventsioon eeskirju, et neid võib konventsiooniosaline riik oma õhuruumi lasta vaid tema äranägemisel antava eriloa alusel. 1922. a. 25. oktoobri muudatuse järgi on konventsiooniosalistel riikidel õigus lubada mittekonventsiooniosaliste riikide lennukite liikumist nende õhuruumis kas eri- ja ajutise loa alusel või erikokkulepete alusel nende riikidega kooskõlas 1919. a. konventsiooni eeskirjadega.

Riikide siseseaduseandlused asuvad enamuses samuti samal suveräniteeti tunnustaval seisukohal. Niivõrd kui lepingutega ei ole korraldatud teisiti, sünnib siseseaduseandluste järgi liikumine vastava riigi õhuruumis selle riigi loa alusel.

Peatume nüüd lennukite režiimi juures teatava riigi õhuruumis. Nagu alul juba märkisime, tuleb siin seda küsimust vaadelda riikide reglementeerimise õiguse ja jurisdiktsioonile alluvuse seisukohalt.

Kuidas ka ei vaadataks riigi õigusele tema territooriumi ületava õhuruumi suhtes, tuleb igal juhul tunnustada riigi õigust seada eeskirju tema õhuruumi kasutamise alal selleks, et kaitsta oma pinda kui ka isikute vara ja julgeolekut.

Niisugused eeskirjad leiame ka juba 1919. a. konventsioonist. Millised need küsimused just on, seda vaatlesime üldiselt juba varem ja seepärast ei ole põhjust nende juures siin pikemalt peatuda.

Vaatleme nüüd jurisdiktsiooni küsimust, s. o. küsimust, millise riigi õigust kohaldada lennukitel kordasaadetud süütegudele kui ka sõlmitud tsiviiltehingutele ja muudele õiguslike järeldustega nähetele, ning millise riigi asutisi lugeda kompetentseks neid küsimusi arutama.

Algame süütegudest:

Siin on võimalikud mitmesugused lahendused. Nii võib asuda seisukohale, et kõik lennukitel kordasaadetud süüteod alluvad selle riigi seadustele ja kohtutele, kelle õhuruumis süütegu on toimitud. Teine mõeldav seisukoht oleks see, et kõik lennukil sõiduajal kordasaadetud süüteod alluvad selle riigi seadustele ja kohtutele, kelle

kodakondsusse kuulub lennuk. Esimene seisukoht on õieti otsekohene järeldus riigi suveräniteedi põhimõttest õhuruumi suhtes. Teine seisukoht vastab aga rohkem õhuvabaduse põhimõttele.

Nii ühel kui teisel süsteemil on oma puudused. Kui arvata, et õhus kordasaadetud süüteod alluvad all-asuva riigi seadustele ja kohtutele, siis peab tähendama, et sellega kuuluvad selle riigi võimkonda asjad, mis seda riiki sugugi ei huvita, näiteks lennuki meeskonna teenistusvahetuse küsimused; pealegi tekiksid siin tegelikud raskused. Oleks väga raske kindlaks teha, kus just süütegu on pandud toime, sest lennuk võib oma reisil läbistada mitme riigi õhuruumi. Peale selle osutuks raskeks süütegu jälgida neil juhtumel, kui lennuk ei maandu süüteo kordasaatmise koha riigi territooriumil. Niisugusel korral jääks vaid väljaandmise nõude kord. See oleks aga väga pikaldane viis. Pealegi ei anna riigid üldreeglina välja oma kodanikke. Järelikult, kui süüdlased maanduvad oma koduriigi territooriumil, siis neid ei saaks välja nõuda.

Mis puutub teise teoriasse, siis, kuigi temal on eelmisega võrreldes mõned paremused, on tema suuremaks puuduseks see, et ta võtab võimaluse õhuruumi all-oleval riigil jälitada süütegusid, mis on sihitud tema julgeoleku vastu, ja annab need lennuki kodakondse riigi võimkonda, kes ei ole nende jälitamisest sugugi huvitatud.

Peale nende kahe vaatekoha on proponeeritud võtta aluseks maandumiskoht. See oleks vaid puhtal kujul fiktsioon, kuna temal ei ole ühtki reaalsust alust.

Hilisemal ajal leiavad poolehoidu kaks eelpoolkirjeldatud seisukohta piiratud kujul. Nii proponeeritakse võtta aluseks järgmine seisukoht: Teatava riigi territooriumi õhuruumis eralennukil kordasaadetud süüteod alluvad selle riigi seadustele ja kohtule. Kuid niisugused teod, mis kujutavad endast vaid lennuki siseasju ja millest ei ole huvitatud all-olev riik, alluvad lennuki kodakondse riigi seadustele ja kohtule.

Teiselt poolt soovitatakse lennuki kodakondse riigi võimkonna aluseks võtmist piiratud kujul järgmiselt: Eralennukil võõra riigi õhuruumis kordasaadetud süüteod alluvad selle riigi seadustele ja kohtule, kelle kodakondsusse kuulub lennuk. Kuid süüteod, mis riivavad all-oleva riigi või tema kodanike julgeolekut ja huve, otsustatakse selle riigi kohtute poolt selle riigi seaduste järgi.

Rahvusvahelistes konventsioonides, nende hulgas ka Pariisi 1919. a. konventsioonis ei leidu kõnesoleva küsimuse lahendust. Pariisi 1919. a. konventsiooni kavasse oli küll esialgu võetud vastav eeskiri. Seal sisalduva eeskirja järgi kuulusid all-oleva riigi võimkonda vaid selle riigi kodanike poolt kordasaadetud süüteod ja seda ka ainult siis, kui teole järgnes maandumine selle riigi territooriumil, nii et all-oleval riigil ei oleks olnud õigust jälitada välismaalaste poolt tema õhuruumis tema või tema kodanike vastu sihitud süütegusid. Kuna see käis vastu konventsioonis läbiviidud all-oleva riigi suveräniteedi põhimõttele õhuruumi üle, siis kustutati see eeskiri maha.

Seda küsimust käsitlevad küll mitmed siseseaduseandlused. Enamasti on siseseaduseandluses viidud läbi see põhimõte, et riigi õhuruumis asetleidnud õiguslikud nähted alluvad vastava all-oleva riigi jurisdiktsioonile.

Vastupidisel seisukohal asuvad Prantsuse ja Helveetsia seaduseandlused. Prantsuse 1924. a. 31. mai seaduse art. 10 ütleb: „Juriidilised suhted sõidus oleva lennukil asuvate isikute vahel määruvad lennuki kodakondse riigi seaduste järgi kõigil neil juhtumel, kus harilikult maksaks territoriaalne õigus. Kuid Prantsuse kohtud on kompetentsed võõral lennukil kordasaadetud süüteo juhtumel, kui süüdlane või süüteo all kannataja on prantsuse kodanik või kui lennuk maandub pärast süütegu Prantsusmaal.“ Helveetsia 1920. a. 27. jaanuari seaduse art. 2 ja 33 järgi maksab järgmine kord: Juriidilised suhted rahvusvahelises lennus oleval lennukil asuvate isikute vahel määruvad lennuki kodakondse riigi seaduste järgi, subsidiaarselt Helveetsia seaduste järgi. Õhus ühe lennukil asuva isiku poolt teise suhtes kordasaadetud süüteo puhul allub asi Helveetsia kohtutele vaid siis, kui süüteo all kannataja on Helveetsia kodanik ja kui lennuk maandub Helveetsia pinnal pärast süütegu. Peale selle on Helveetsia kohtud kompetentsed arutama: 1) süütegusid avaliku julgeoleku, militaar- ja fiskaalseaduste vastu; 2) süütegusid Helveetsia õhusõidu seaduste ja korralduste vastu; 3) Helveetsia lennukil asuva isiku poolt võõrsil kordasaadetud süütegu, niivõrd, kui seda ei jälita võõras kohus.

Nagu näeme, on Helveetsia õhuseadus rajatud üldiselt samale põhimõttele, mis maksab merelaevade kohta võõraits territoriaalvetes. Tema paremusena teistega võrreldes võib märkida seda, et tema ei sunni all-oleva riigi asutisi jälitama niisuguseid süütegusid, mille mõju ei ulatu väljaspool lennukit ega riiva all-oleva riigi huve. Teiselt poolt ei jäta ta jälitamata süütegusid ainult seepärast, et need reisi ajal on saadetud korda võõras õhuruumis.

Meil maksavad seadused seda küsimust eraldi ei puuduta. Maksva Nuhtlusseaduse järgi ei ole kahtlust, et meil maksab puhtal kujul territoriaalne põhimõte, s. o. et meie õhuruumis kordasaadetud süüteod alluvad meie seadustele ja kohtule. Samal seisukohal asub ka Kriminaalseadustik (RT 56 — 1929). Viimase § 4 ütleb: „Käesoleva seadustiku alla kuuluvad kõik Eesti Vabariigi piirides kordasaadetud süüteod, olgu kordasaatja Eesti Vabariigi kodanik või välismaalane, § 5 ettenähtud eranditega“. Õhuruumis kordasaadetud süütegude suhtes ei ole nähtud ette erandit. Võõras õhuruumis eesti lennukil kordasaadetud süüteod tulevad otsustamisele samuti üldisel alusel“ (vt. §§ 7—9).

Mis puutub õhuruumis lennukil asetleidnud tsiviil-aktidesse, siis on siin võimalus valida vaid õhuruumi riigi õiguse ja lennuki kodakondse riigi õiguse vahel. Kuna praegusel ajal õhuruumi suhtes domineerib vaade, et õhuruum allub all-oleva riigi suveräniteedile, siis peaks selle loogiliseks järelduseks olema, et all-oleva riigi õigus laieneb ka kõigile õhuruumis toimunud tsiviil-aktidele samal

alusel, nagu sama riigi territooriumilgi asetleidnud aktidele. Siiski asuvad mõned autorid kui ka siseseaduseandlused teissugusel seisukohal ja tunnustavad üldreeglina seda, et lennukil õhuruumis viibivate isikute tsiviilvahekorda tuleb otsustada lennuki kodakondse riigi õiguse järgi. Niisugune seisukoht on viidud läbi muu seas Itaalia, Prantsuse ja Helveetsia seadustes, kusjuures viimane subsidiarselt võimaldab Helveetsia õiguse kohaldamist.

Meie seadused seda küsimust ka tsiviil-alal eraldi ei käsitle, ja seepärast, arvestades, et meie seaduseandlus, nagu nägime varem kirjutises, asub riigi suveräniteeti õhuruumi kohta tunnustaval seisukohal, siis peab meil meie õhuruumis asetleidnud tsiviilaktidele kohaldama meie õigust.

Lõpuks peatume lennuki õigusliku režiimi juures teatava riigi territoriaalvete kohal olevas õhuruumis.

Nagu varem sellekohastes kirjutistes nägime, loetakse praegu domineeriva vaate järgi territoriaalmeri rannariigi territooriumi kuuluvaks. Selle järgi tuleb ka territoriaalvete kohal olev õhuruum lugeda rannariigi suveräniteedile alluvaks samuti, nagu õhuruum mandri kohal. Seda kinnitab otsekohe ka Pariisi 1919. a. konventsioon (akt. 1). Järelikult maksab territoriaalvete kohal olevas õhuruumis lennukite kohta sama õiguslik režiim, mis rannariigi mandri kohal. Seejuures peab eriti märkima seda, et lennukite suhtes ei ole kusagil nähtud ette niisugust süütu läbisõidu õigust territoriaalvete kohal olevast õhuruumist nagu see maksab merelaevade suhtes. Õhuruumis maksab sama kord, mis mandri kohal. Kui ei ole vastava riigiga kokkulepet, tuleb lennukeil sellest õhuruumist läbisõiduks muretseda läbisõiduluba, nagu mandri-õhuruumi suhtes.

Meie linnade nimedest.

Oskar Angelus

Vabariigi linnade nimedest on üks osa kujunenud aja jooksul kindlaks, mille tarvitamisel ei ole lahkuminekuid, kuna teise ümber keerlevad vaidlused, millele lõppu ei ole näha, kuna ükski pool ei taha loobuda oma vaadetest teise kasuks. Esimesse liiki kuuluvad järgmised linnad: Haapsalu, Narva, Nõmme, Paide, Petseri, Pärnu, Põltsamaa, Rakvere, Tapa, Tartu, Tõrva, Türi, Viljandi ja Võru. Teise liiki, s. o. nende linnade hulka, mille nimede ümber kestavad vaidlused või mille nimede tarvitamisel valitseb ebahühtlus, kuuluvad: Tallinn (Tallinna), Paldiski (Baltiski), Valga (Valk) ja Kuressaare (Kuresaar, Kuressaar, Kuresaare).

On selge, et sarnane ebahühtlus pole soovitatav ja võib endaga kaasa tuua segadusi ja arusaamatusi. On küll arusaadav, et praegu, mil meie keel on veel arenemisastmes, võidakse ägedalt vaielda, näiteks, meie pealinna nime ümber, kuid sellele peab tulema

kord lõpp; meie ametiasutised ja meie inimesed peavad kord kindlasti teadma, kumb on õigem tarvitada, kas Tallinn või Tallinna. Meie peame kord välismaile ütelda võima, et meie pealinna nimi on Tallinn (resp. Tallinna), seda enam, et mitmele välismaalasele, kes meid on käinud külastamas, on pentsikuna tundunud meie vaidlused linnade nimede, eriti aga pealinna nime ümber, mille tagajärjel meie pole suutnud oma pealinnale veel määrata kindlat üldtarvitavat nime. Välismaalasele on loomulikult ükskõik, kas Tallinn või Tallinna, kuid ta ei saa aru, mispärast pole siis kindlaksmääratud nimekuju.

Seda kõike arvesse võttes Vabariigi Valitsus otsustas 19. juulil s. a. (RT 63 — 1933): Määrata linnade nimed kindlaks üldiseks ja ühtlaseks tarvitamiseks järgmiselt: Haapsalu, Kuressaare, Narva, Nõmme, Paide, Paldiski, Petseri, Pärnu, Põltsamaa, Rakvere, Tallinn, Tapa, Tartu, Tõrva, Türi, Valga, Viljandi, Võru.

Selle otsusega on siis nüüd likvideeritud endine segane olukord linnade nimede suhtes. Võib arvata, et näiteks nime Tallinna pooldajad ei ole sugugi rahul sarnase otsusega, et, võib olla, ka tulevikus veel kestavad vaidlused selle nime ümber, kuid praktilist tähtsust neil vaidlusil enam ei ole. Seejuures peab veel märkima, et ei ettepaneku tegija, Kohtu- ja Siseminister, ega ettepaneku otsustaja, Vabariigi Valitsus, ei läinud välja isiklikust sümpaatiast ühe või teise nime vastu, vaid ainult sellest, mis on otstarbekohasem ja ühtlasi muudugi ka keeleteaduse seisukohalt põhjendatud.

Nüüd tekib kaks küsimust: 1) mispärast Vabariigi Valitsus määras linnade nimed kindlaks just sel kujul, nagu nad eelpool toodud (Kuressaare, Tallinn j.n.e.), ja 2) kas Vabariigi Valitsus on see kompetentne võim, kelle ülesandeks on linnade nimede kindlaksmääramine.

Kõigepealt vaatleme lähemalt esimest küsimust, kusjuures peatada tuleb loomulikult ainult nende linnade nimede juures, mille tarvitamisel valitseb ebahühtlus, s. o. nagu alguses juba tähendatud järgmiste nimekujude juures: Paldiski, Valga, Kuressaare ja Tallinn. Allpoolloetletud keeleteaduslikud märkused ja võrdlused on enamalt jaolt toodud Kohtu- ja Siseministeeriumi kodifikatsiooni-osakonna redaktori hr. Muugi andmetel.

Paldiski ja Baltiski. Igale eestlasele peaks õieti selge olema, et õige neist vormest on Paldiski, kuna nii hääldatakse rahva-keeles. Baltiski on venepärane hääldus ja meil vene mõju tõttu siin ja seal veel säilinud. Isegi Paldiski linnavalitsus nimetab end ametlikes kirjus Baltiski linnavalitsuseks. Peab siiski kriipsutama alla, et vorm Baltiski meil iga aastaga ikka enam kaob, ja Vabariigi Valitsuse eelpooltoodud otsuse tagajärjel loodetavasti peatselt üldse ja jäädavalt kaob.

Valga ja Valk. On õige, et vorm Valk on peaaegu juba tarvitusest kõrvale heidetud ja, arvatud välja vähesed eraisikud, seda vormi üldse enam ei tarvitata, vähemalt minu teada mitte. Kui allpool siiski selle linna nimele nii palju tähelepanu pööratakse,

siis ainult seetõttu, et vormide Valga ja Valk käsitlemisel saame aluse ka „Kuressaare“ ja „Tallinn“ küsimuse otsustamiseks.

Õigem vorm on muidugi Valga, sest eesti keele alal on üldreeglik, et kohanimed esinevad omastavas, mitte aga nimetavas käändes; nii öeldakse, näiteks, Nõmme (mitte Nõmm), Tõrva (mitte Tõrv), Risti (mitte Rist), Kloostri (mitte Klooster), Saue (mitte Sau), Harju-Jaani (mitte Harju-Jaan), Järva-Madise (mitte Järva-Madis), Avinurme (mitte Avinurm), Mustvee (mitte Mustvesi), Vastseliina (mitte Vastseliin), Lillamäe (mitte Lillamägi), Lelle (mitte Lell), Häädemeeste (mitte Häädmehed) j.n.e. Need nimed esinevad omastavas käändes ka siis, kui neile lisada juurde vastav üldnimi, näiteks: Tõrva linn, Risti kihelkond, Mustvee alev, Häädemeeste vald. Nimetavas käändes esinevad eesti kohanimedest ainult need, mille vastav üldnimi esineb lahutamatu pärisnime sees, näiteks: Naissaar (pole vaja juurde lisada üldnimi — Naissaare saar, sest „saar“ sõna „Naissaar“ lõpul ütleb isegi, et on tegemist saarega; küll aga on valla nimi Naissaare, sest siin vastavat üldnime pärisnimes endas ei sisaldu, vaid see tuleb lisada juurde: Naissaare vald), Munamägi (pole vaja öelda Munamäe mägi), Emajõgi (pole vaja öelda Emajõe jõgi), Võrtsjärv (pole vaja öelda Võrtsjärve järv) j.n.e. Kuna Valga viimasesse nimele liiki ei kuulu (tuleb lisada juurde üldnimi „linn“: Valga linn), siis peab Valga esinema omastavas ja mitte nimetavas käändes, tuleb tarvitada Valga ja mitte Valk.

Kuressaare, Kuressaar, Kuresaare, Kuresaar. Selle linna nime vastu patustatakse meil kõige rohkem: igauks kirjutab ja hääldab nii nagu ta heaks arvab, mille tagajärjel seisame siis ka kurioosumi ees, et ühe linna kohta tarvitatakse neli nimevormi; seda ei tee üksnes eraisikud ja -asutised, vaid samal määral ka ametiasutised. Just selle linna näide tõendab kõige paremini, et oli vaja kompetentse asutise otsus linnade nimede ühtlustamiseks.

Õige vorm on Kuressaare ja mitte Kuressaar, samal põhjusel nagu Valga, sest linna üldnime Kuressaare nimes ei esine, vaid see tuleb lisada juurde.

Kuna eesti keeles suuremas osas hääldatakse Kuressaare (tähts on pikk) ja mitte Kuresaare, siis tuleb see nimi kirjutada vastavalt rahvakeelsele hääldusele kahekordse s-ga.

Mõnelt poolt väidetakse, et sõna Kuressaare tuleb sõnadest „kurg“ ja „saar“; kui see nii on, siis tuleks seda sõna muidugi teisiti kirjutada. Kuid see väide näib olevat ekslik, igatahes on see seni tõestamata.

Tallinn ja Tallinna. Nende nimede ümber on tekkinud kõige enam vaidlusi, kusjuures nii ühe kui teise voolu kaitsjad ei suuda leppida kokku. Ja just vaidlused meie pealinna õige nime ümber on seni takistanud kõigi linnade nimesid kord lõplikult kindlaks määrata. Nüüd on Vabariigi Valitsus eeltoodud otsusega pealinna nimeks määranud kindlaks Tallinn ja mitte Tallinna, mis pärast vaidlused tulevikus, kui sarnased peaksid jälle tekkima, mil-

les mina isiklikult kahjuks ei saa kahelda, omavad veel ainult teoreetilise tähtsuse.

Mispärast aga eelistas Vabariigi Valitsus nime Tallinn ja mitte Tallinna?

Nime Tallinna pooldajad esitavad selle nimekuju põhjenduseks peamiselt järgmised väited:

1) Öeldakse Tallinna linn, seega kuulub Tallinna samasse nime-de liiki nagu Nõmme linn, Valga linn, Kuressaare linn, Tõrva linn j.n.e. ning tuleb seepärast arvitada omastavas ja mitte nime-tavas käändes;

2) rahvakeeles esineb Eesti pealinna nimetus rohkem a-lõpuli-sena kui ilma a-ta (Lõuna-Eestis enamasti: Talna, Põhja-Eestis sa-gedasti Talina ja Tallinna, kuigi muidugi kuuldub kõneldavat ka Talin ja Tallinn).

Sellele väidavad Tallinn-nimekuju pooldajad vastu:

1) Kuigi öeldakse Tallinna linn, tuleb ikkagi arvestada tõsi-asja, et nimes Tallinn juba sisaldub üldnimi linn (samuti nagu nimes Naissaar sisaldub üldnimi saar, nimes Munamägi — üldnimi mägi või nimes Emajõgi — üldnimi jõgi). Võib ju isegi öelda, näiteks, Naissaare saar selleks, et eraldada see nimetus nimetusest Naissaare vald, kuid sellegipärast jääb Naissaare ikkagi nimetavasse kään-desse. Seepärast pole põhjust loobuda ka nimetavakujulisest Tal-linn nimest;

2) kuigi rahvakeeles pealinna nimetus esineb laialdaselt a-lõpu-lisena, tuleb võtta arvesse, et kirjakeeles (ajakirjanduses, raamatu-tes, kirjavahetuses), eriti aga ametlikus keelepruugis on nimekuju Tallinn rõhuvas ülekaalus ning aastate jooksul on kindlasti juurdu-nud. Võiks veel tähendada, et kui ühes osas kirjanduses esineb Tallinna, siis on see sagedasti seletatav mõnede kirjastuste korrekto-rite sihikindla Tallinna nime parandamisega. Nii pidi paari aasta eest kunstiajaloolane Vaga avalikult protesti tõstma ajalehtedes, et vastu autori tahtmist tema raamatusse taheti sisse parandada Tal-linna pro Tallinn;

3) tuleb pidada silmas, et nimi Tallinn ei ole juurdunud mitte ainult kodumaises tarvituses, vaid ka läbikäimises välismaadega (esi-neb rahvusvahelises postiasutites nimestikus, raudtee liiklemises, välismaade entsüklopeediates, diplomaatilises läbikäimises j.n.e.). See-pärast on, näiteks, meie Londoni saadik dr. O. Kallas korduvalt hoiatanud, et ärgu hakatagu meie pealinna juurdunud nimetust muutma, see tekitaks asjatut segadust. Muidugi ei tegutse ega ela meie välismaalaste ja välisriikide jaoks, kuid nende arvamusi tuleb meil tihti arvestada;

4) nimetust Tallinn pooldab kategooriliselt ka Tallinna linna-omavalitsus, ja see on ka tegur, mida maksaks arvestada.

Kokkuvõttes võib öelda, et kui teoreetilised kaalutlused ühe või teise nimekuju kasuks on enam-vähem võrdsed, siis asja praktiline külg ei jäta minu arvates mingit kahtlust, et on soovitav jääda senise

juurdunud nimekuju Tallinn juurde, nagu seda tegi Vabariigi Valitsus oma kõnesoleva otsusega.

Jääb lõpuks veel arutada küsimus, kelle kompetentsi kuulub linnade nimede kindlaksmääramine.

Otseseid eeskirju selle kohta ei leidu seadustes. Alevite ja üldse külaasunduste linnadeks muutmise korda käsitleb Seisuste seaduse (VSK IX k.) § 689 juurde kuuluv lisa, mille järgi sarnane muutmine (ja järelikult ka tarbekorral uue nime andmine) kuulub valitsuse võimkonda (§ 4). Sellele seisukohale on Vabariigi Valitsus asunud juba varem, nimelt Tapa alevi linnaks muutmisega (Vabariigi Valitsuse otsus 30. juunist 1926, prot. nr. 68 p. VI), kusjuures linna nimeks jäeti Tapa ja ei pandud nimeks Valgjõe, nagu seda soovis endine Tapa alev. Pealegi määrab Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse (RT 28 — 1929) § 2, et Vabariigi Valitsus otsustab kõik valitsemise alasse kuuluvad asjad, mis seadustes ettenähtud korras ei ole antud otsustada Riigivangemale, üksikutele ministritele, teistele asutistele või riigi- ja omavalitsuseteenijatele.

Nii siis kuulub meil Vabariigi Valitsuse kompetentsi kindlaks määrata linnade nimed.

Välismaalaste perekonnaseisu muudatuste registreerimisest Eestis.

T. Teder

Perekonnaseisu seaduse § 5 (RT 191/192 — 1925) järgi v õ i v a d Eestis elutsevad välismaalased registreerida oma perekonnaseisu muudatusi Eesti perekonnaseisuametnike juures oma elukoha järgi. Sellest järgneb, et Eestis elutsevaile välismaalasele ei ole sunduslik nende perekonnaseisu muudatuste registreerimine Eestis (K.-S. adm.-o. seletus Lääne maavalitsusele 9. IX 1926 nr. 504). Kuna välismaalased ei ole kohustatud registreerima oma perekonnaseisu muudatusi, ei võeta neid ka vastutusele, kui nad ühekuulise tähtaja jooksul (Prs. s. § 29) ei ilmu oma vastsündinu sündi registreerima (K.-S. adm.-o. seletus Narva linna perekonnaseisuametnikule 9. XII 1927 nr. 2441).

Välismaalase sünni-, abielu- või surmaakt peab peale üldiselt aktides märgitavate andmete sisaldama märkuse välismaalase k o d a k o n d s u s e või k o d a k o n d s u s e t u s e kohta (Prs. s. juhtn. §§ 26, 41, 45, RT 27 — 1931).

Eesti kodanike perekonnaseisuaktides ei ole nõutav kodakondsuse märkimine. Selle vastu välismaalaste aktide suhtes on see kohustav. Kodakondsuse või kodakondsusetuse märkimata jätmine välismaalase suhtes võiks viia vale järelduse tegemisele. Võiks nimelt järeldada, et aktiosaline välismaalane, põhjusel, et koda-

kondsus on märkimata, on Eesti kodanik. Praktikas tuleb kahjuks ikka veel ette juhtumeid, kus unustatakse välismaalase kodakondsus või kodakondsusetus akti märkimata, ja nii tekitatakse lubamatuid segadusi. Kodakondsuse märkimata jätmise juhtumid välismaalaste aktides kõigutavad usaldust perekonnaseisudokumentide vastu. Teoreetiliselt peab perekonnaseisudokumendi põhjal võimalik olema seisukohta võtta isiku kodakondsuse kohta, seepärast ärgu unustagu perekonnaseisuametnik kunagi välismaalase kohta akti märkimata tema kodakondsust või kodakondsusetust.

Aktidesse kantakse asjaosalised isikud perekonnanime ja nimega, ilma ühegi nimelisandita: professor, doktor, von, preili, härra jne. (Prs. s. juhtn. § 24, RT 48 — 1926). Välismaalaste kohta, kellele sõna „von“, „van“, „zur“, „de“ jne. on nende nime lahutamatuks osaks, on need lisandid lubatud märkida (K.-S. adm.-o. telefoniline seletus Tall. linna perekonnaseisuametile 1930.a.): Välismaalaste nimede märkimisel akti käiakse üldisema rahvusvahelise uususe järgi, s. o. nimi püsib ka eestikeelses tarvituses kõigis käändes sel kujul, nagu seda tarvitab asjaomane isik ise ja ka üldsus internatsionaalses keeletavas. Näiteks märgitakse akti Sofia Kovalevskaja, kui isik välismaalane, kuna samanimeline Eesti kodanik tuleks akti märkida Sofia Kovalevski (Akadeemilise Emakeele seltsi kiri 14. novembrist 1931 Kohtu- ja Siseministeeriumile).

Välismaalase abielu registreerimisel tuleb pidada silmas veel teised erinõuded. Kui välismaalane tahab abielluda Eesti kodanikuga, siis on niisugust abielu kompetentne registreerima ainult omavalitsuse perekonnaseisuametnik (Prs. s. § 47). Kui mõlemad pooled on välismaalased, võib abielu registreerida ka usuühingu perekonnaseisuametnik. Kui välismaalane ja Eesti kodanik, kes soovivad abielluda, on esitanud abiellumissooviavalduse usuühingu perekonnaseisuametnikule, juhhib viimane nad omavalitsuse perekonnaseisumetisse, kus nad peavad esitama uue sooviavalduse (K.-S. adm.-o. seletus 17. I 1931 nr. 1509). Välismaalase sündi või surma võib registreerida kas omavalitsuse või usuühingu perekonnaseisumetis.

Välismaalaste abielud, mis sõlmitakse Eesti registreerimis-asutistes, peavad sisuliselt vastama mõlema abikaasa kodumaa materiaalseaduse, samuti ka meie Abieluseaduse §§ 2—5 nõuetele (Abieluseaduse § 11). Abiellumise eeltingimused üksikute riikide järgi on väga lahkuminevad. Perekonnaseisuametnikult ei saa nõuda, et ta tunneks välisriikide seadusi, seepärast tulebki perekonnaseisuametnikul peale üldiselt abielu registreerimisel nõutavate dokumentide nõuda välismaalasilt Perekonnaseisu seaduse § 48 põhjal veel nende kodumaa diplomaatliku või konsulaaresindaja tunnistus selle kohta, et kavatsetava abielu sõlmimiseks ei ole takistusi nende isikute kodumaa seaduste järgi. Mõne välisriigi kodanikule, kel niisuguse tunnistuse muretsemine on raske või võimatu, on lubatav esitada ka muid usaldatavaid tõendusid, millest näha, et kavatsetava abielu sõlmimiseks ei ole takistusi nende isikute kodumaa seaduste järgi. Muude usaldatavate tõendustena võiks arvesse võtta,

näiteks, mõne teise tema kodumaa asutise sellekohane tunnistus või notariaalselt tõestatud väljavõte ühes kinnitatud tõlkega tema kodumaa vastavast seadusest, mis käsitleb abiellumise üldisi eeltingimusi j. t. Tekib perekonnaseisuametnikul kahtlus niisuguse tõenduse usaldatavuse suhtes, tuleks tal küsida järelevalveasutise arvamust. Kodakondsuseta isikult ei saa nõuda niisugust tunnistust, sest ta ei seisa ühegi riigi kodakondsuses. Kodakondsuseta isikute abiellumisel, vaatamata sellele, et neid tuleb lugeda välismaalasi (Riigikohtu otsus 27. IX/14. X 1927 nr. 35), nõutakse ainult nende vastavust meie Abieluseaduses abiellumiseks ülesseatud eeltingimustele. Välisministeeriumi kirjast 10. maist 1933 nr. 88-P Kohtuja Siseministeeriumile selgub, et Nõukogude Vene Väliskomissariaat ei täida kodakondsuseta isikute (emigrantide) dokumentide muretsemise ja legaliseerimise palveid, seepärast ei tule perekonnaseisuametnikel juhtida kodakondsuseta isikuid Välisministeeriumi perekonnaseisudokumentide muretsemiseks Nõukogude Venemaalt.

Juhtumil, kui kodakondsuseta isikul abielu või lapse sünni registreerimiseks ei ole esitada oma sünnitunnistust, tuleb temalt nõuda teiste dokumentide esitamist, mis aitaksid perekonnaseisuametnikul veendumusele jõuda tema õige sünniaja, perekonnanime ja nime kohta. Nii võiks ta oma sünni tõestada, näiteks, kohtuaktide, kaitsevæe-, koolitunnistuste, politsei protokollide ning teiste dokumentidega, kui need äratavad usaldust (K.-S. adm.-o. ringkiri 10. augustist 1933 nr. 650 p. 1 kõigile perekonnaseisuametnikele). Siin olgu tähelepanu juhitud ka sellele, et praktikas tuleb sageli ette, et perekonnaseisuametnikud koostavad välismaalaste (eriti kodakondsuseta isikute) kohta nende perekonnaseisu tõestamiseks protokolle vorm nr. 13, mis nähtud ette Perekonnaseisu seaduse § 6. Selleks puudub aga seaduslik alus. Protokolle vorm nr. 13 võib koostada ainult Eesti kodanike kohta, kel võimatu esitada kõik või osa perekonnakirjade korraldamiseks tarvilikest dokumentidest, seepärast välismaalaste kohta ei saa koostada niisugust protokollide. Protokollid vorm nr. 13 on nähtud ette ainult perekonnaregistri sissekannete alustena, neid kodanikule välja ei anta.

Välismaalaste perekonnakirju Eestis ei peeta, neile perekonnaregistris ei avata erilehekülgi. Välismaalane võib sattuda meie perekonnaregistrisse ainult siis, kui tema abikaasa on Eesti kodanik. Sel juhtumil on ta märgitud perekonnaregistris abikaasa lahtrisse märkusega tema kodakondsuse või kodakondsusetuse kohta. Siiski on võimalikud ka juhtumid, kus vastsündinu, kes oma isa järgi on kodakondsuseta, on kantud sisse perekonnaregistris, näiteks, oma Eesti kodakondsusse kuuluva ema erileheküljele tema laste lahtrisse. Muidugi peab sel juhtumil jällegi lapse nime juures olema märgitud, et ta on kodakondsuseta.

Perekonnaseisu seaduse § 5 põhjal antakse välja välismaalastele ärakiri registreerimisaktist. Tunnistuste väljaandmist välismaalastele ei näe ette Perekonnaseisu seadus ega Perekonnaseisu seaduse juhtnöörid, mispärast ei ole ka alust nendele sünni-, abielu-, surmatunnistuste vormi nr. nr. 5, 6, 7 väljaandmiseks. Pealegi on

ärakirja tekst täielikum kui tunnistuse sisu; see asjaolu ei ole tähtsusetu välismaalasele, kes akti ärakirja esitab oma kodumaa asutistele. Ka välismaal tehakse vahet ärakirja ja tunnistuse vahel (K.-S. adm.-o. seletus Tallinna linnavalitsusele 17. VI 1929 nr. 74).

Perekonnaseisu seaduse § 59 põhjal tuleb perekonnaseisuatmetnikel välismaalaste surmaaktide ärakirjad saata Välisministeeriumile. Vastastikkuse olemasolekul saadetakse ärakiri Välisministeeriumilt edasi vastava riigi diplomaatlikule või konsulaaresindajale ühes andmetega matmiskoha üle, kui surnu on Eestis maetud. Kohtu- ja Siseministeeriumi adm.-o. 15. aprilli 1929 nr. 300 p. 1 ja 30. detsembri 1930 nr. 1422 p. 2 ringkirjade põhjal on perekonnaseisuatmetnikud kohustatud saatma Välisministeeriumile ka Rootsi ja Türgi kodanike kohta koostatud sünni- ja abieluaktide ärakirju. Akti ärakirjade väljaandmine välismaalasele või saatmine Välisministeeriumile märgitakse vastava akti äärele.

Välismaalasil on Eestis võimalik ka oma abielu lahutada. Eesti kohtuasutised on kohustatud välisriikide ametikohtadele abielulahutuste otsuste ärakirju saatma ainult siis, kui Eesti Vabariigi ja vastava välisriigi vahel on sõlmitud sellekohane konventsioon. Seni ei ole Eesti seotud ühegi kokkuleppega, mis kohustaks saatma abielulahutuse otsuseid välisriikidele.

Välismaalase välismaal sõlmitud abielu, mis lahutatud Eesti kohtute poolt, jääb sootuks registreerimata meie perekonnaseisuatmetites. Kui aga Eestis on lahutatud või maksvusetuks tunnustatud välismaalase abielu, mis sõlmitud Eesti registreerimisasutises, registreeritakse see ainult abieluregistris, sest nagu juba ülal öeldud, välismaalasele ei peeta Eestis perekonnakirju.

Andmeid Politseiametnike ja teenijate abiandmise kapitali 1932. a. tegevusest.

Sissetulek:

1. jaan. 1932 oli:

a) jooksva arvel	Kr.	943.45	
b) tähtajalisel hoiul	„	7.000.—	
c) laenukena välja antud	„	4.726.—	Kr. 12.669.45

Protsente saadud:

a) hoisummadelt ja jooksvalt arvelt	Kr.	474.64	
b) laenukelt	„	318.31	„ 792.95

Kokku . . . . . Kr. 13.462.40

Väljaminek:

Abirahadeks	Kr.	3.473.48
Kuludeks (asjaajamise, rahasaate jne. kulud)	„	305.87

1. jaan. 1933 oli:

a) jooksva arvel	Kr.	944.75	
b) tähtajalisel hoiul	„	3.000.—	
c) laenukena välja antud	„	5.738.30	Kr. 9.683.05

Kokku . . . . . Kr. 13.462.40

Nagu neist arvudest nähtub, on möödunud aasta jooksul kapitalist kulutatud kr. 2.986.40. Uusi summasid pole juurde tulnud ei möödunud ega eelviimasel aastal. Endistel aastatel, näiteks, tõstsid tunduvalt kapitali summasid korraldatud korjandused ja annetused Riigivanema korralduses olnud summadest, mis aruandeaastal puudusid. Samuti pole möödunud aastal toetusi saadud kohapealsetelt politseiametnike kogudelt ega maksude nõudmise lisaraha („deposiitsummade“) jagamise puhul.

Et pidurdada järjest kestvate kapitali summade vähenemist ja jätkata tegevust, on kapitali komitee esialgu piirdunud ainult kokkuvõttega, toetussummade vähendamise ja jne. Raha juurdehankimise küsimus, eeskätt korjanduse kaudu, oli arutusel komitee viimasel koosolekul 12. juulil s. a. Korjanduse korraldamine tunnustati tarvilikuks, kuid leiti, et praegune aeg on selleks ebasoodus, mis pärast korjanduse üksikasjalisem kava ja aeg jäeti lahtiseks, kuna rahast jätkub kõige hädavajalisemateks toetusteks veel mõneks ajaks.

Abirahadeks aasta jooksul tarvitatud summast Kr. 3.473.48 on toetust saanud 20 isikut, nende hulgas 19 alalist abisaajat, kelle toetussumma kõigub 10—35 krooni vahel kuus.

Kohtuotsuseid.

Ühe sugukonna perekonnanime määramine sellele sugukonnale võõrale isikule ei ole kooskõlas Perekonnanimede muutmise seaduse (R. T. 57 — 1930) mõttega.

(Riigikohtu adm.-os. t. nr. 555II — 1933.)

1932. a. esines S. A. palvega Kohtu- ja Siseministeeriumile määrata tema uueks perekonnanimeks B. põhjusel, et tema praegune nimi on saksapärase. S. A. sooviavaldusest kuulutas Kohtu- ja Siseministeerium R. T. lisas 1932. a. lõpul. 1933. a. alul esitasid J. B. ja A. B. Kohtu- ja Siseministrile eraldi protestid S. A. nime muutmise kohta, seletades, et nemad ei soovi, et nende perekonnanimi saaks määratud võhivõõrastele inimestele. Kohtu- ja Siseministri otsusega 7. III 1933. a. tunnustati A. ja J. B.-de vastuvaidlus põhjendatuks ja S. A. perekonnanime B-ks muutmise sooviavaldus jäeti tagajärjeta põhjendusel, et Perekonnanimede muutmise seaduse § 1 järgi tahetakse muu seas kodanikele võimalus anda alal hoida sugukonna nime, samuti ka lubada eristada nime, kui see on liiga laialt tarvitusel, mistõttu ühe sugukonna nime määramine sellele sugukonnale võõrale isikule ei ole kooskõlas seaduse mõttega.

Riigikohus leidis: Perekonnanimede muutmise seaduse (RT nr. 57 — 1930) § 1 põhjal on perekonnanime võõrakeelne kõla mõjuvaks põhjuseks selle muutmiseks, ja seepärast pidi Kohtu- ja Siseminister sama seaduse § 3 põhjal S. A. sooviavalduse R. T. kuulutama. Sama seaduse § 3 põhjal võivad asjast huvitatud isi-

kud kolme kuu jooksul teatada oma vastuvaidlused kavatsetavale nimemuutmisele, ning § 4 põhjal otsustab Kohtu- ja Siseminister vastuvaidluste esitamise tähtaja möödumisel antud vastuvaidluste üle kui ka nimemuutmise sooviavalduse üle koos ja otsusest teatatakse palujale kui ka vastuvaidlejaile. Kohtu- ja Siseministri otsus on kuulutatud kaebajale allkirja vastu 25. III 1933. a. ning tema sooviavaldus on kaevatud otsusega, otsuses tähendatud põhjendusel, õieti tagajärjeta jätetud.

Maaomavalitsus ei või anda eraorganisatsioonile tagatist laenu kindlustuseks.

(Riigikohtu adm.-os. t. nr. 527¹ — 1933.)

Valla- ja maaomavalitsuste sisset., väljam., eelarv. ja aruann. ajut. seaduse (RT 18/19 — 1920) §§ 69 ja 70 järgi maaomavalitsus on kohustatud tarvitama oma sissetulekud eeskätt niisuguste kulude katmiseks, mis on tehtud sunduslikeks maksvate seadustega ja seaduslike korraldustega. Sunduslikest kuludest ülejäänud sissetulekud maaomavalitsus võib tarvitada ka ainult omavalitsuse enda muudeks üldise heaolu tarveteks ja ülesanneteks. Garantii andmine laenu kindlustuseks on enda peale vastutuse võtmine, et laenu antud tähtajaks ja üldse saab tasutud. Ei tasu garantiisaaja laenu, siis peab selle tasuma garantiiandja. X. suvituskoha kaunistamise selts on eraorganisatsioon, ja kui see ei suuda või ei taha garanteeritud laenu tasuda, siis peab selle laenu tasuma J. maaomavalitsus. Ükski seadus ei õigusta ega kohusta maaomavalitsusi eraorganisatsioonide võlgu tasuma. Seepärast puudub ka J. maavolikogul seaduslik alus eraorganisatsioonile laenu kindlustuseks garantiisid anda, nagu Kohtu- ja Siseminister õieti seletab oma revisjoniprotestis Riigikohtule.

Ametlik osa.

Piirivalve Valitsuse ülema käsukiri 2. augustist s. a. nr. 108.

Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 76 (R. T. 16 — 1926) põhjal Riigikogu juhatus määras rahvahääletamise 14., 15. ja 16. oktoobril s. a.

Silmas pidades sama seaduse § 2, tuleb piirivalve osadel kohadel vastavates kodanlikes valimisjaoskondades oma hääled ära anda.

Raiooniülematel tuleb vastavatesse valimisjaoskondadesse sisse anda nimekirjad nende piirivalvurite kohta, kes piirivalve hoonetes elavad ja kelle asukohad politseis või vallavalitsuses ei ole registreeritud, selleks, et nad üles võetaks hääleõiguslike kodanikkude nimekirja.

Jaoskonnaülematele tehakse kohuseks selle järele valvata, et kõik piirivalvurid valijate nimekirjadesse üles võetaks ja kõigile oleks võimaldatud häälte äraandmine.

Vabariigi Valitsuse 12. augusti s. a. otsus: „Sisekaitse ülemal täita oma ülesandeid Kohtu- ja siseministeeriumi ja Kaitseministeeriumi ametasutuste kaudu kokkuleppel vastavate ministritega. Sisekaitse ülema kantseleiline asjaajamine panna Piirivalve valitsuse kantselei peale.“

Vabariigi Valitsuse 16. augusti s. a. otsus: „Kaitseesisukorra seaduse § 2 p. 2 alusel anda Sisekaitse ülema vahenditusse käsutusse politsei ja piirivalve ametkonnad kõigil aladel, mis on seoses riikliku korra ja ühiskondliku julgeoleku alalhoidmisega.“

Ametisse määramisi:

Vabariigi Valitsuse 27. juuni s. a. otsusega on J. Vares määratud Tartu-Valga prefektiks 27. juunist s. a. arvates.

Vabariigi Valitsuse 11. aug. s. a. otsusega on määratud Kaitseesisukorra seaduse § 7 põhjal Sisekaitse ülemaks kindral-major Gustav Jonson ja Sisekaitse ülema abiks kindral-major Hans Kurvits.

Vabariigi Valitsuse 12. aug. s. a. otsusega Sisekaitse ülema abi Piirivalve valitsuse ülem kindral-major Kurvits on nimetatud ühtlasi Sisekaitse ülema alaliseks asetäitjaks ühes kõigi Sisekaitse ülema õigustega.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Elmar Kool, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil 1932. a., on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 1. aug. s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Edmund Anso, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil 1932. a., on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 1. augustist s. a.

Narva prefektuuri kordnik Johannes Pupp, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil 1932. a., on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 11. juulist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Johannes Nõmm, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse 11. märtsil 1932. a., on määratud konstaabliks sama prefektuuri koosseisu, arvates 16. aug. s. a.

Senine Kohtu- ja Siseministri adjutant major Aleksander Tilger on nimetatud Kohtu- ja Siseministri käskudetäitjaks ohvitseriks (ühtlasi Sisekaitse ülema asjadejuhatajaks), arvates 1. juulist s. a.

Õigusteadlane Johannes Viks on määratud 2. järgu poliitilise politsei assistendi kohustetäitjaks Politseivalitsuse juurde, arvates 12. aug. s. a.

Õigusteadlane Verner Oja on nimetatud Kohtu- ja Siseministeeriumi kantselei sekretäriks, arvates 1. sept s. a.

Piirivalve Tallinna jaoskonna Tallinna 2. raiooni valvur van.-allohv. Sigismund Kneller on määratud sama raiooni kordoni ülema kohustetäitjaks, arvates 1. augustist s. a.

Ametist vabastamisi:

Tartu-Valga prefektuuri konstaabel August Tiilik on vabastatud ametist oma palvel, arvates 1. augustist s. a., tema teisele ametikohale mineku puhul.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Karl Karlson on vabastatud ametist oma palvel, arvates 16. aug. s. a.

Viru-Järva prefektuuri konstaabel Juhan Pitea on vabastatud ametist oma palvel parandamata haiguse tõttu, arvates 1. sept. s. a.

Kohtu- ja Siseministeeriumi kantselei sekretär August Ots on vabastatud ametist oma palvel, arvates 22. augustist s. a.

Avaldatud kiitusi:

Piirivalve Tallinna jaoskonna Tallinna 2. raiooni ülemale major K. Gieneman'ile ja sama raiooni motoristile van. allohv. n.a.o. Jaak Torim'ile on annetatud Eesti Punase Risti poolt kiitusekirjad ennastsalgavate ja ohvrimeelsete teenete ülesnäitamise eest inimelude päästmisel 18. juunil s. a. Pirita jõesuu lähedal.

Politseivalitsuse poolt on antud load: laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Martin Mardi p. Männilile Tallinnas, Pikk 13, maksvusega 5. augustini 1934. a., Peet Tõnise p. Arule Kolga-Jaani alevikus, maksvusega 31. juulini 1934. a., Marta Ellertile Rakverès, Tallinna 16, maksvusega 27. juulini 1934. a., Johannes Mihkli p. Ennole Tallinnas, S. Tartu 76, maksvusega 4. aprillini 1934. a., Hans Mihkelsonile Kolga-Jaanis, maksvusega 29. juunini 1934. a., Harald Gustavi p. Vohrmannile Viljandis, Tartu 6-a, maksvusega 6. augustini 1934. a., Oskar Aleksandri p. Viegandtile Pärnus, Rüütli 24, maksvusega 2. juulini 1934. a., Võhma Majandusühisuse Pelistvere harukauplusele Pelistveres, maksvusega 27. juulini 1934. a., Avelinius Matsi p. Tõnissonile Türil, Jaama 17, maksvusega 3. augustini 1934. a., Roland Mooritsi p. Abelile Kanepis, maksvusega 18. augustini 1934. a., ja firma G. F. Liblik omanikule Marie Breyerile Tartus, Suurturg 10, maksvusega 24. novembrini 1933. a.; laskemoonaga kauplemiseks: Vladimir Peetri p. Veberile Koeru alevikus, maksvusega 10. juulini 1934. a. ja Gustav Johannese p. Eskenile Püssi vallas, Irvla külas, maksvusega 1. augustini 1934. a.; laskeriistade parandamiseks: Jaan Kõivule Otepää alevis, maksvusega 12. augustini 1934. a., Joosep Jaani p. Rätsepale Avinurme v., Västriku k., maksvusega 2. juunini 1934. a. ja Vilhelm Roberti p. Albrechtile Tartus, Lossi 22, maksvusega 9. augustini 1934. a.

Politseivalitsuse direktori otsustega on tühistatud: Tuhalaane vallas elava Ado Jaani p. Samoni, Viljandis elava Johannes Johani p. Roidi, Tallinnas, Vene-Balti teh. 33 elava Karl Anna p. Siimanni, Haanja vallas elava Hugo Jaani p. Mõttuse, Anija vallas elava Johannes Pärnamäe ja Vee vallas elava Mihkel Mihkli p. Saagimi laskeriistaload ja Mäo vallas elava Juhan Antsu p. Vinbergi, Keht-

na vallas elava Elmar Hansu p. Perteli ja Tsooru vallas elava Jakob Peetri p. Tuvikese laskeriistalood jahipüssi hoidmise ja kandmise osas.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) ajaleht „Meie Tulevik“, ilmub Tartumaal, üks kord nädalas; väljaandja — Elmar Beifeldt ja vastutav toimetaja — Gerhard Kalling;

2) venekeelne ajaleht „Svet i Krest“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda, mitte rohkem kui üks kord nädalas; väljaandja — Vasili Vinogradov ja vastutav toimetaja — Vladimir Orlov;

3) ajaleht „Hommikuleht“, ilmub Tallinnas, seitse korda nädalas — igal hommikul; väljaandja — k. o.-ü. „Vaba Maa“ ja vastutav toimetaja — Aleksander Grünberg;

4) ajakiri „Solntse žizni“, ilmub Põltsamaal, tarvidust mööda, väljaandja — Kristlik ühing „Ühendus Kristuses“ ja vastutav toimetaja — Karl Nusar;

5) ajakiri „Moeilm“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandjad — Aleksander Parm ja Maksim Betlem ja vastutav toimetaja — Aleksander Parm;

6) ajaleht „Vaba Eesti“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — August Koit;

7) ajakiri „Mõistatuste Magasin“, ilmub Tallinnas, igal laupäeval; väljaandja ja vastutav toimetaja — Nikolai Vaher;

8) ajaleht „Juudi Kultuurvalitsuse Teataja“, ilmub Tallinnas, iga kahe kuu tagant; väljaandja — Juudi Kultuurvalitsus ja vastutav toimetaja — Ber Jakobson;

9) ajakiri „T“, ilmub Tallinnas, kaheksa korda aastas; väljaandja — Robert Jürisson ja vastutav toimetaja — Konstantin Kaal;

10) ajakiri „Moeleht“, ilmub Tallinnas, tarvidust mööda; väljaandja — Julie Org ja vastutav toimetaja — Aleksander Parm.

Vabariigi Valitsuse 2. augusti s. a. otsusega on Eesti Muuseumiühingu juhatusel Eesti Kunstimuuseumi ülalpidamiseks luba antud 100.000-kroonise rahalise loterii korraldamiseks 30. novembril 1934. a. tingimusel, et pileтите müüki võib alata 1. jaan. 1934. a.

Pileтите arv — 100.000, hinnaga à 1 kr.; võitude arv: 1 võit — 10.000 kr., 1 — 2500 kr., 2 — à 1000 kr., 3 — à 500 kr., 3 — à 250 kr., 5 — à 100 kr., 9 — à 50 kr., 12 — à 30 kr., 40 — à 10 kr., 104 — à 5 kr., 200 — à 2 kr. ja 620 — à 1 kr., kogusummas 1000 võitu 20.000 krooni väärtuses. Loosimine peetakse Börsisaalis.

Luba Politseivalitsuse poolt on antud välja 8. aug. s. a. nr. 1535 — p. all.

Küsimusi ja kostmisi.

„Eesti Politsei“ annab siin kõigile „E. P.“ tellijaile tasuta vastuseid. Kui keegi tellijaist soovib vastuse saada enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-sendiline postmark. Toimetus jätab endale õiguse avaldada kirjateel saadetud vastused „Eesti Politseis“, kui küsimused on põhimõttelised ja üldhuvitavad.

J. L. Küsimus. Loteriide väljaloosimisi toimetatakse kahel viisil: 1) Pannakse ühte pöördkasti pileтите arvule vastaval hulgal kokkurullitud sedeleid, kusjuures iga sedel on varustatud ühe loteriipileti numbriga (s. o. sedeleid samapalju kui oli müügil pileteid), ja teise pöördkasti pannakse samasugused sedelid, igaühele märgitud üks võidunumber (s. o. sedeleid samapalju kui võite), ja peale selle paigutatakse samasse kasti veel niipalju tühje sedeleid, nii et neid kokku saaks samapalju, kui oli müügil pileteid. Loosimise juures tuleb selle viisi järgi kummastki kastist võtta järjestikku välja peaaegu kõik sedelid enne, kui kõik võidunumbrid tulevad välja. Sarnane loosimisviis on tülikas ja aeganõudev.

2) Teise viisi järgi, mis tarvitatakse eriti rahaliste loteriide loosimisel, pannakse teise pöördkasti ainult niipalju sedeleid, kui paljud on võite, ning tühje sedeleid üldse ei panda. Iga sedelile on järjekorras märgitud üks võidunumber, selle viisi juures võidab iga pileti number, mis välja tuleb, ja „tühjad“ numbrid jäävad üldse välja võtmata.

Kas politseil on õigus aja kokkuhoiu mõttes, eriti siis, kui ühele päevale langeb mitu loteriiloosimist, nõuda teisena tähendatud loosimisviisi tarvitusele võtmist sel juhul, kui loteriid korraldavad organisatsioon või juuresolijad soovivad loosimist toimetada esimesena tähendatud viisi järgi.

Vastus. Loteriide seadus ja selle kohta antud määrus näevad ette politsei kohuse valvata, et loosimine sünniks korralikult ja seadusepäraselt. Politsei peab seejuures valvama, et ei sünniks petmisi jne. Kuid seadus ja määrus ei näe ette võimalust, et politsei võiks oma äranägemisel kirjutada loterii korraldajaile ette, millist seaduslikku ja korrapäraselt loosimisviisi nad peaksid tarvitama. Kohtu- ja Siseministri määrusega võiks seda Loteriide seaduse § 14 alusel teha ja on palutud küsimust kaalumisele võtta. **J. K-t.**

J—n. Küsimus 1. Missuguste seaduste või korralduste põhjal on politsei kohustatud tõestama isikute allkirju ja dokumentide ärakirju kohtades, kus notarid olemas?

Vastus 1. Politseias. kujund. määruse (R.T. 177/178 — 1925) § 4 p. 10 alusel on politsei ülesanne „seadustes ja määrustes ettenähtud juhtumistel, tunnistuste, õienduste ja teadete väljaandmine“. Kuberm.-as. s. (V. S. K. II k.) § 683 (1912. a. järg) järgi on politsei ülesanne „volikirjade kinnitamine ja teiste notariaalkohuste täitmine Tsiviilseaduste ja Kohtute seaduse alusel“. Mitmed

seadused panevad isikute allkirjade tõestamise seaduses ettenähtud juhtudel teiste kõrval otse politseile. Nii näit. Ts. Kp. s. § 248 p. 2 järgi võib volikiri vannutatud advokaadile (mitte nende abidele või eraadvokaadile) olla kinnitatud teiste hulgas ka politsei poolt, Abieluasjade kohtupidamise korra (R.T. 33/34 — 1923) § 1356³ järgi „palvekirjadel, mis esitatakse Abieluseaduse §§ 14 ja 21—30 ettenähtud juhtudel, peab paluja allkiri tõestatud olema kas notariaarse, rahukohtuniku, politsei või vallavalitsuse poolt“. Samuti leidub eeskirju allkirjade ning mitmesuguste dokumentide tõestamiseks politsei poolt mitmes muus seaduses ja määruses (muu seas maakorralduse alal jne.). Praktikast on otstarbekohasuse seisukohalt lähtudes tõlgendatud Politseias. kujund. määruses tähendatud sõnu „seadustes ja määrustes ettenähtud juhtudel“ laiemalt selles mõttes, et politsei peab tõestama allkirju ja dokumente ka neil juhtudel, kui vastav ametiasutis nõuab nende tõestamist politsei poolt.

Küsimusele, kas politsei peab seesuguseid toiminguid täitma ka neis kohtades, kus asub notar, tuleb vastata jaatavalt, kuna seadused ja määrused ei tee kusagil erandit selle kohta, et politsei mõnes kohas ses küsimuses seadustega, määrustega või muude seaduslike korraldustega pealepandud kohustusest oleks vabas-
J. K—t.

Küsimus 2. Avatud aknast või uksest kostavad päeval ja ööl raadio või grammofooni ettekanded tänavale ja häirivad ümbruskonda. Kas tuleb sellele vaadata kui avalikkudele ettekannetele ja kas on see kui rahurikkumine karistatav? Kas saab kõrvaliste isikute kaebusel mängu keelata ja missuguse seaduse alusel?

Vastus 2. Seesuguseid „ettekandeid“ ei saa maksvate seaduste alusel pidada „avalikkudeks ettekanneteks“, mille kohta tuleksid kohaldamisele Avalikkude ettekannete seaduse ja selle rikkumise kohta käivate karistuste seaduse eeskirjad. Küll võib neid aga korraldada, kui need häirivad ümbruskonda ja rikuvad kodanikkude rahu, lugeda avaliku rahu rikkumiseks ja võtta süüdlasi vastutusele R.n.s. § 38 põhjal. Muidugi hindab igal üksikul juhul kohus, kas seesuguses teos on R.n.s. § 38 koosseis. Kui politsei leiab selles tegevuses avaliku korra rikkumist, on ta Politseias. kujund. määruse § 4 p. 1 ja t. alusel kohustatud võtma tarvitusele abinõusid korra rikkumise lõpetamiseks.
J. K—t.

Küsimus 3. Kohtuotsuse põhjal tuleb elamu katus maha lõhkuda majaomaniku kulul, kes aga keeldub kulude tasumisest. Kas tehtud kulud kuuluvad majaomanikult sissenõudmisele kohtu- või administratiivkorras ja kelle korraldusel?

Vastus 3. Ehitusseaduse muutmise ja täiendamise s. (R.T. 104 — 1931) § 209 järgi annab kohus ehitisjärelevalve asutisele või politseile õiguse ehitise või selle osa lammutamiseks peremehe arvel, kui peremees seda kohtuotsuse kohaselt ise ei tee. Administr.-sissen. s. (R.T. 2 — 1932) § 1 järgi kuuluvad administratiivkorras sisse-

nõudmisele riigi ja omavalitsuste avalikud maksud, lõivud ja nendega seotud trahvid, viivitus- ja lisarahad ning protsendid ja muud maksud ja trahvid, võlad, kahjud ja nende protsendid, mis vastavate seaduste ja seadluste järgi alluvad sissenõudmisele administratiivkorras. Üldreegel on, et administratiivkorras kuuluvad sissenõudmisele ainult seesugused kahjud ja võlad, mille kohta see seaduse või seadluse otsese eeskirjaga on väljendatud. Kõne all olevas küsimuses ei leidu seaduses eeskirja, et kulude sissenõudmine peaks sündima administratiivkorras, seepärast tuleb siin käia tsiviilseaduste vastavate §§-ide järgi, millised käsitavad teatava töö või ülesande täitmist teise kulul, s. o. summad tuleb peremehelt nõuda sisse tsiviilkohtu korras.

Võib olla oleks otstarbekohane vastava nõude esitamisel kohtule paluda kohut juba ette avalikkude kulude suuruse fikseerimist kohtuotsuses, milleks muidugi kohtule vastavad tõendused tuleb esitada.

J. K—t.

Küsimus 4. Välismaalane, kes astunud Eesti kodanikuks, saab ministeeriumilt kodakondsuse tunnistuse, mille vastu temal on õigus E. V. isikutunnistust saada. Kas tähendatud tunnistuse võib jätta jaoskonda isikutunnistuse väljaandmise alusena või peab see isiku kätte jääma?

Vastus 4. Politsei jätab kodakondsuse tunnistuse isikutunnistuse väljaandmise alusena oma kätte. Kodanikul on vaevalt tarvidust selle dokumendi järgi, kuna tema saab politseilt E. V. kodaniku isikutunnistuse. Kui aga kodanikul peaks mõnesugune tarvidus olema selle tunnistuse järgi, võib ta lasta politseis kinnitada selle ära kirja.

J. K—t.

Konstaabel J. E. Küsimused. Alevites ja alevikkude ehituspiirkondades asuvate rendimaade korraldamise seaduse (R. T. 104 — 1928) § 2 põhjal on maakasutajal õigus, kui temal oma elumaja korraldatava maa peal, nõuda maade korraldamist käesoleva seaduse alusel.

Kärdla alevi ehituspiirkonnas on elumaja ühes kõrvaliste hoonetega võõra maa (Kärdla Kalevivabriku maa) peal. Hoonete juurde kuulub maad umbes 1200—1300 r.-m. Senini majaoomanik kasutas maad, kokkuleppel maaomanikuga, rendi alusel. Praegu läheb eelnimetatud maja ühes kõrvalhoonetega tsiviilnõude katteks avalikul enampakkumisel müügile, ja maaomanik nõuab, et maja saaks müüdnud ära vedamiseks.

1) Kas peab tähendatud maja määrama enampakkumisel ära vedamiseks?

2) Kas on isikul, kes oksjonilt ostab maja, ka õigus nõuda maade korraldamist?

3) Kuidas seletada § 2 p. 2 nimetatud maakasutajat, peab ta olema kasutanud tervet maja juurde kuuluvat maatükki, või on maakasutamise nõue täidetud, kui tal on elumaja sellel maalal.

Vastused. 1) Alevites ja alevite ehituspiirkondades asuvate rendimaade korraldamise seaduse (R. T. 104 — 1928) § 2 põhjal võib nõuda maade korraldamist „maakasutaja, kui tal oma eluhoone korraldatava maa peal“. Sellest peab järeldama, et vastava nõudega seaduses (§ 3 j. j.) ettenähtud korras võib esineda ka isik, kes ostnud maja kas kokkuleppel või oksjoni kaudu. Kui see isik esineb vastava palvega, määrab maakorralduskomisjon seaduses ettenähtud kokkuleppe sobitamise tähtaja ja enne asja otsustamist ja otsuse jõusseastumist ei saa nõuda ostetud maja lammutamist.

2) On õigus nõuda.

3) Käesoleval korral esineb ostja eelmise kasutaja järglasena ja tal on õigus selle tagajärjel, et ta saanud maa peal asuva maja omanikuks, nõuda maade korraldamist samas ulatuses, mis oli eelkäija kasutuses, kusjuures ei ole tähtsust asjaolul, et ta nõudmise ajal on asunud maakasutamisele. Ta peab aga kasutamisele asuma, kuna vastasel korral omanik võib vastu vaielda, et ta pole maad kasutanud.

J. K-t.

L. P. Küsimus. Kas on võimalik kodakondsuseta meeskodaniku abielu registreerida Nanseni passil leiduvate andmete põhjal, kuna Venemaalt ei ole võimalik sünniaja ja -koha kohta andmeid saada, ja muid dokumente ei ole olemas. Mida võiks mõista Perek. sead. § 48 teises lõikes tähendatud muude usaldatavate tõenduste all?

Vastus. Perekonnaseisuametnikul on lubatud loobuda sünnitunnistuse nõudmisest, kui tal on asjaolud, mis sünnitunnistustega kindlaks tehakse, isiklikult kindlasti teada (Perek. s. juhtn. § 31, RT 48 — 1926). Puudub asjaosalisel võimalus sünnitunnistust muretseda, näiteks põhjusel, et vastav kiriku-raamat on hävinud jne., siis on nõutav niisuguse asjaolu tõenduseks ametlik teatis (näiteks Välisministeeriumi kiri, milles teatakse, et vastavat sünnitunnistust ei ole läinud korda Venemaalt saada). Sarnase ametliku teatise esitamisel võib sünni tõestada teiste dokumentidega, kui need äratavad usaldust.

Perekonnaseisu sead. § 48 nõuet kodakondsuseta isikute suhtes ei saa käsitada, sest need ei seisa ühegi riigi kodakondsuses (v. „Eesti Politsei“ nr. 2 — 1932 ilmunud T. Tedre artikkel: „Perekonnaseisuametniku kohuseist abiellumisteadaande vastuvõtmisel“).

A. Küsimus 1. Kas on lubatud rohkem perekonnaseisutunnistusi välja anda kui üks või ainult üks nagu sünni-, abielu- ja surmatunnistus?

Vastus 1. Perekonnaseisutunnistuste (vorm nr. 8) arv, mida võib anda välja, ei ole piiratud.

Küsimus 2. Käs perekonnaseisu muudatused tuleb täiendavalt märkida perekonnaseisutunnistusele või tuleb anda uus tunnistus muudatuste puhul?

Vastus 2. Kord väljaantud perekonnaseisutunnistust, mis mõne aja pärast on vananenud uute perekonnaseisu muudatuste tõttu, ei saa enam täiendada, vaid selle asemele antakse, kui vastav isik seda soovib, uus perekonnaseisutunnistus.

Ametnik. Küsimus. Kuidas toimida juhul, kui teadaandja või tunnistaja antud tähtajaks ei ilmu perekonnaseisu täiendavate aktide kokkuseadmiseks ja allkirja andmiseks? Täiendava akti kokkuseadmiseks on vastuvaidlematud dokumendid (meetrikatunnistused) olemas.

Vastus. Kui asjaosalised ei ilmu Teie kutsele täiendava akti kokkuseadmiseks ja Teil on teada, et nad sellekohase kutse on saanud kätte, võite täiendava akti koostada ilma nende allkirjata vastuvaidlemata iseloomuga dokumentide alusel. Niisugusele täiendavale aktile tuleb teha märkus, mis selgitaks teadaandja allkirja puudumise põhjust, ja üksikasjaliselt märkida dokumendid, mille alusel on tehtud parandused.

Vallasekretär. Küsimus. Perekonnakirjade korraldamisel tuleb ette juhtumeid, et perekonnas on mõni laps, kes on jäänud sisse kandmata kirikuraamatutesse (sünnireg. ja personaalraamatutesse). Samuti on opteerunud Venemaalt kodanikud, kes seal on abiellunud, kelle lapsed on küll ristitud, kuid kelle dokumentides puuduvad andmed vanuse kohta. Isikuid, peale vanemate, kes teaksid laste sünniaega, Eestis ei ole. Kas võib selliseid lapsi kanda sünniregistrisse vanemate tõenduste järgi ja kas tuleb asjaoludest teatada politseile?

Vastus. Lapsi, kes sündinud ja ristitud Eestis enne 1. juulit 1926. a. ja on jäänud sisse kandmata vastavatesse kirikuraamatutesse, on võimalik Kohtu- ja Siseministeeriumi nõusolekul endise korra järgi tagantjärele sisse kanda vastavatesse meetrikaraamatutesse.

Venemaal sündinud lapse kohta tuleb sünnitunnistus nõuda Välisministeeriumi kaudu (v. Kohtu- ja Siseministeeriumi admin-osak. ringkiri 16. apr. 1930 nr. 550). Kui seda sealt võimatu on saada, tuleb lapse perekonnaregistrisse kandmiseks koostada protokoll vorm nr. 13, kusjuures tunnistajaiks võivad olla ka lapse vanemad (Perekonnaseisu sead. § 6). Sünniregistrisse niisugust last enam ei saa kanda.

Ära langeb sarnastel juhtumitel ka kohustus asjaoludest teatada politseivõimudele süüdlaste vastutusele võtmiseks.

Välismailt.

Loomade kleptomaania.

Nagu näitavad loodusteadlaste poolt tähelepanud juhud, valitseb ka loomade seas varastamise haigus, n. nim. kleptomaania. Ühest sarnasest loost jutustab F. Koch. Ühele tema tuttavale kin-

giti noor jahikoer, nimega Bello. Koer käis meeleldi jahil, oli jahikoerana otse asendamatu ja oli peale selle veel valvas õuekoer. Kuid Bellol oli suur viga, tal olid kahtlemata kommunistlikud kalduvused, ta ei teinud vahet selle vahel, mis on võõra ja mis on tema oma. Kui Bello kuskilt leidis midagi söögipoolist, siis tassis ta seda koju, ta ei teinud seda nalja sunnil, vaid lihtsalt seepärast, et see talle meeldis. Kõik, mis ta koju tõi ja mida ta ei suutnud või ei tahtnud ära süüa, pani ta hunnikusse ja jättis sinna, kusjuures ta ei tundnud huvi selle vastu, kas asi jääb sinna või viib selle keegi ära. Muidugi tõi see koera omanikule kaasa hulk sekeldusi ja pahandusi. Kuid omanik tasus kõik kahjud, sest Bello oli väga hoolas. Eriti armastas koer kööke külastada. Ühel sarnasel vargusretkel juhtus koeraga väike õnnetus. Kord läks ta jälle naabrimaja kööki ja leidis seal potti võiga. Ta pistis pea potti, kuid ei saanud pead enam välja. Varsti tuli kööki ka korteriomnik, ja, nähes seal koera, hakkas teda armutult peksma. Asi juhtus maja teisel korral. Koer, kes muidugi midagi ei näinud, hüppas aknast välja ja — peaga kivi otsa. Pott purunes, kuid ühes sellega sai ka koer peast haavata. See lugu aga ei avaldanud koera kleptomaaniale mingit mõju. Niipea kui koer oli paranenud, hakkas ta jälle vargil käima. Peksimised ei aidanud midagi. Lõpuks läks koera omanikule asi siiski liiaks, ta ei tahtnud enam kuulda alalisi kaebusi koera kohta ja kinni maksta kõiksuguseid arveid liha, vorstide, leibade, või jne. eest; mees müüs koera maha juhuslikult kohal viibivatele mustlastele. Hiljem kuulis omanik mustlastelt, et nemad ei müü Bellot mingi hinna eest edasi, selleks olevat ta neile väga kasulik.

Looduseime.

Läinud sajandi kolmekümnendal aastal saatis Prantsuse valitsus Alžiiri õpetlaste komisjoni, kelle ülesandeks oli uurida Alžiiri loodust. Selles töös olid õpetlastele abiks n. nim. zefiirid; zefiirideks kutsuti tol ajal ühe Alžiiri rügemendi sõdureid, kes olid Aafrikasse saadetud karistusena mõne kodumaal kordasaadetud kelmus-
tuki eest. Terve rügement koosnes kelmidest ja võrukaeladest, kellest taheti Prantsusmaal kas või lühikeseks ajaks lahti saada. Eel-
tähendatud komisjoni silmapaistvama liikme — professori juurde tuli ühel ilusal päeval üks zefiir, kaenlas väike puur, kus istus mingisugune rotitaoline loom. Üldiselt sarnanes loom harilikule rotile, vahe seisis vaid selles, et „Aafrika rotil“ kasvas ninal sarv. Sarnast looma poldud varem nähtud, ja kuulus loodusteadlane oli äärmiselt rõõmus haruldase eksemplari üle. Zefiir nõudis roti eest võrdlemisi kõrget hinda, 100 franki, sest tema tõenduse järgi olevat neid loomi vähe leida ja neid olevat raske püüda. Professor maksis looma kinni ja asus uurimistöole. Varstigi kirjutas ta looma üle väikese brošüüri, mis äratas tähelepanu Euroopa loodusteadlaste peres ja mille ümber tekkis isegi poleemika. Umbes kolme nädala pärast tõi zefiir uue, samasuguse roti ja sai selle eest jälle 100 franki. Professor soovis nüüd osta paar eksemplari Pariisi zoologia aia jaoks. Ka need eksemplarid toodi temale. Mõne aja

möödumisel läks zefiiril korda hankida rohkem sarvrotte, nii et nende hind juba langes 25 frangile. Ja siis tuli ka avalikuks terve see rottide saladus. Kuna loomade järgi valitses suur tarvidus, ei jõudnud zefiir üksi neid tarvilikul määral muretseda, ta võttis endale abiks paar kaassõdurit. Üks neist lobises joonnud peaga kõrtsis terve saladuse välja. Sarvrott polnud mingi uus loom, vaid harilik rott, keda teadusmeeste jaoks ainult veidi moonutati. Püütud rottil lõigati saba maha ja see saba pandi kunstlikult kasvama teise roti ninale; zefiir, kes sellele mõttele tuli ja selle läbi viis, oli ise omal ajal loodusteadust uurinud ja oskas seetõttu sarnaseid operatsioone läbi viia. Töö seisis ainult roti mähkmetesse mässimises, nii et rott teatava aja jooksul ei saanud ennast liigutada; muidugi tuli roti eest eriliselt hoolitseda, teda ettevaatlikult ja hästi toita, kuid 100 frangi eest võib ka vaeva näha! 14 päeva pärast oli sarnasel opereeritud rott täiesti terve ja liikus oma sarv ninaga sama vabalt nagu sarveta. Muidugi äratas see lugu suurt kõmu ja teadusliku komisjoni töö üle naerdi palju. Müümata jäänud raamatud korjati müügilt ja põletati ära, nii et praegu seda haruldast raamatut võib leida ainult siin ja seal raamatukogus.

Prantsuse revolutsioonide statistika.

Prantsuse 1789. a. revolutsiooni 100-aastaseks jubelipäevaks ilmus hulk raamatuid, mis olid pühendatud sellele, inimsoole nii tähtsale sündmusele ja mis seda valgustasid igast küljest. Huvitavaid raamatuid sel alal on kahtlemata Edouard Goumy oma, milles *muu seas on toodud ka prantsuse revolutsioonide statistika 1789—1889. a.* See statistika näitab, kui petlikud on inimeste lootused ja kui muutlikud on olukorrad maailmas. Esimene revolutsioon, nii tähendab Goumy, pandi toime 5. mail 1789, s. o. siis, kui pika aja järele kutsuti kokku jälle parlament. Selle parlamendi kohta on Louis XIV tähendanud: „Mina teid ei vaja, riik olen mina.“ Sest parlamendi kokkukutsumisega muutus absoluutne monarhia jälle konstitutsionaalseks monarhiaks, mistõttu 5. mail 1789 võib õigusega nimetada revolutsiooniks. Septembris 1792 sündis teine revolutsioon, mille tagajärjel monarhia langes ja asemele tuli vabariik, mille eesotsas seisid girondistid, mõõdukad vabariiklased. Kuid juba maikuul 1793 läks võim jakobiinlaste kätte ja selle revolutsiooniga tekkis äärmuste vabariik. 9. juulil 1794 murti jakobiinlaste võim ja selle neljanda revolutsiooni tulemuseks oli jällegi girondistide valitsus ja mõõdukas vabariiklik kord. See kord kestis tervelt viis aastat, kuni 1799. aastani, mil algas Napoleoni valitsemisaeg. Selle viienda revolutsiooni tulemuseks oli esialgu ajutine, siis jäädav diktatuur konsulaadi nimetuse all. 1804. a. muutis Napoleon nimepidi ikka veel vabariiklikku korda ja tegi Prantsusmaast keisririigi, mille vastu muu seas olid paljud kodanikud ja mis nende vastupanu tõttu nõudis ohvreid. Seitsmes revolutsioon sündis 1814, kui Napoleon sunniti troonilt ja Prantsusmaalt lahkuma ja Elba saarele asuma. Napoleoni asemel hakkas valitsema vana kuningate perekond. See ei kestnud kuigi kaua, sest

Napoleoni tagasitulekuga muutus kord jällegi ja endine Napoleoni keisririik pandi uuesti maksma. See Napoleoni viimane valitsemine — enne St. Helena saarele saatmist — kestis lühikest aega: märtsist kuni juunini 1815. Juunis 1815 leidis aset revolutsioon nr. 9, mille tagajärjel uuesti asus troonile vana kuningate perekond. Revolutsioon nr. 10 leidis aset 1830 ja selle tulemuseks oli Orleans'ide suguvõsa troonile pääsemine. Üheteistkümmes revolutsioon (1848. a.) kinkis prantslastele jälle vabariigi, kaheteistkümmes (1851. a.) — uuesti diktatuuri Louis Napoleoni all. 1852 a. 2. detsembril kuulutati välja jällegi keisririik ja 1870. a. (14. revolutsioon) — vabariik. Kuid ka see vabariik, mis ellu kutsuti 1870. a. ja mis on säilinud tänapäevani, pole ellu jäänud revolutsioonideta. Goumy järgi on 1870—1889 veel kolm revolutsiooni möödunud, mis küll vabariiklikku korda ei suutnud kõigutada, kuid siiski Prantsusmaa sisemises elus ei jäänud tagajärjeta; need on: 1871. a., mille tagajärjel asus Prantsusmaa etteotsa Thiers, 1873. a., mille tulemuseks oli Mac Mahoni võimulepääsemine (prantslased ise nimetavad seda ebaõnnestunud eelsõnaks monarhia uuesti jaluleseadmisele), ja 1879, mis lõplikult kindlustas vabariikliku korra, kuna siis Prantsusmaa etteotsa sattus tuline vabariiklane Grévy. Nii on siis selle prantsuse kirjaniku kokkuvõtte järgi Prantsusmaa 100 aasta jooksul elanud üle 17 revolutsiooni, millest osa oli väga veriseid, osa aga sootuks rahulikke.

Mõnus määrus.

17. sajandi kuurvürstlikus Saksenis ilmus määrus, mis juba ilmumisajal kutsus esile lõbusaid vahejuhtumeid ja palju nalja. See määrus kõlab tõlkes kokkuvõetult järgmiselt: „Erfurtis, 20. augustil 1697. Kõigile ja igale vargale — nii mees- kui ka naissoost — keelatakse kategooriliselt ära öösiti ronida võõrastesse korteritesse ja seal murdvargusi toime panna, samuti keelatakse minek ja vargus võõrastes majades, aedades ja põldudel.“ Määruse vastu eksijaid ähvardati maalt välja saata ja neile pealegi veel ihunuhtlust jagada. Loota jääb ainult, et Erfurti linna vargad — nii mees- kui ka naissoost — keelule tõesti ka tähelepanu pöörasid ja vargile ei läinud, sest et see oli „kõvasti keelatud“.

Juhusteotsija dramatiseerib oma seiklusi.

Ungari suuremate seiklejate hulka kuulub kahtlemata Ignatz Strassnov, kes omal ajal oma tegudega sünnitas palju sensatsiooni ja kes politseile valmistas palju vaeva ja uneta öid. Kui mees noores eas hakkas tegutsema, nägi ta väga veetlev välja, tema väljastumine oli korrektne ja keegi ei võinud pealiskaudsel vaatamisel ütelda, et sümpaatlik kavalier on seikleja. Kõige meelsamini kandis Strassnov oma teotsemise ajal ungari husaaride rittmeistri mundrit. Ühel ilusal päeval ilmus ta ülempiiskop Vaszary korterisse husaaride rittmeistrina krahv Festetich'i nime all. Kõrgele vaimulikule seletas ta siis nelja silma all, et tal olevat 24 tunni

jooksul tasuda auvõlg, s. o. kaardivõlg 50.000 krooni suuruses. Kui tema seda raha ei saa, laskvat ta enese ülempiiskopi silme all maha. Kardinal uskus kelmi ja andis talle oma isiklikest summadest 50.000 krooni. Strassnov armastas tegutseda ka kõrgema ametnikuna Austria keisri kantseleist. Sarnasena ilmus ta Agrami ülempiiskopi juurde, keda ta muu seas sundis imetlema oma teadmisi kirikuõiguslike küsimuste alal. Strassnov palus endale Viini kantselei jaoks igasuguseid andmeid, mida talle ka meeleldi anti. Lõpptulemus oli, et Strassnov kadus ühes informatsiooniga ja 100.000 krooniga. Siis külastas kelm veel Neutra piiskopit ja seletas viimasele, et Viinis kavatssetavat piiskopile saata abiline, ja et temal, Strassnovil, olevat tänu oma Viini sidemetele võimalus abilise saatmist ära hoida. Ka see „äri“ andis kelmile ilusa rahasumma. Kui mehel jalgealune kodumaal kippus kuumaks minema, läks ta välismaile ja jätkas seal oma tegevust. Lõpuks sattus mees ikkagi politsei kätte, ja tal tuli kaua aega istuda kinni pettuste pärast. Vahepeal jäi mees vanaks ja tema kindlast väljaastumisest ning ilusast välimusest oli jäänud vaid mälestus. Mees läks pärast vänglast vabanemist oma kodukülla tagasi. Kuna tal midagi varastatud ja petetud rahast järele ei jäänud, hakkas ettevõtlik mees kirjutama oma memuaare. Need ongi trükist ilmunud ja pakuvad kriminalistile mõndki huvitavat. Lõpuks kirjutab Strassnov veel draama, mille peakangelaseks on tema ise ja mille sisuks on tema seiklused. See draama pidi esietendusele tulema Budapestis, kusjuures peaosa pidi mängima Strassnov ise. Sellest kavatsusest tõmbas aga politsei kriipsu läbi. Paar päeva enne esietendust areteeriti Strassnov teatris ja saadeti politsei poolt pealinnast välja, sest mehel puudus luba pealinnas elutsemiseks. Tema osa pidi mängima keegi elukutseline näitleja.

Isehakanud kriminaalametnikud Berliinis.

Käesoleva aasta juulikuul lõpul ilmus Berliinis Vilmersdorfi linnaosas ühe jõuka isiku korterisse keegi mees, kes ennast nimetas Charlottenburgi politseipresiidiumi kriminaalametnikuks ja kes oma üteluse järgi pidi kriminaalkomissari ülesandel selle isiku korteris läbiotsimise toime panema. Isikut kahtlustati, nagu seletas kriminaalametnik, seadusevastaselt valuutaga hangeldamises. „Ametikohuste täitmise“ juures andis mees mõista, et asja saab korraldada, kui läbiotsitav on nõus maksma 2000 saksa marka. Läbiotsitav oli sellega nõus ja andis kõik oma raha kelmile, kokku 1100 saksa marka. Kuna aga tervet nõudmist ei suudetud täita, kutsus ametnik läbiotsitava politseipresiidiumi, et vaadata, kas saab pakutud raha eest asja joonde ajada või mitte. Mõlemad mehed asusid teele Charlottenburgi politseipresiidiumi „kriminaalkomissari“ juurde. Seal neid ootas kelmi abiline, kes oli väljakäigukohas peidul ja ilmus koridori, kui kelm ühes „ajutiselt areteerituga“ jõudis politseipresiidiumi. Kui „härra komissar“ oli ühes „temale alluva kriminaalametnikuga“ nõu pidanud, tähendas „ametnik“ areteeritule, et „komissar“ olevat pakutud rahaga nõus ja et isik

on vaba ning võib koju minna. Mees ruttaski minema. Hiljem jutustas ta tuttavaile, kes olid asjast kuulda saanud ja seetõttu tulnud tema juurde, tervest loost ja seletas, et ta raha abil olevat saanud asja likvideerida. Kuigi terve selle näitemängu lõpp lavastati politsei-presiidiumis, ei tahtnud tuttavad hästi asja tõelikkusse uskuda ja kahtlesid, kas siin pole tegemist kelmidega. Lõpuks läks kahjukannataja oma tuttavate pealekäimisel lähemasse politseijaoskonda ja teatas loost. Varsti oli selge, et tegemist on jultunud kelmidega. Kriminaalametnikud võtsid asja uurimisele ja peatselt oli üks petistest käes. Mees oli ühes oma kaaslasega kohe pärast asja õnnestumist kõrtsi läinud ja suutnud paari päeva jooksul pool petetud rahast maha juua.

Äri armastusega.

Ka see lugu juhtus Berliinis ja ka selles loos etendab peaosa kelm — vale kriminaalametnik. Berliini politsei oli mõne nädala eest teada saanud, et Berliini ilusaimas pargis, Tiergartenis, on hakanud tegutsema kelmid, kes katsuvad paarikestel, kes õhtul seal jalutavad, raha välja pressida. Need kelmid tegutsesid kriminaalametnike nime all. Töömeetod ise oli õige lihtne. Kelmid asusid pimedamates kohtades põõsaste taga, kuid harilikult ikka mõne pingi läheduses. Kui nüüd mõni armastaja-paar pingile istus ning suudlema hakkas, ilmus sinna mees, kes ennast nimetas kriminaalametnikuks ja tahtis paari areteerida. Muidugi oli see enamusele paarikestest äärmiselt piinlik. Ja alati leiti lõpuks pärast pikemat kõnelust kriminaalametnikuga väljapääsutee: maksti ametnikule nõutud „valuraha“ ja asi oli korras. See kelmide äritegemine sel alal läks lõpuks nii kaugele, et politsei hakkas tarvitama abinõusid pahe likvideerimiseks. Parki seati sisse erakorraliselt palju liikuvaid poste. Politseinikud hakkasid ühes neljajalgsete abilistega pargi põõsaid läbi otsima ja sattusid ka peatselt esimese sarnase „kriminaalametniku“ jälile. See läks parajasti ühe paari juurde, et seda „areteerida“. Politseinikud tulid juurde ja areteerisid oma „ametivenna“. Viimane katsus kiiresti põgeneda, kuid hoiatuspaugu laskmisel andis enda politsei kätte. „Kriminaalametnikuks“ osutus keegi 24-aastane Hermann P., kes oma kaaslasega praktiseeris Tiergartenis juba pikemat aega võrdlemisi suure eduga.

Kallid kujud.

Viini kohtus pidi hiljuti keegi Kurt S. vastust andma pettuste eest. Harilik petmistele kõik oli järgmine. Ülikooli õppejõudude, arstide, advokaatide ja teiste isikute juurde, kes polnud küll jõukad, kuid kelle sissetulekud võimaldasid mõne erakorralise kulu tegemise ja kes olid võimelised aru saama kunstnike hädast praegusel raskel ajal, ilmus keegi kahvatu näoga, väsinud ilmega mees ja pakkus müüa väikesi kujusid. Oma üteluse järgi olevat ta kujur ega suutvat harilikul teel müüa oma kujusid ja seetõttu pidavat ta käima majast majja, et „näljahinna“ eest lahti saada kujudest. Harilikult maksid ka vastavad isikud kujude eest 40 kuni

100 shillingut: muidugi sündis see rohkem kaastundmusest nälgiva kujuri vastu. Hiljem selgus, et ostjaid oli petetud. Kujud, nagu selgus, olid vabriku tooted, massiartiklid, mida võis igast vastavast kauplusest saada hinnaga 3—15 shillingut. Politseil läks peatselt pärast asja ilmsikstulekut korda petist tabada. Selleks osutus töötatööline, kuid teisel alal: 26-aastane elektrotehnik Kurt S., kes oli lühikese aja jooksul kõnesolevate kujude müümisega teeninud 1000 shillingut.

„Valguse ja jõu“ vekslid.

Et suurlinnas mõni kelm võib tüssada isegi nii kogenud mehi, nagu seda on võõrastemajade uksehoidjad, näitab järgmine lugu Berliinist. Kurfürstendammi läheduses algas petis oma tegutsemist. Mees läheb võõrastemaja uksehoidja juurde ja küsib harilikult, kas sinna on asunud elama keegi dr. Geldmann. Mees olevat tema kompanjon ja pidavat talla raha tooma. Muidugi pole dr. Geldmann kunagi kohal. Siis seletab petis, et tal on vaja lühikeseks ajaks minna veel mujale ja palub endale anda 10 marka. Mehe käitumine on kindel ja osav, ta oskab nii tõetruult valetada, et uksehoidjad kunagi ei keeldu 10 marga andmisest (muidugi lootuses, et kui ilmub „dr. Geldmann“, siis saab head jootraha). Kindlustuseks annab petis uksehoidjale vekslid mingi osäühisuse „Valgus ja jõud“ peale. Kui petis on raha saanud, siis lahkuh ta imekiirelt, kuid manitseb rahaandjat, et see ütleks dr. Geldmannile, kui viimane ilmub, et ta tingimata ootaks oma kompanjoni. Ise mees nimetab ennast dr. Krügeriks või insener dr. Rosenthaliks. Tagasi ta kunagi ei ilmu ja tema poolt väljaantud vekslid pole krossigi väärt, sest osäühisust „Valgus ja jõud“ pole olemas. Seni on kelm tabamata.

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

- L i p s t o k, Jüri Jüri p., laske-riistaluba nr. 333, v. a. Tallinna-Harju prefektilt 22. 4. 1932. a. (33403)
- R a n d l e h t, Jüri Jakobi p., isikutunnistus nr. 439, välja antud Saksi vallavalitsuselt 16. 7. 28 a.
- T a m j ä r v, Hindrek Gustavi p., isikutunnistus nr. 743, välja antud Saksi vallavalitsuselt 15. 9. 21 a.
- L ü l l, Paul Aleksandri p., kaitsevääst vabastam. tunnistuse duplikaat nr. 1010, v. a. Lääne kaitsevääringkonna ülemalt 16. 7. 28. a. (33404)
- T u b a r i k, Otto, legitimatsioonikaart nr. 9844, välja antud Tartu ülikoolilt 24. 1. 29 a. (43862)
- M i n n u s, Mihkel (Mihail) Jüri p., kaitsevääst vab. tunnistus nr. 3789, välja antud Väljapatarei nr. 2 ülemalt 21. 12. 20 a. (44947)

J ü r i s s o n, Ernst Augusti p.,
kaitsevääst vabastamise tun-
nistus nr. 1890, välja antud
1. jalaväe rügemendi ülemalt
30. 9. 25 a.

G e n s, Abram Jankeli p., 3. jär-
gu reservväelase tunnistus,
välja antud Tallinna 2. jsk.
politseikomissariilt 20. 9. 30 a.
(25293)

P r a k s, Johannes, laskeriistalu-
ba nr. 900, välja antud Vil-
jandi-Pärnu prefektilt 25. 8.
30 a.

Tehke oma sisseostud ainult

S. K. „Estonia“ kauplustest

Jaani t. 3 • Müürivahe t. 16 • C. R. Jakobsoni t. 4.

MÜÜGIL:

või, juust, konservid, vorstid ja muud piimasaadused.

Suure läbimüügi tõttu võime pakkuda ainult v ä r s k e t kaup
võimalikult odavate hindadega.

**Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus soo-
vitab oma laost:**

Ed. Mailend, Hoolekandeseadus.

Sisaldab kõik muudatused, hoolekandesse puutuvad määrused
ja juhtnõõrid ja seaduse tõlgitsemisse puutuvad Riigikohtu sele-
tused. — Hind Kr. 2.—.

E. Dolf, Linnade sissetulekute, väljaminekute, eel- arvete ja aruannete seadus.

Sisaldab veneaegse seaduse ühes eestiaegsete paranduste ning
muudatustega ja Vene Senati ja Riigikohtu vastavate seletuste
ning märkustega. — Hind Kr. 1.25.

E. Dolf, Linnaseadus.

Sisaldab veneaegse seaduse ühes hilisemate muudatuste ning
täiendustega ja Vene Senati ja Riigikohtu seletustega. Hind Kr. 150.

Raha ärasaatmisel täidetakse tellimised ka posti kaudu.

**Pealadu „EESTI POLITSEI“ talituses Toompea lossis, tuba 34.
Telefon 432-47. Postkast 338.**

Veekindlaid saapaid määrada ainult
„Nimrod'iga“!

Ladu:
F. O. Treublut A./s.

Pikk 18.

Osakonnad: Nõmmel, turu juures,
ja Tallinnas, S. Tartu maant. 7.

Pildiraamitööustus,
deegli- ja taveedikauulus

JOH. KLAUSEN

Dunkri 3. Telef. 434-47.

MAJATARBED

suures valikus

A/S. „D. MIRVITZ & POJAD“

TARTUS, RAEKOJA TÄNAV 6.
TALLINNAS, ESTONIA PST. 13.

Ostke ainult kodumaa kaupa!

Parimaid hooaja uudiseid:

kleidi-, mantli-, voodri- ja trikooriideid,
loomulikust ja kunstiidist, villast ja
puuvillast, trikoopesu, sukki, sokke,
kõlapitse, paelu j. n. e.

soovitab suurimas valikus

A./S. „RAUANIIT“

TALLINN, PÕHJA PUIESTEE NR. 7, KÕNETRAAT 440-54.

Ostke meie vabriku kaupu ja veenduge ise nende headuses.

Saada üle Eesti.

Shokolaadivabrik
A.-S. Ginovker & Ko
Tallinn.

Th. Kaarmann

Raekoja tän. 8 ja 10.

MAJATARBED
KOLONIAALKAUP

Kohvik ja kondiitriäri

H. Feischner

Tallinn, Harju 45.
Telefon 445-00.

J. KALLO

MÖÖBLIÄRIJA -TÖÖSTUS

SUUR KARJA 18,
Telefon 446-89.

Soovitan oma tööstusest häid
MÖÖBLEID väga mõõdukate
hindadega. Järelmaks võimalik.

Minu äri ja laod asuvad 1. au-
gustist 1933 peale oma majas
ESTONIA PUIEST. NR. 19
(endis. A.-S. V Schneider & Ko
ruumes)

Telef. nr. nr. 451-03 ja 469-36.
*Täiuslik ladu kõigist raua-, vask-
ja teraskaupadest, ehitus- ja
tööstustarvetest.*

Austavalt **Ernst Aring.**

Alfred Miller

Kodumaa vabrikute riidelaod
VALLI TÄN. 10 (Urla majas) ja
VÄIKE KARJA 3.

*Müügil kodumaa parimad too-
ted. — Pakume ostjatele ainult
head kaupa.*

Riidekauba suurlaod
ALFRED MILLER.

**Mehaaniline saapaparandus
ja kiirtallutamise töökoja.**

TALLINN, S. KARJA NR. 2
Telefon 445-67.